

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ: “ ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ(ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΕΠΙΚΕΝΤΡΩΣΗ)”

ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ: ΚΥΡΙΑΚΗ ΑΞΙΩΤΑΚΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΠΑΤΡΑ 2012

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον καθηγητή μου κ.Σωτηρόπουλο για την βοήθειά του στην εκπόνηση της πτυχιακής μου εργασίας, την προσφορά του στην ολοκλήρωση των σπουδών μου και τη μετάδοση γνώσεων που θα αποτελέσουν εφόδιο στην επαγγελματική μου πορεία, καθώς επίσης και την οικογένεια μου για τη στήριξή της καθ' όλη τη διάρκεια της φοιτητικής μου ζωής.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα πτυχιακή εργασία πραγματοποιήσαμε την έννοια της οικονομικής κρίσης του 2007 που ξεκίνησε από τις ΗΠΑ και τον αντίκτυπο που είχε στην ευρωπαϊκή οικονομία, επικεντρώνοντας στην οικονομία της Γερμανίας. Τα στοιχεία που συλλέξαμε προήλθαν από τον γερμανικό και ελληνικό έντυπο και ηλεκτρονικό τύπο, από βιβλιογραφία στην γερμανική, την αγγλική και την ελληνική γλώσσα, σχετική με οικονομικές κρίσεις του παρελθόντος, αλλά και της οικονομικής κρίσης που μελετήσαμε, ενώ τα στατιστικά στοιχεία και τα οικονομικά μεγέθη που αναφέρονται στην εργασία, συλλέχθηκαν από διάφορες βάσεις δεδομένων και στατιστικές αρχές όπως η Eurostat, η Ελληνική Στατιστική αρχή ενώ πολύτιμη ήταν η βοήθεια της πρεσβείας της Ελλάδας στην Γερμανία από την οποία αντλήσαμε πληροφορίες για τις εμπορικές σχέσεις Ελλάδας-Γερμανίας, αλλά και γενικότερα για την εμπορική ζωή της Γερμανίας.

Σαφώς, δεν πρέπει να λησμονήσουμε να αναφέρουμε το γεγονός ότι κατόπιν έρευνας και συλλογής δεδομένων και στατιστικών στοιχείων για την πορεία της οικονομικής ζωής της Γερμανίας, οδηγηθήκαμε σε συμπεράσματα τα οποία αναφέρουμε στο τέλος της εργασίας, αλλά και στο τρίτο κεφάλαιο που αφορά στην γερμανική οικονομία εν μέσω κρίσης. Επίσης, οι εκθέσεις του ΟΟΣΑ αποτέλεσαν αντικείμενο της έρευνάς μας για την πορεία της ευρωπαϊκής και γερμανικής οικονομίας το χρονικό διάστημα 2007-2012. Η ευρωπαϊκή επιτροπή και τα οικονομικά στοιχεία που περιέχονται στο site της σχετικά με την οικονομία της Ευρώπης ήταν μια ακόμη πηγή άντλησης δεδομένων που με την επεξεργασία τους μετατρέψαμε σε πληροφορίες. Τέλος, μελέτες του ΕΟΤ Γερμανίας και στατιστικά από την FVW International, χρησιμοποιήθηκαν έτσι ώστε να ερευνησουμε πως επηρεάστηκε ο τουρισμός της Γερμανίας, βασικό συστατικό κάθε οικονομίας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

1.1	Τουριστική βιομηχανία	11
1.2	Διεθνής οικονομική κρίση (2007).....	12
1.3	Ευρωπαϊκή Οικονομική κρίση	15
1.4	Στάση ευρωπαϊκής οικονομίας.....	16
1.5	Η οικονομική ύφεση του 1929	17
1.6	Η πετρελαϊκή κρίση του 1970.....	18
1.7	Η οικονομική κρίση του 1987.....	19
1.8	Γερμανική προοπτική εν μέσω κρίσης.....	19

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

2.1	Πρώτα δείγματα κρίσης στην Ευρώπη.....	28
2.2	Το ΑΕΠ στην Ευρώπη (2009-2011)	28
2.3	Οι επιπτώσεις της κρίσης στην ΝΑ Ευρώπη.....	29
2.4	Μέτρα ευρωπαϊκών κυβερνήσεων για την αντιμετώπιση της κρίσης	31
2.5	Κοινωνικές συνέπειες της οικονομικής κρίσης στην Ευρώπη.....	34
2.6	Οι επιπτώσεις της κρίσης στον ευρωπαϊκό τουρισμό- Αλλαγές στις προτιμήσεις ...	35
2.7	Οικονομικές επιπτώσεις της κρίσης στον τουρισμό	38
2.8	Προβλέψεις Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου για ύφεση στον ευρωπαϊκό τουρισμό το 2012-2013.....	40
2.9	Το μέλλον της ΕΕ και οι προβλέψεις εν μέσω κρίσης.....	41
2.9.1	Παύση οικονομικής ανάπτυξης	42
2.10	Έκθεση ΟΟΣΑ για την οικονομία της Ευρώπης.....	45

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΣΤΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥΣ ΔΕΙΚΤΕΣ

3.1	Η γερμανική οικονομία εν μέσω οικονομικής κρίσης	46
3.2	Ανεπηρέαστη η γερμανική οικονομία το 2011	47
3.3	Ενδυνάμωση γερμανικής οικονομίας κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης	47
3.4	Προοπτικές και κέρδη γερμανικής οικονομίας	49
3.5	Κρίση χρέους- Γερμανική οικονομία.....	50
3.6	Διαφωνίες αναφορικά με το ρόλο της ΕΚΤ	51

3.7	Ο τουρισμός της Γερμανίας εν μέσω οικονομικής κρίσης.....	52
3.8	Γερμανική τουριστική κίνηση το 2010	52
3.9	Τουριστικοί Προορισμοί – Μορφές Τουρισμού: Συνδυασμός προσφιλών συνηθειών και ύψος δαπανών	55
3.10	Τρόπος διαμόρφωσης στυλ διακοπών Γερμανών μετά την κρίση	56
3.11	Πορεία Τουριστικών Οργανισμών Γερμανίας.....	56
3.12	Τάσεις-Προοπτική γερμανικού τουρισμού.....	60
3.13	Βασικά μακροοικονομικά και δημοσιονομικά μεγέθη της Γερμανίας για το 2011	61
3.14	Μελέτη Ένωσης Γερμανικών Επιμελητηρίων	65
3.15	Εξέλιξη εμπορικών σχέσεων Ελλάδας- Γερμανίας (2007-2010)	66
3.15.1	Σημαντικότερες κατηγορίες των ελληνικών εξαγωγών προς την Γερμανία το 2010	68

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΑΝΑΚΑΜΨΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

4.1	Γερμανικές προτάσεις στήριξης επιχειρήσεων και αντιμετώπισης της κρίσης	70
4.2	Τα κύρια μέτρα αντιμετώπισης της κρίσης σε επίπεδο μικροοικονομικής και μακροοικονομικής πολιτικής	75
4.3	Οικονομική κρίση και ΕΕ: ο κίνδυνος διάσπασης της κοινής αγοράς.....	75
4.4	Τρόποι αντιμετώπισης κρίσης από δυο ισχυρές οικονομίες Γερμανία-Κίνα. Σύγκριση μεθόδων αντιμετώπισης κρίσης	76
4.5	Αντιμετώπιση επιπτώσεων οικονομικής κρίσης στον χρηματοπιστωτικό τομέα στην Ε.Ε	80
4.6	Προτάσεις γερμανικής κυβέρνησης για περαιτέρω αντιμετώπιση της κρίσης	81
4.7	Προτάσεις ΕΟΚΕ για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης στην ΕΕ	82
4.8	Μέτρα αντιμετώπισης κρίσης στις χώρες που αντιμετωπίζουν τα μεγαλύτερα προβλήματα.....	86
4.9	Στρατηγική για την Ευρώπη του 2020	86
4.10	Ο ρόλος της ΕΚΤ	87
	Συμπεράσματα.....	90

Βιβλιογραφία

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Μόνιμο θέμα των οικονομικών και μη στηλών την τελευταία πενταετία (2007-2012) έχει γίνει το θέμα της οικονομικής κρίσεως που μαστιίζει την παγκόσμια οικονομία. Οι αναλύσεις για τα αίτια, τις επιπτώσεις, αλλά και οι προβλέψεις για το μέλλον ποικίλουν με κύριες μεταβλητές τις πολιτικές, οικονομικές και φιλοσοφικές θεωρήσεις των αναλυτών. Βασικό ερώτημα είναι πότε θα λήξει αυτή η κρίση και ακόμη αν αυτή είναι αποτέλεσμα κακών χειρισμών ή δυσμενών συμπτώσεων ή είναι συστημική.

Η κρίση προέρχεται από τις ΗΠΑ όπως και η παγκοσμιοποίηση. Η κατάργηση των οικονομικών συνόρων και η αλληλεξάρτηση των οικονομιών οδήγησε στην παγκοσμιοποίηση μιας περιορισμένης κρίσεως. Η τωρινή κρίση ξεκίνησε λοιπόν στα τέλη του 2006 και αρχές του 2007. Ξεκίνησε σαν μια κρίση στον κλάδο των ακινήτων στην υπερατλαντική περιοχή, με κύρια σημεία τις Ε.Π.Α. και τη δυτική Ευρώπη. Τέσσερις παράγοντες ήταν υπαίτιοι για την παγκόσμια εξάπλωση της κρίσης:

-Η κρίση στον κλάδο των ακινήτων είχε σαν άμεση συνέπεια να πληγούν οι χρηματιστηριακές αγορές, καθώς εκείνες είχαν διασκορπίσει τα σχετικά ρίσκα σε όλο τον κόσμο.

-Η κρίση οδήγησε στην πτώση της μαζικής κατανάλωσης στις Ε.Π.Α. αυτό οδήγησε σε ύφεση και στη συστολή τόσο των διεθνών αγορών στις εξαγωγές όσο και στον κλάδο των μεταφορών.

-Όλος ο βιομηχανικός κλάδος επηρεάστηκε άμεσα, ξεκινώντας από τις αυτοκινητοβιομηχανίες. Τα κέρδη έπεσαν και οι επενδύσεις πάγωσαν.

-Οι επενδυτές τράβηξαν τα χρήματά τους από τις νέες εκβιομηχανισμένες χώρες.

Αυτοί οι παράγοντες επηρέασαν έντονα ο ένας τον άλλο και οδήγησαν σε ένα παγκόσμιο φαινόμενο, το οποίο επηρέασε όλες τις χρηματαγορές από την άνοιξη του 2008 και έπειτα. Οι αγορές αγαθών, μετοχών και συναλλάγματος επηρεάστηκαν, καθώς και οι χρηματαγορές και οι αγορές ομολόγων. Το διεθνές εμπόριο συρρικνώθηκε κατά 11%. Οι ανεπτυγμένες εθνικές οικονομίες είδαν το ΑΕΠ τους να πέφτει από 5-15%. Στις πρόσφατα βιομηχανοποιημένες χώρες, η οικονομική ανάπτυξη μειώθηκε στο μισό. Το απόγειο της κρίσης ήρθε τον Απρίλιο και το Μάιο του 2009. Όπως και σε προηγούμενες κρίσεις, έτσι και στην τωρινή παγκόσμια κρίση, το βασικό πρόβλημα ήταν η υπερσυσσώρευση κεφαλαίου σε συνδυασμό με υποκατανάλωση. Τα μεσαία εισοδήματα μειώνονταν για καιρό, αλλά αυτό καλυπτόταν από υπερδανεισμό. Η έκταση των ανισορροπιών έγινε ξεκάθαρη μόνο όταν έμειναν απλήρωτα τα στεγαστικά δάνεια και τότε ξεκίνησε και η κρίση.

Ως αποτέλεσμα, η κρίση από τις ΗΠΑ, επηρέασε τις οικονομίες της Ευρώπης και έγινε αιτία για την κατάρρευση πολλών ασταθών οικονομιών παγκοσμίως. Ανεπηρέαστη δε θα μπορούσε να παραμείνει η Ευρώπη, αλλά ούτε και η Γερμανία η οποία παίζει βαρυσήμαντο

ρόλο στη διάσωση της ευρωπαϊκής ενότητας και σταθερότητας , κάτι που θα πραγματοποιούμε στην εργασία αυτή.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία θα πραγματευτεί τις επιπτώσεις που έχει επιφέρει η παγκόσμια οικονομική κρίση που ξεκίνησε από τις Η.Π.Α το 2007 στην ευρωπαϊκή οικονομία, επικεντρώνοντας ωστόσο στην Γερμανία, την ισχυρότερη οικονομική δύναμη στην ΕΕ.

Στο πρώτο κεφάλαιο θα αναφερθούμε στα αίτια της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης αναλύοντας τους παράγοντες που οδήγησαν στην γέννησή της και την εξάπλωσή της, κάνοντας μνεία παράλληλα σε προηγούμενες οικονομικές κρίσεις που γνώρισε η ανθρωπότητα.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, θα κάνουμε αναφορά στις επιπτώσεις της κρίσης στην ευρωπαϊκή οικονομία και σε οικονομικούς δείκτες των χωρών της Ευρώπης, ενώ επίσης θα υπογραμμίσουμε τις αλλαγές που έχουν επέλθει στον ευρωπαϊκό τουρισμό.

Το τρίτο κεφάλαιο θα είναι αφιερωμένο στην Γερμανία και στον τρόπο που αντιμετωπίζει την κρίση, εξετάζοντας την πορεία της οικονομίας της, αλλά και του τουρισμού της. Το τέταρτο κεφάλαιο θα αφορά στις προτάσεις- μέτρα που προτείνει η Γερμανία και η ΕΕ σε συνεργασία με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο για την ανάκαμψη της ευρωπαϊκής οικονομίας, αλλά και των χωρών οι οικονομίες των οποίων έχουν πληγεί περισσότερο από την οικονομική κρίση έτσι ώστε να διασφαλιστεί η σταθερότητα στην ΕΕ. Τέλος, θα κλείσουμε με τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την παραπάνω ανάλυση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

1.1 Τουριστική βιομηχανία

Η τουριστική βιομηχανία αποτελεί έναν από τους βασικότερους πυλώνες της παγκόσμιας οικονομίας που παρουσιάζει την ταχύτερη ανάπτυξη. Αυτό επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι αντιπροσωπεύει το 12% του Παγκόσμιου Ακαθάριστου Προϊόντος επηρεάζοντας τον κοινωνικό ιστό, την παγκόσμια οικονομία και το ευρύτερο περιβάλλον¹. Οι νέες οικονομικές συγκυρίες, δίνουν στον τουρισμό ακόμα μεγαλύτερη αξία, καθώς πλέον αντιμετωπίζεται ως μια από τις ενδεδειγμένες λύσεις για να επιτύχει κάθε χώρα ξεχωριστά την ευημερία της².

Αποδεδειγμένα, η τουριστική βιομηχανία θεωρείται ως ο μεγαλύτερος εργοδότης στο κόσμο. Οι στατιστικές προβλέψεις του Παγκοσμίου Οργανισμού Τουρισμού δείχνουν περαιτέρω αύξηση της παγκόσμιας τουριστικής βιομηχανίας και επιπλέον καταδεικνύουν την αξιοθαύμαστη δυνατότητα ανάκαμψης της τουριστικής δραστηριότητας σε περιόδους οικονομικής και πολιτικής κρίσης. Το 2012 αναμένεται ως χρονιά ορόσημο για τα ταξίδια & τον τουρισμό καθώς η άμεση συμβολή του τουριστικού κλάδου στην παγκόσμια οικονομία αναμένεται να ξεπεράσει σε τζίρο τα 2 τρισεκατομμύρια δολάρια και τις 100 εκατομμύρια θέσεις εργασίας.

Σύμφωνα με έρευνα του World Travel & Tourism Council η παγκόσμια τουριστική βιομηχανία θα αυξηθεί κατά 2,8% το 2012, οριακά ταχύτερα από τον παγκόσμιο ρυθμό οικονομικής ανάπτυξης, που προβλέπεται να είναι 2,5%. Αυτό το ποσοστό της ανάπτυξης σημαίνει ότι η Τουριστική βιομηχανία αναμένεται να συμβάλει άμεσα 2 τρισεκατομμύρια δολάρια στην παγκόσμια οικονομία και να συντηρήσει περίπου 100,3 εκατομμύρια θέσεις εργασίας. Εάν υπολογιστούν επίσης οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον ευρύτερο χώρο της τουριστικής βιομηχανίας, τότε η συνεισφορά φθάνει περίπου στα 6,5 τρισεκατομμύρια δολάρια και τις 260 εκατομμύρια θέσεις εργασίας. Δηλαδή μια στις 12 θέσεις εργασίας στον πλανήτη.

Το 2011 η συνολική οικονομική συμβολή του Τουρισμού λαμβανομένων υπόψη των άμεσων και έμμεσων εσόδων ήταν 6,3 τρισεκατομμύρια δολάρια του παγκόσμιου ΑΕΠ. Ο τουρισμός στήριξε 255 εκατομμύρια θέσεις εργασίας τροφοδότησε 743 δισεκατομμύρια δολάρια σε επενδύσεις και 1,2 τρισεκατομμυρίων δολαρίων σε εξαγωγές. Η συνεισφορά αντιπροσωπεύει το 9% του παγκόσμιου ΑΕΠ, 1 στις 12 θέσεις εργασίας, το 5% των επενδύσεων και το 5% των εξαγωγών. Ο David Scowsill, Πρόεδρος & Διευθύνων Σύμβουλος του WTTC, δήλωσε

¹ ΕΟΤ, Συνέντευξη Ανδρεάδη, πρόεδρος ΣΕΤΕ, εφημερίδα Έθνος, 07/2008

² Ηγουμενάκης Ν., (2000)

ότι το 2012, όταν οι διεθνείς ταξιδιώτες που αναμένεται να ξεπεράσουν το ένα δισεκατομμύριο για πρώτη φορά, η τουριστική βιομηχανία θα περάσει άλλα δύο ορόσημα: την άμεση συνεισφορά των 2 τρις δολάρια στην παγκόσμια οικονομία και τις 100 εκατομμύρια θέσεις εργασίας. Ωστόσο οι αριθμοί αυτοί επισκιάζονται από τη συνολική συνεισφορά του κλάδου με τις προβλέψεις μας να δείχνουν - 6,5 τρισεκατομμύρια δολάρια για την παγκόσμια οικονομία και 260 εκατομμύρια θέσεις εργασίας. Σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα, οι προοπτικές της βιομηχανίας είναι ακόμη πιο θετικές με αναμενόμενη μέση ετήσια αύξηση στο 4% μέχρι το 2022, όπου τότε πλέον θα έχουμε 328 εκατομμύρια θέσεις εργασίας - ή 1 στις 10 επί του συνόλου των θέσεων εργασίας στον πλανήτη, διόλου ευκαταφρόνητο ποσοστό για τον τουρισμό.

Είναι σαφές ότι η βιομηχανία των Ταξιδιών & του Τουρισμού θα αποτελέσει ένα σημαντικό παράγοντα της παγκόσμιας ανάπτυξης και της απασχόλησης για την επόμενη δεκαετία. Η τουριστική βιομηχανία είναι υπεύθυνη για τη δημιουργία θέσεων εργασίας, τραβώντας ανθρώπους από τη φτώχεια με την διεύρυνση των οριζόντων και αποτελεί μια από τις μεγάλες βιομηχανίες του κόσμου³. Οι προοπτικές για την ανάπτυξη σε ταξίδια και τουρισμό στην Ευρώπη το 2012 είναι επισφαλείς. Οι τρέχουσες προβλέψεις υποδηλώνουν αύξηση 0,3% στον συνολικό τζίρο για την περιοχή συνολικά, αλλά το ποσοστό αυτό περιλαμβάνει και νεότερες οικονομίες, όπως η Πολωνία και η Ρωσία. Μια μείωση της τάξης του 0,3% αναμένεται στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι καταναλωτικές δαπάνες αναμένεται να περιοριστούν λόγω της ενίσχυσης των μέτρων λιτότητας. Εξακολουθεί να υπάρχει μεγάλη αβεβαιότητα γύρω από το μέλλον της Ευρωζώνης και τις περιφερειακές οικονομίες κάποιων χωρών.

1.2 Διεθνής οικονομική κρίση (2007)

Η χρηματοπιστωτική αναταραχή που ξεκίνησε στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής έχει μπει σε μια νέα, πιο σοβαρή, φάση. Το αρχικό σοκ που ξεκίνησε από τα επισφαλή στεγαστικά δάνεια στην Αμερική άρχισε να επηρεάζει τις αγορές χρήματος των αναπτυγμένων χωρών τον Αύγουστο του 2007. Παρά τις προσπάθειες εξομάλυνσης των χρηματαγορών με την παροχή ρευστότητας από τις κεντρικές τράπεζες, τα τραπεζικά επιτόκια παρέμειναν σε υψηλά επίπεδα λόγω της αύξησης του πιστωτικού κινδύνου. Ο αυξανόμενος όγκος επισφαλών στεγαστικών δανείων είχε ως αποτέλεσμα την απώλεια εμπιστοσύνης των επενδυτών σε μια ευρεία γκάμα πολυσύνθετων χρηματοοικονομικών προϊόντων και άλλων παραγώγων μεταφοράς κινδύνου. Η πολυπλοκότητα και η έλλειψη διαφάνειας αυτών των δομημένων προϊόντων έκανε την αξία τους δύσκολο να εκτιμηθεί, με αποτέλεσμα την απώλεια εμπιστοσύνης της αγοράς στις ανακοινώσεις των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων ως προς την κερδοφορία τους.

Επί πλέον, η «μόγλευση» των ιδίων κεφαλαίων με δανειακά κεφάλαια πολλαπλασιάζει το ρίσκο και τις ζημιές, ιδιαίτερα αν τα δανειακά κεφάλαια είναι βραχυπρόθεσμα, ενώ οι

³ [Δυσοίονες οι προβλέψεις του WTTC για τον τουρισμό στην Ευρώπη](#), Μελέτη World Travel & Tourism Council, 2012

επενδύσεις είναι σε σύνθετα προϊόντα μειωμένης ρευστότητας. Η μόχλευση και η έλλειψη ρευστότητας είναι τα δύο κατ' εξοχήν στοιχεία των «συστημικών» κρίσεων και αποτελούν τα κύρια χαρακτηριστικά της σημερινής κρίσης. Η αβεβαιότητα οδηγεί σε μία γενικευμένη συμπεριφορά περιορισμού των απωλειών (stop-loss) από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και τους επενδυτές, που εντείνει την πτωτική πορεία των αγορών. Η αναταραχή στις αγορές μεταδίδεται στην οικονομία των Η.Π.Α όπως επίσης και στις χώρες που διατηρούν οικονομικές σχέσεις με το χρηματοπιστωτικό σύστημα της Αμερικής, καθώς τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, μην μπορώντας να αντλήσουν νέα κεφάλαια σε μια πτωτική αγορά, μειώνουν την παροχή νέων πιστώσεων ώστε να διατηρήσουν επάρκεια κεφαλαίων. Το επενδυτικό κοινό περιμένει γρήγορες λύσεις, αλλά η κρίση που διανύουμε είναι τόσο βαθιά, αλλά και πρωτόγνωρη, που θα πάρει χρόνο να ξεπεραστεί. Το πρωτόγνωρο στοιχείο είναι ότι αυτή είναι η πρώτη παγκόσμια χρηματο-οικονομική κρίση στις τιτλοποιημένες διεθνείς κεφαλαιαγορές, όπου τα ρίσκα κατανέμονται σε ένα ευρύ φάσμα επενδυτών (τράπεζες, συνταξιοδοτικά ταμεία, αμοιβαία, ασφαλιστικές εταιρείες) και κανείς δεν ξέρει ποιος έχει πόσο και ποιο ρίσκο⁴.

Η συγκεκριμένη κρίση διαφέρει από προηγούμενες στο γεγονός ότι ο τουρίστας σήμερα αντιμετωπίζει οικονομικό πρόβλημα για να χρηματοδοτήσει τις διακοπές του, ενώ στις προηγούμενες τον κυριαρχούσε ο φόβος για την ακεραιότητά του. Δημιουργούνται έτσι νέες τάσεις, που αφορούν στη μείωση της απόστασης του προορισμού από τον τόπο μόνιμης κατοικίας και της διάρκειας του ταξιδιού και στην ανάδειξη προορισμών με καλή σχέση ποιότητας – τιμής.

Αρκετοί οικονομολόγοι ανέμεναν διόρθωση στις ΗΠΑ, αφενός λόγω της μεγάλης διάρκειας και έντασης του προηγούμενου ανοδικού κύκλου (2002-2007) όπου οι χρηματιστηριακοί δείκτες είχαν ξεπεράσει τα προηγούμενα μέγιστα και οι τιμές των ακινήτων είχαν φθάσει σε υψηλά επίπεδα, και αφετέρου λόγω του μεγάλου ελλείμματος στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών των ΗΠΑ. Ορισμένοι αναλυτές ενοχοποιούν τη χαλαρή νομισματική πολιτική στις ΗΠΑ σε συνδυασμό με την αύξηση της 'διαρθρωτικής' ρευστότητας που σχετίζεται με τις υψηλές αποταμιεύσεις της Κίνας και των πετρελαιοπαραγωγών χωρών που διοχετεύονται στις Δυτικές χώρες. Πρέπει να σημειωθεί ότι η αυτή η ροή κεφαλαίων από φτωχότερες σε πλουσιότερες χώρες (π.χ. από την Κίνα στις ΗΠΑ) όπου η δυνητική απόδοση του κεφαλαίου είναι μικρότερη, συνιστά σημαντική στρέβλωση στην κατανομή πόρων σε παγκόσμια κλίμακα. Η κρίση σχετίζεται με τα προβλήματα εταιρικής διακυβέρνησης των τραπεζών κυρίως στις ΗΠΑ, σε συνδυασμό με τη χαλάρωση της εποπτείας που ακολούθησε την κατάργηση της νομοθεσίας Glass-Steagall του 1933, με αποκορύφωμα τη νομοθετική πράξη Gramm-Leach-Bliley το 1999: Στις τράπεζες επικράτησε φρενίτιδα υψηλών έκτακτων αμοιβών (bonuses) που συνδέθηκαν με αυξημένη δανειοδότηση σε πιστούχους αμφιβόλου ικανότητας αποπληρωμής, δάνεια αμφιβόλου ποιότητας τιτλοποιήθηκαν και πέρασαν σε ισολογισμούς οργανισμών που δεν εποπτεύονται από τις αρχές ή/και διατέθηκαν σε τελικούς πελάτες ως 'δομημένα' προϊόντα με αδιαφανή χαρακτηριστικά. Πρέπει να σημειωθεί ότι,

⁴ http://news.kathimerini.gr/4dcgi/w_articles_economyagor_1_21/09/2008_285575, Μιράντα Ξαφά -μέλος του διοικητικού συμβουλίου του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου-, άρθρο «Πώς ξεκίνησε και πώς θα λήξει η χρηματοπιστωτική κρίση», Σεπτέμβριος 2008

αρκετά χρόνια πριν, έγκυροι οικονομολόγοι έκαναν αναφορά ακριβώς σε αυτά τα ανεπιθύμητα χαρακτηριστικά της εταιρικής διακυβέρνησης στις ΗΠΑ

Το μέγεθος της κρίσης αυτής και οι συνολικές επιπτώσεις της παραμένουν ακόμα αβέβαιες, αν και όλοι πλέον θεωρούν ότι πρόκειται για τη μεγαλύτερη χρηματοπιστωτική κρίση μετά το «κραχ» του 1929. Οι επιπτώσεις, πέραν των ζημιών στο τραπεζικό σύστημα, περιλαμβάνουν σημαντική μείωση των ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης στις ΗΠΑ και στην ΕΕ, και λιγότερο στον υπόλοιπο κόσμο, καθώς και σημαντική και απότομη διόρθωση των χρηματιστηριακών δεικτών⁵.

Τα γεγονότα του «μαύρου» τριμήνου, από τον Σεπτέμβριο έως το Νοέμβριο του 2008, παρέσυραν και τις παγκόσμιες χρηματιστηριακές αγορές ως επακόλουθο της εξάπλωσης του πιστωτικού περιορισμού και των κινήσεων φυγής κεφαλαίων. Δηλαδή εκείνους τους τομείς της αναπαραγωγής του κεφαλαίου, στους οποίους οι μακροπρόθεσμες πιστώσεις εμπορεύονται στα χρηματιστήρια ως εταιρικές μετοχές και παράγωγα μετοχών (δικαιώματα αγοράς/πώλησης, δάνεια και προθεσμιακά ομόλογα). Η πτώση των χρηματιστηριακών τίτλων παρέσυρε αρχικά τις τιμές των δομικά αδύναμων επιχειρηματικών κλάδων, ιδίως της αυτοκινητοβιομηχανίας, και έπειτα επεκτάθηκε διαρθρωτικά και γεωγραφικά στο σύνολο του εισηγμένου κεφαλαίου. Από την αρχή του έτους (2008) οι μετοχικοί δείκτες των αμερικανικών, ευρωπαϊκών και ιαπωνικών χρηματιστηρίων έπεσαν κατά μέσο όρο 35- 40%, ενώ οι αναταράξεις του Σεπτεμβρίου και του Οκτωβρίου έφεραν όλο και περισσότερο στη μνήμη τα γεγονότα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης του περασμένου αιώνα. Τους φθινοπωρινούς μήνες όμως παρασύρθηκαν πλήρως και τα χρηματιστήρια των αναπτυσσόμενων χωρών. Και εδώ οι κεφαλαιακές απώλειες αυξήθηκαν τόσο, που όχι μόνο εξαφάνισαν τις κερδοσκοπικές υπερτιμήσεις, αλλά εισήγαγαν επίσης μια φάση μαζικής καταστροφής κεφαλαίων. Στο μεταξύ από τα χρηματιστήρια των λεγόμενων κρατών BRIC (Βραζιλία, Ρωσία, Ινδία και Κίνα) ανακοινώθηκαν ετήσιες απώλειες μεταξύ 60 και 70%⁶.

Για την άμβλυνση των αρνητικών επιπτώσεων της κρίσης προτείνεται η εισαγωγή του τουρισμού στα κυβερνητικά πακέτα κινήτρων, η αναστολή πληρωμής των φόρων, η στενή συνεργασία του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα, η οικονομική στήριξη του κλάδου από την τραπεζική και την οικονομική κοινότητα γενικότερα, η συνεχής στατιστική παρακολούθηση των μεγεθών που περιγράφουν τον κλάδο, η ύπαρξη εντατικής και στοχευμένης διαφήμισης, η αύξηση της ποιότητας του προϊόντος με την εισαγωγή νέων τεχνολογιών στον κλάδο και η εισαγωγή καινοτόμων μεθόδων για την ενίσχυση του branding. Σύμφωνα με τα προγνωστικά, στις ειδικές μορφές τουρισμού, αυτές δεν θα υποστούν στον ίδιο βαθμό τις επιπτώσεις της κρίσης.

Συγκεκριμένα, εκείνες που θα επηρεαστούν λιγότερο είναι ο πολιτιστικός τουρισμός, ο τουρισμός ευεξίας και ο τουρισμός υγείας. Λίγο μεγαλύτερη θα είναι η επίδραση που θα

⁵ «Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση, οι επιπτώσεις, οι προοπτικές και η νέα αρχιτεκτονική», Στουρνάρας Ι., Καθηγητή στο Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Αθηνών, Επιστημονικός Διευθυντής IOBE

⁶ Karl Heinz Roth - Παγκόσμια Κρίση, Παγκόσμια Προλεταριοποίηση, Ανταπαντήσεις, 2009

δεχθεί ο συνεδριακός τουρισμός, ενώ η επίδραση που θα δεχθεί ο θαλάσσιος τουρισμός θα αφορά κυρίως τον τομέα της κρουαζιέρας. Αμφίβολη είναι η επίδραση που θα δεχθούν ο χειμερινός, ο αθλητικός και ο εκθεσιακός τουρισμός, ωστόσο ισχυρό πλήγμα κα δεχθούν ο θρησκευτικός τουρισμός και ο τουρισμός τρίτης ηλικίας⁷.

1.3 Ευρωπαϊκή Οικονομική κρίση

Η σημερινή διεθνής κρίση ξεκίνησε ως κρίση ενυπόθηκων δανείων υψηλού κινδύνου (χρηματοπιστωτική), μετεξελίχθηκε διεθνώς σε κρίση της πραγματικής οικονομίας (οικονομική κρίση και ύφεση) και εξελίσσεται σε κρίση απασχόλησης με την αρνητική τάση της ανεργίας η οποία διεθνώς αλλά και στην Ευρώπη θα φθάσει κατά το 2012 σε υψηλά επίπεδα.

Σύμφωνα με την κυρίαρχη ερμηνεία για τα αίτια και τον χαρακτήρα της, την οποία υιοθετούν οι εθνικές κυβερνήσεις, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, οι G20, ο ΟΟΣΑ, και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η διεθνής οικονομική κρίση είναι ένα έκτακτο γεγονός που εντοπίζεται στον χρηματοπιστωτικό τομέα. Αιτία της κρίσης θεωρείται η ανεπάρκεια του υφιστάμενου ρυθμιστικού πλαισίου για τις συναλλαγές στις εθνικές και διεθνείς αγορές χρήματος και κεφαλαίου. Υποστηρίζεται ότι η διόγκωση της χρηματοπιστωτικής σφαίρας και η συνακόλουθη κερδοσκοπία οδήγησαν στην τιτλοποίηση επισφαλών δανείων στεγαστικής πίστης, προκάλεσαν την αύξηση της τιμής των κατοικιών, δημιούργησαν μια «χρηματιστική φούσκα», η οποία, μετά την αύξηση των επιτοκίων και τις δυσχέρειες αποπληρωμής των δανείων από μερίδα των πιστοληπτών οδήγησε στην πτώση της τιμής των κατοικιών και την κατάρρευση των σύνθετων παράγωγων χρηματοπιστωτικών τίτλων που είχαν δημιουργηθεί. Μια κάπως διαφοροποιημένη εκδοχή αυτής της ερμηνείας υποστηρίζει ότι η κρίση προκλήθηκε από μια «αλόγιστη επέκταση» της πίστης, ως αποτέλεσμα της απορρύθμισης των διεθνών μηχανισμών ελέγχου του χρηματοπιστωτικού συστήματος και του νέου υποδείγματος λειτουργίας των τραπεζών που αναδύθηκε. Ως εκ τούτου, οι προτάσεις για την έξοδο από την κρίση αναφέρονται στην ενίσχυση των μηχανισμών που ελέγχουν και ρυθμίζουν τις δραστηριότητες των τραπεζών και του χρηματοπιστωτικού τομέα εν γένει. Προτείνεται ακόμη και ο περιορισμός της χρηματοπιστωτικής σφαίρας και ιδίως των αγορών σύνθετων παραγώγων, που ενδέχεται να προκαλέσουν και άλλες καταστροφικές κρίσεις.

Πιο αναλυτικά, η κρίση ανάγεται, πρώτον, στην αναδιανομή του προϊόντος σε βάρος της εργασίας (μείωση του εισοδηματικού μεριδίου της εργασίας) και στην γενικευμένη αύξηση των εισοδηματικών ανισοτήτων, δεύτερον, στον δανεισμό των νοικοκυριών ως αντιστάθμισμα στην επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης των μεσαίων και κατώτερων εισοδηματικών τάξεων, και τρίτον, στην απελευθέρωση του χρηματοπιστωτικού τομέα στον οποίο επετράπη να εκτίθεται σε αυξημένους κινδύνους (δάνεια σε επισφαλή νοικοκυριά) διαμέσου της παραγωγής καινοτόμων χρηματιστικών προϊόντων των οποίων η «αξία»

⁷ Στέλιος Βαρβαρέσος, άρθρο στην Επιστημονική ημερίδα Τμήματος Τουριστικών Επιχειρήσεων ΤΕΙ Αθήνας «Διεθνής οικονομική κρίση και ελληνικός τουρισμός», Απρίλιος 2009

διογκώνεται ανεξάρτητα από την πραγματική οικονομία, δηλαδή τον ρυθμό αύξησης των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου και του ΑΕΠ⁸.

Στις δυσμενείς εξελίξεις για τον κόσμο της μισθωτής εργασίας, απουσιάζει παντελώς στην Ευρωπαϊκή Ένωση ένα ευρωπαϊκό σχέδιο ανάκαμψης της ευρωπαϊκής οικονομίας, που θα έχει ως στόχο πέρα από την αντιστροφή των δεικτών με την εφαρμογή μιας περιοριστικής πολιτικής δημοσιονομικής και εισοδηματικής πειθαρχίας, την πραγματική, βιώσιμη και διατηρήσιμη ανάπτυξη της οικονομίας, που θα δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας, θα αυξάνει το εισόδημα των νοικοκυριών, θα ενισχύει τη κοινωνική συνοχή και θα προστατεύει το περιβάλλον.

1.4 Στάση ευρωπαϊκής οικονομίας

Στην ΕΕ, η οικονομική κρίση συνέπεσε με τη συμπλήρωση δέκα χρόνων από την εισαγωγή του ευρώ, προσδίδοντας έτσι στην επέτειο την ανάγκη μεταρρύθμισης για την αντιμετώπιση μελλοντικών προκλήσεων. Η κρίση επηρεάζει την ΕΕ σε δύο διαστάσεις :

- i. την ΕΕ ως ένα συνεκτικό οικοδόμημα
- ii. την ΕΕ ως ένα σύνολο επιμέρους περιοχών και κρατών

Αναφορικά με την πρώτη διάσταση, αναγνωρίζεται θετικά η ύπαρξη της ευρωζώνης ως αντίβαρο στην κρίση, αλλά και η δυναμική αντίδραση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Παρόλα αυτά όμως, τα επακόλουθα βήματα πραγματοποιήθηκαν σε μεγάλο βαθμό εκτός του θεσμικού πλαισίου διακυβέρνησης της ΕΕ ενώ οι μελλοντικές αντιδράσεις αποτελούν πρόκληση καθώς απαιτούν συντονισμένα βήματα

από τα κράτη μέλη. Ο συντονισμός των δράσεων της ΕΕ σε μια σειρά τομείς αποτελεί το κλειδί για την αντιμετώπιση της χρηματοπιστωτικής κρίσης και τον περιορισμό του αντίκτυπου της τελευταίας στην ανάπτυξη, την απασχόληση και τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, τονίζει το ΕΚ σε ένα ψήφισμά του σε σχέση με το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της προηγούμενης εβδομάδας. Ζητεί ακόμη την λήψη μέτρων για την βελτίωση της εποπτείας των χρηματοπιστωτικών αγορών.

Οι ευρωπαϊκές μακροοικονομικές πολιτικές πρέπει "να αντιδράσουν γρήγορα και εξαιρετικά συντονισμένα έτσι ώστε να βοηθηθεί η ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομικής ανάπτυξης", θεωρεί το ΕΚ. Προσθέτει, ωστόσο, ότι "οι αρχές του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης δεν πρέπει να υπονομευθούν και ότι τα κράτη μέλη πρέπει να έχουν στόχο την φορολογική σταθεροποίηση". Σύμφωνα με τους ευρωβουλευτές, αυτή η κρίση έχει επιπτώσεις που προχωρούν πιο πέρα από τις χρηματοπιστωτικές αγορές και ειδικότερα σε σχέση με την βιωσιμότητα των επιχειρήσεων, τις θέσεις εργασίας, τα οικονομικά των ιδιωτών και τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις. Το ΕΚ επισημαίνει ακόμη ότι θα πρέπει, κάθε φορά που δαπανάται δημόσιο χρήμα για τη διάσωση ενός χρηματοπιστωτικού οργανισμού, να

⁸ INE ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, Η ελληνική Οικονομία και η Απασχόληση, Ετήσια Έκθεση 2009

συνοδεύεται από δημόσια εποπτεία, βελτιώσεις στη διακυβέρνηση, περιορισμούς στις αμοιβές, ισχυρή λογοδοσία στις δημόσιες αρχές και επενδυτικές στρατηγικές για την πραγματική οικονομία⁹.

1.5 Η οικονομική ύφεση του 1929

Η παγκόσμια οικονομική ύφεση του 1929 ήταν μια κατάσταση διεθνούς οικονομικής ύφεσης που διήρκεσε από ένα μέχρι δέκα χρόνια σε διάφορες χώρες του κόσμου. Επρόκειτο για τη μεγαλύτερη οικονομική ύφεση της σύγχρονης ιστορίας και χρησιμοποιείται τον 21ο αιώνα ως παράδειγμα για το πόσο οδυνηρή μπορεί να είναι μια οικονομική καταστροφή. Η "Μεγάλη Ύφεση", όπως χαρακτηρίστηκε στις ΗΠΑ, σύμφωνα με τους αναλυτές προκλήθηκε μετά από το χρηματιστηριακό κραχ, που ξεκίνησε στις 24 Οκτωβρίου του 1929, την λεγόμενη Μαύρη Πέμπτη. Το τέρμα της κρίσης στις ΗΠΑ ταυτίστηκε με το έναυσμα της πολεμικής οικονομίας του 2ου παγκοσμίου πολέμου, γύρω στο 1939.

Η κρίση είχε καταστροφικές επιπτώσεις τόσο στον ανεπτυγμένο, όσο και στον αναπτυσσόμενο κόσμο. Επηρεάστηκε το διεθνές εμπόριο, καθώς επίσης και τα προσωπικά εισοδήματα, τα έσοδα από φόρους, οι τιμές και τα κέρδη. Η οικονομία πόλεων ανά τον κόσμο επλήγη, ιδίως εκείνων που εξαρτώνταν άμεσα από τη βαριά βιομηχανία. Οι κατασκευές πάγωσαν, οι αγροτο-κτηνοτροφικές εργασίες υποχώρησαν λόγω πτώσης των τιμών στις σοδειές κατά 40% με 60%. Με τη ζήτηση σε διαρκή υποχώρηση, σε συνδυασμό με την έλλειψη εναλλακτικών εργασιών, περιοχές που εξαρτώνταν από τον πρωτογενή τομέα όπως εκμετάλλευση γης, ορυχείων και ξύλου υπέφεραν ακόμη περισσότερο. Η μεγάλη κρίση τερματίστηκε σε διαφορετικό χρόνο ανά χώρα. Οι περισσότερες χώρες εφήρμοσαν προγράμματα ανακούφισης και η πολιτική τους ζωή πέρασε αναταραχές, εξοθώντας την ιδεολογία στα άκρα. Σε ορισμένα κράτη, οι απελπισμένοι πολίτες στράφηκαν προς δημαγωγούς εθνικιστές, όπως τον Αδόλφο Χίτλερ, με αποτέλεσμα την έναρξη του 2ου παγκοσμίου πολέμου¹⁰.

Υπήρξαν πολλοί παράγοντες που προκάλεσαν την κρίση, όπως δομικές αδυναμίες και συγκεκριμένα περιστατικά τα οποία τη μετέτρεψαν σε μια γενικευμένη κατάθλιψη, καθώς και ο τρόπος με τον οποίο μεταφέρθηκε από χώρα σε χώρα. Σχετικά με την περίοδο αυτή, οι ιστορικοί αναφέρουν ως δομικούς παράγοντες μεγάλες καταστροφές τραπεζών και το χρηματιστηριακό κράχ, ενώ αναλυτές όπως ο Πίτερ Τέμιν και ο Μπάρρυ Άιχενγκριν δίνουν έμφαση στην απόφαση της Βρετανίας να επιστρέψει στις ισοτιμίες που υπήρχαν πριν το Gold Standard προτού ξεσπάσει ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος.

Οι εναλλασσόμενοι κύκλοι ύφεσης θεωρούνται ένα σύνθητες κομμάτι της ζωής σε ένα κόσμο με αβέβαιες ισορροπίες μεταξύ προσφοράς και ζήτησης. Το ποιος παράγοντας μετατρέπει μια

⁹ Θεοδωρόπουλος Σ., «Εξελίξεις και προοπτικές της ευρωπαϊκής οικονομίας»

¹⁰ Balderston, Theodore, The Origins and Course of the German Economic Crisis, November 1923 – May 1932, Berlin 1993

συνήθη ήπια και σύντομη ύφεση ή οικονομικό κύκλο σε μια γενικευμένη κατάπτωση αποτελεί αντικείμενο συζήτησης. Άνθρωποι της διανοήσης δεν έχουν συμφωνήσει ως προς τα ακριβή αίτια και τη σχετική τους συμβολή στην κρίση. Η αναζήτηση των ευθυνών είναι στενά συνδεδεμένη με το ερώτημα του πώς να αποφευχθεί μια μελλοντική κρίση και ως εκ τούτου οι πολιτικές απόψεις τους αναμειγνύονται σε μια ανάλυση ιστορικών γεγονότων οκτώ παρελθουσών δεκαετιών. Το μεγαλύτερο ερώτημα εστιάζεται στο κατά πόσον επρόκειτο για μια αποτυχία της ελεύθερης αγοράς ή για μια αποτυχία εκ μέρους των τραπεζών να προλάβουν την κατάρρευση του τραπεζικού συστήματος, τον επακόλουθο πανικό και περικοπές στα χρηματικά αποθέματα. Εκείνοι που υποστηρίζουν ένα σημαντικό ρόλο του κράτους στην οικονομία, πιστεύουν ότι επρόκειτο κυρίως για την αποτυχία των ελεύθερων αγορών, ενώ εκείνοι που πιστεύουν στην ελεύθερη αγορά υποστηρίζουν την άποψη πως η κρίση οφειλόταν στην αποτυχία της κυβέρνησης να αντιμετωπίσει το πρόβλημα¹¹.

1.6 Η πετρελαϊκή κρίση του 1970

Οι σημαντικότερες κρίσεις που έπληξαν τη διεθνή οικονομική κοινότητα κατά το δεύτερο μισό του 20ου αιώνα συνέβησαν το 1973 και το 1979 αντιστοίχως. Πιο συγκεκριμένα, τον Οκτώβριο του 1973 το Ισραήλ δέχτηκε επίθεση από τρεις αραβικές χώρες βυθίζοντας την περιοχή σε χάος για πολλοστή φορά. Οι αραβικές χώρες-μέλη του ΟΠΕΚ, για να εκφράσουν τη δυσαρέσκειά τους απέναντι στις ΗΠΑ και στην Ολλανδία, που αποκάλυπτα υποστήριζαν το Ισραήλ, επέβαλαν εμπάργκο στην αποστολή πετρελαίου στις δύο αυτές χώρες. Το τελευταίο γεγονός σε συνδυασμό με τη δυσκολία διακίνησης του πολύτιμου προϊόντος είχε ως αποτέλεσμα οι τιμές να εκτιναχθούν στα ύψη.

Η δραματική αυτή άνοδος των τιμών (από 3 δολάρια το βαρέλι το 1973 σε 20 δολάρια το Μάρτιο του 1974) είχε άμεσο αντίκτυπο στις τιμές άλλων προϊόντων. Οι χώρες-μέλη του ΟΠΕΚ αύξησαν τις τιμές στις μεγάλες εταιρίες πετρελαιοειδών, οι οποίες μετακίνησαν, μέσω διυλιστηρίων και πρατηρίων, τις αυξήσεις αυτές στους τελικούς καταναλωτές. Οι παραπάνω αυξήσεις διαχύθηκαν στα υπόλοιπα προϊόντα - με πρώτα εκείνα που επηρεάζονται άμεσα από την τιμή των πετρελαιοειδών, όπως τα πλαστικά, βυθίζοντας την παγκόσμια οικονομία σε ύφεση. Οι επενδύσεις μειώθηκαν και η συνολική ζήτηση παρουσίασε δραματική κάμψη. Η πρώτη πετρελαϊκή κρίση, όπως συνηθίζεται να ονομάζεται, οδήγησε σε τρομακτική άνοδο του πληθωρισμού και τη διεθνή οικονομία σε μακροχρόνια ύφεση. Στις ΗΠΑ, για παράδειγμα, το 1973 ο ετήσιος πληθωρισμός "έτρεχε" με ρυθμό της τάξης του 6,2%, ενώ το 1974 με 11,1%. Για τη χώρα του ανατέλλοντος ηλίου, οι αντίστοιχοι αριθμοί ήταν 11,7% και 24,5%.

Τα αποτελέσματα της δεύτερης πετρελαϊκής κρίσης ήταν περίπου ίδια με εκείνα του 1973, αλλά με διαφορετική ένταση και διάρκεια για κάθε χώρα. Περισσότερο επλήγησαν οι αναπτυσσόμενες μη πετρελαιοπαραγωγικές χώρες, οι οποίες παρουσίασαν για άλλη μια φορά

¹¹ Blaich, Fritz: "Der Schwarze Freitag, Inflation und Wirtschaftskrise" Reihe: Deutsche Geschichte der neuesten Zeit, dtv, München 1990

έλλειμμα στο ισοζύγιό τους. Ο πληθωρισμός και η ανεργία αυξήθηκαν πάλι, μάλιστα σε τέτοιο βαθμό που οι κυβερνήσεις υιοθέτησαν αντιπληθωριστικές πολιτικές, θεωρώντας τον πρώτο ως τη νούμερο ένα πληγή της παγκόσμιας οικονομίας. Ακολούθησαν δηλαδή διαφορετική οικονομική πολιτική από εκείνη του 1973. Οι δυτικές οικονομίες πάντως, μάλλον άργησαν να "ξεφύγουν" από την κρίση (παρ' όλο που δεν ήταν πρωτόγνωρο φαινόμενο για αυτές- για να ξανακυλιστούν σε νέο τέλμα δύο έτη μετά το 1981)¹².

1.7 Η οικονομική κρίση του 1987

Από τα μέσα της δεκαετίας του '80 και σχεδόν μία δεκαετία μετά την τελευταία κρίση παρατηρήθηκε μία σημαντική οικονομική ανάκαμψη. Οι οικονομίες αναπτύχθηκαν και πάλι, ο πληθωρισμός υποχώρησε και τα χρηματιστήρια έζησαν μεγάλες δόξες. Η ταχύτερη πτώση των μετοχών που ακολούθησε, τον Οκτώβριο του '87, έφερε μνήμες από τον Οκτώβριο του '29. Τη Δευτέρα 19 Οκτωβρίου του 1987 ο δείκτης Dow Jones έχασε το 22% της αξίας του μέσα σε λίγες ώρες, δίνοντας το έναυσμα για ένα μαζικό ξεπούλημα μετοχών στην Ευρώπη και την Ιαπωνία.

Τα αίτια της κρίσης προκύπτει ότι ήταν οικονομικοπολιτικά. Τα στοιχεία για το εμπορικό έλλειμμα των ΗΠΑ το Σεπτέμβριο ήταν δυσμενή. Παράλληλα, οι εξελίξεις στο πολιτικό σκηνικό ήταν αρνητικές, καθώς ο πρόεδρος Reagan δεν ήταν σε θέση, για λόγους υγείας, να ελέγχει την κατάσταση στις ΗΠΑ και η κρίση στον Περσικό Κόλπο κλιμακωνόταν. Βέβαια, αυτή τη φορά ο αντίκτυπος της κρίσης δεν ήταν τόσο δραματικός όσο το 1929. Η αμερικανική οικονομία ήταν πλέον πιο ισχυρή και ανθεκτική σε τέτοιου είδους «χτυπήματα». Επιπλέον, η επέμβαση της κυβέρνησης και της κεντρικής τράπεζας των ΗΠΑ, με τη διάθεση μεγάλων ποσοτήτων ρευστού στην αγορά, υπήρξε καθοριστική. Με αυτόν τον τρόπο επωφελήθηκαν οι τράπεζες, μείωσαν τα επιτόκια και έδωσαν σημαντικά δάνεια στις μεγαλύτερες εισηγμένες επιχειρήσεις. Παρόλα αυτά, θεωρείται ότι η εν λόγω κρίση σήμανε τη νέα μείωση της οικονομικής δραστηριότητας που παρατηρήθηκε την περίοδο 1989-1992 στην παγκόσμια οικονομία¹³.

1.8 Γερμανική προοπτική εν μέσω κρίσης

Τα πέντε μεγάλα διεθνή νομίσματα (δολάριο, ευρώ, στερλίνα, γιεν και γουάν) βρίσκονται διαρκώς, από δεκαετίας, σε σχέσεις ανηλεούς ανταγωνισμού. Εκφράζοντας τις εθνικές τους οικονομίες, προσπαθούν ταυτόχρονα να προασπίσουν και να προωθήσουν τα ζωτικά συμφέροντα των χωρών τους. Αφού ένας κλασικός πόλεμος μεταξύ των μειζόνων δυνάμεων δεν είναι πλέον αποτελεσματικά εφικτός για καμία, λόγω της αποτρεπτικής ισχύος της άλλης, η διασφάλιση της κυριαρχίας επιχειρείται μέσω της νέας μορφής του νομισματικού πολέμου. Οι ζώνες νομισματικής κυριαρχίας έχουν τη τάση να συρρικνώνονται και να επεκτείνονται,

¹² «Διεθνείς Οικονομικές Κρίσεις», Μαντάλης – Χατζηαποστόλης, ΤΕΙ Ηρακλείου Κρήτης, 2010

¹³ http://www.enthesis.net/index.php?option=com_content&view=article&id=259 Μαρμάρου Ι., Οικονομικές κρίσεις από το 1929 έως σήμερα, 2008

λόγω των ελεύθερα κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών. Έτσι το πρωτείο του δολαρίου αμφισβητείται και η ισχύς του κινεζικού γουάν επεκτείνεται. Η εναρκτήρια δυναμική του Ευρώ υπονομεύεται και η παραδοσιακή αξιοπιστία της στερλίνας διαβρώνεται. Αλλά στις καθημερινές μάχες των νομισμάτων δεν υπάρχει μόνιμη ισορροπία νικητή και ηττημένου. Οι σημερινές θέσεις μπορεί να μεταβληθούν αύριο, αποδεικνύοντας την τεράστια αβεβαιότητα, αστάθεια και μεταβλητότητα που υπάρχουν στις ίδιες τις δομές τόσο του διεθνούς οικονομικού συστήματος όσο και των εθνικών οικονομιών που εκφράζουν.

Ασφαλώς τα νομίσματα δεν αποτελούν αυθύπαρκτα οικονομικά μεγέθη. Εκφράζουν την δυναμική των οικονομικοκοινωνικών συστημάτων αλλά ταυτόχρονα έχουν τη δύναμη και να επιδρούν επ' αυτών. Η παραδοσιακή ισχύς της πολιτικής σφαίρας συρρικνώνεται και σταδιακά τίθεται κάτω από τον πυκνό ίσκιο της οικονομικονομισματικής υπερεπέκτασης. Τα μεγάλα πολιτικά αναστήματα ηγετών εξαφανίζονται σταδιακά από τη σκηνή και τη θέση τους καταλαμβάνουν απρόσωπες οικονομικές ενώσεις συμφερόντων που διοικούνται από αλληλοαναιρούμενες και ασταθείς εταιρικές δομές εξουσίας. Η αστάθεια και η μεταβλητότητα, είναι πλέον μόνιμα χαρακτηριστικά του διεθνούς συστήματος και όχι οι εξαιρέσεις του. Πριν ακόμα τελειώσει η παρούσα κρίση, οι περισσότεροι στοιχηματίζουν ότι η αμέσως επόμενη, θα συνίσταται από μια νέα φούσκα στη διεθνή αγορά ομολόγων ή στην αγορά ακινήτων της Κίνας.

Το ερώτημα που εγείρεται ξανά και ξανά είναι το ακόλουθο: τι είναι αυτό που άλλαξε τόσο δραστικά τις τελευταίες δύο δεκαετίες ώστε, πρώτον να επιφέρει την αποδυνάμωση της πολιτικής διεθνώς και δεύτερον την κρισιγόνο ενδυνάμωση των χρηματοοικονομικών αγορών. Αν μελετήσει κανείς τις γεωπολιτικές και γαιωοικονομικές μεταβολές της τελευταίας εικοσαετίας είναι μάλλον εύκολο να ανεύρει τις απαντήσεις: Η κατάρρευση της πρώην Σοβιετικής Ένωσης απελευθέρωσε μια τεράστια μάζα γεωπολιτικής και οικονομικής σπουδαιότητας την οποία έσπευσαν ακαριαία να εκμεταλλευθούν οι δυτικοί πολυεθνικοί όμιλοι κάθε μορφής και κάθε κατηγορίας. Τα κέρδη ήταν ανυπολόγιστα. Ιδιαίτερα στα ενεργειακά αποθέματα, στον μηχανολογικό εξοπλισμό, στα προϊόντα τεχνολογίας, πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών. Οι μεταρρυθμιστικές πολιτικές απελευθέρωσης της οικονομίας της Ινδίας, από την αρχή της δεκαετίας του '90, δημιούργησαν τις ίδιες προϋποθέσεις συσσώρευσης, προσφέροντας χαμηλό κόστος εργασίας ειδικευμένου εργατικού δυναμικού. Γενικότερα, οι οικονομίες του Ειρηνικού, μέσω πολιτικών απορρύθμισης και νομισματικών διευκολύνσεων κατάφεραν να εφαρμόσουν **πολιτική «προσελκυστικότητας»** η οποία δεν άφησε αδιάφορες, όπως ήταν φυσικό, τις δυτικές μεγάλες και μικρές πολυεθνικές, οι οποίες έσπευσαν να επενδύσουν. Μεγάλες εταιρίες που ειδικεύονται σε κλάδους εντάσεως εργασίας και ώριμης τεχνολογίας, όπως τα κλωστοϋφαντουργικά, το έτοιμο ένδυμα, τα υποδήματα, το ηλεκτρολογικό υλικό, ο εξοπλισμός οχημάτων, κλπ, «μετανάστευσαν» στις απελευθερωμένες και απορρυθμισμένες αγορές της Ασίας και της Άπω Ανατολής. Μέσω αυτών των διαδικασιών κινητικότητας των παραγωγικών συντελεστών, γράφει ο Π. Κρούγκμαν, οι τοπικές οικονομίες επωφεληθήκαν μερικώς αλλά αρκούντως, για να αντιμετωπίσουν την χρόνια φτώχεια και πενία τους. Ακόμα και η Κίνα, με το καθεστώς της «κομμουνιστικής ολιγαρχίας» που καλλιεργεί, προσέτρεξε να προσφέρει

όλα σχεδόν τα προαπαιτούμενα για την εφαρμογή της πολιτικής της προσελκυστικότητας ξένου κεφαλαίου. Το αντιμαοϊκό δόγμα του Τενκ Σιαο Πίνγκ, «ο πλούτος είναι δόξα», αρχίζει να αποδίδει καρπούς. Με κομματική δεσποτεία επιτυγχάνει ένα πρωτόγνωρο κοινωνικό και εργασιακό ντάμπινγκ (η δράση των συνδικάτων είναι απαγορευμένη) με το οποίο φουσκώνει επικίνδυνα τα εμπορικά της πλεονάσματα και με τεχνητή υποτίμηση του γουάν, διογκώνει τα συναλλαγματικά της αποθέματα. Το εμπορικό της πλεόνασμα αγγίζει το ένα δέκατο του ΑΕΠ και τα συναλλαγματικά της αποθέματα τα 2,6 τρις δολάρια. Το ερώτημα όμως που τίθεται είναι πόσο απ' αυτό το πλεόνασμα παραμένει στη χώρα και πόσο οδηγείται στη βελτίωση της αγοραστικής δύναμης των Κινέζων; Ελάχιστο, είναι η απάντηση, γιατί το μεγαλύτερο μέρος της ανάπτυξης έχει εξωγενή χαρακτηριστικά, με εταιρίες κυρίως Κινέζων της διασποράς, της κομματικής ολιγαρχίας και των δυτικών ομίλων, που συγκέντρωσαν τις επενδύσεις τους στη νοτιοανατολική ακτή δημιουργώντας τεράστια προβλήματα εισοδηματικών ανισοτήτων και οικολογικών απειλών.

Αυτές είναι οι βασικές αιτίες που οδήγησαν το διεθνές οικονομικό σύστημα στη παρούσα φάση της υπέρ ρευστότητας. Κατά ένα μέρος, οι εξελίξεις αυτές, στηρίζονται σε νόμους ιστορικής αιτιότητας και κατά ένα άλλο, σε πολιτικές επιλογές. Τώρα όμως έρχεται στο φως, η σημαντικότερη αντινομία του διεθνούς οικονομικού συστήματος. Η δημιουργηθείσα ρευστότητα ή υπέρ παραγωγή, θα πρέπει να απορροφηθεί. Το υπάρχον επίπεδο όμως της παγκόσμιας κατανάλωσης δεν είναι ικανό για κάτι ανάλογο, είναι πολύ χαμηλότερο. Συνεπώς θα πρέπει να δημιουργηθεί πρόσθετη κατανάλωση, (όχι όμως στις χώρες υπέρ παραγωγής), με εφαρμογή χαλαρών νομισματικών και δημοσιονομικών πολιτικών αδιαφορώντας για τα ελλείμματα που θα προέκυπταν αφού αυτά μπορούσαν να καλυφθούν από τις εισροές μεγάλων ποσοτήτων κεφαλαίων, προερχόμενων από τις πλεονασματικές χώρες, έως τουλάχιστον ένα ικανοποιητικό βαθμό. Έτσι εμφανίστηκαν πλεονάσματα στους λογαριασμούς κεφαλαίων των ΗΠΑ, του Η.Β. και άλλων ευρωπαϊκών χωρών αλλά ελλείμματα στα ισοζύγια των τρεχουσών συναλλαγών τους. Παράλληλα οι συναλλαγματικές ισοτιμίες των ελλειμματικών χωρών ήταν μεγαλύτερης αξίας από εκείνες των χωρών που παρήγαγαν υπέρ ρευστότητα. Οι κυριότερες από τις χώρες που παρήγαγαν και παράγουν πλεονάζουσα προσφορά, είναι η Κίνα, η Γερμανία, και η Ιαπωνία. Διατηρούν υποτιμημένα νομίσματα και χαμηλό πληθωρισμό επιτυγχάνοντας υψηλή ανταγωνιστικότητα.

Όπως είναι γνωστό η πρόσθετη κατανάλωση στις ελλειμματικές χώρες, δεν παράχθηκε από την αύξηση των διεθνώς εμπορεύσιμων αγαθών τους αλλά από τον δανεισμό και την βελτίωση των πραγματικών αμοιβών. Όσο όμως και αν αυξήθηκε η δανειακή κατανάλωση των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων δεν κατάφερε να απορροφήσει την πλεονάζουσα ρευστότητα επικερδώς. Έτσι δημιουργήθηκαν και ενισχύθηκαν διεθνείς υπέρ αγορές χρηματοοικονομικών προϊόντων όλων των μορφών και μάλιστα με υψηλή μόχλευση, οι οποίες έθεσαν το σύστημα εκτός τροχιάς. Το ύψος των κεφαλαίων που διακινούνται στις αγορές συναλλάγματος, ομολόγων, παραγώγων, μετοχών, ασφαλιστρών κινδύνου, κλπ, είναι ασύγκριτα μεγαλύτερο από εκείνο που δανείστηκαν τα νοικοκυριά ή ακόμα και τα κράτη, ή από την αξία του διεθνούς εμπορίου και των επενδύσεων. Για παράδειγμα θα αναφέρω δύο αριθμούς οι οποίοι μπορούν να βοηθήσουν στη σωστή κατανόηση της σημερινής πραγματικότητας. Η αξία του παγκόσμιου εμπορίου το 2009 έφθασε τα 11,4 τρις δολάρια. Η

αξία όμως των μέσων **ημερήσιων συναλλαγών** στην αγορά συναλλάγματος φθάνει τα 3,98 τρις δολάρια αυξημένη κατά 20% από το 2007 που ήταν \$3,2 τρις. Σε ετήσια βάση αγγίζει το ένα τετράκις δολάρια. Και ο όγκος αυτός των συναλλαγών καταγράφεται μόνο στην μοχλευμένη αγορά συναλλάγματος. Αν προστεθούν και οι άλλες αγορές των άυλων τίτλων τότε τα πράγματα ξεφεύγουν από κάθε φαντασία. Θα πρέπει να σημειώσω πως το παγκόσμιο ΑΕΠ έφθασε το 2010 τα 65 τρις δολάρια. Σε μονάδες αγοραστικής δύναμης είναι λίγο μεγαλύτερο. Από την άλλη, το παγκόσμιο χρέος είναι 58 τρις δολάρια. Πρόσφατα, ο Economist, δημοσίευσε τη κατάσταση χρέους των περισσότερων χωρών. Τα αριθμητικά στοιχεία για άλλη μια φορά επιβεβαιώνουν τη θεωρία. Οι περισσότεροι δανεισμένες χώρες δεν είναι οι φτωχές αλλά οι πλούσιες. Απλούστατα αυτές είναι σε θέση να ανταπεξέλθουν των υποχρεώσεων που προκύπτουν για την αποπληρωμή του χρέους¹⁴.

Πίνακας 1.1 Χρέη χωρών και κατά κεφαλήν χρέη

Χώρες (ενδεικτικά)	Κατά κεφαλή χρέος, \$	Χρέος ως προς ΑΕΠ, %
ΗΠΑ	30,114	63,1
ΚΑΝΑΔΑΣ	37,697	82,3
ΑΥΣΤΡΙΑ	30,697	72,1
ΙΑΠΩΝΙΑ	84,998	197,0
ΓΑΛΛΙΑ	31,287	83,4
ΕΛΛΑΔΑ	33,285	130,4
ΙΤΑΛΙΑ	36,808	118,7
ΒΕΛΓΙΟ	39,280	100,5
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	27,161	76,1

Πηγή: Economist

Το μέσο παγκόσμιο χρέος προς το παγκόσμιο ΑΕΠ άγγιξε το 90% το 2010. Τα στοιχεία αυτά είναι επαρκή για να αποδείξουν πόσο επικίνδυνη έχει καταστεί η παγκόσμια διάρθρωση της οικονομίας. Γιατί πάνω σε μια πραγματική οικονομική βάση 65 τρις δολαρίων έχει

¹⁴ www.Economist.com

οικοδομηθεί σαθρά, ένα οίκημα με «άγνωστο» (n) αριθμό ορόφων, σε σχήμα αναστραμμένης πυραμίδας. Είναι φυσικό, τρόπον τινά, η μία φούσκα να διαδέχεται την άλλη και η νέα κρίση την προηγούμενη.

Οι πλεονασματικές χώρες (Γερμανία, Κίνα, Ιαπωνία, κλπ) δεν θέλουν ή δεν μπορούν να απορροφήσουν την πλεονάζουσα προσφορά αγαθών και υπηρεσιών που παράγουν με τη βοήθεια της τεχνολογίας. Κάτι τέτοιο θα σήμαινε αύξηση της εγχώριας αγοραστικής δύναμης και μείωση της ανταγωνιστικότητας. Η απορρόφηση προέρχεται από τις ελλειμματικές χώρες (ΗΠΑ, Ε. Ένωση, κλπ) οι οποίες όμως είναι αποδέκτες κεφαλαίων από τις πρώτες και γι' αυτό εμφανίζουν πλεονάσματα στη κίνηση των λογαριασμών κεφαλαίου. Για παράδειγμα η Κίνα έχει επενδύσει 897 δις δολάρια σε ομόλογα του κρατικού δημοσίου των ΗΠΑ, ενώ τα συναλλαγματικά της αποθέματα το 2010 έφθασαν τα \$2,6 τρις. Ταυτόχρονα επενδύει και στις αναδυόμενες αγορές με κεφάλαια ύψους \$261 δις. Συνολικά τα αποθέματα των πλεονασματικών χωρών θα ξεπεράσουν τα \$5τρις. Τα ποσά αυτά είναι πρωτόγνωρα στην ιστορία των δημοσίων οικονομικών ενώ ταυτόχρονα δημιουργούν τεράστια προβλήματα. Πρώτα απ' όλα η απρόσκοπτη ελευθερία στη κίνηση τους γιγαντώνει τις διεθνείς αγορές κεφαλαίου. Οι θεσμικοί οργανισμοί κεφαλαίου διατηρούν στη κατοχή τους χαρτοφυλάκια πολύ μεγαλύτερα από το Εθνικό Εισόδημα πολλών κρατών. Δεύτερον η απόλυτη ελευθερία στις βραχυχρόνιες κινήσεις τους αποσταθεροποιεί τις εθνικές αγορές και αποδυναμώνει την εφαρμογή μακροοικονομικών πολιτικών των κυβερνήσεων. Τρίτον, συμβάλλουν στην εμφάνιση μεγάλων διακυμάνσεων των συναλλαγματικών ισοτιμιών των βασικών νομισμάτων με τρομακτικές συνέπειες στο τομέα των άμεσων επενδύσεων. Τέταρτον, η ικανότητα αγοράς κρατικών ομολόγων, δηλαδή χρέους, των ελλειμματικών χωρών, αυξάνει τη προσφορά χρήματος σ' αυτές πολύ πάνω από το επίπεδο ισορροπίας. Πέμπτον, τα υψηλά συναλλαγματικά αποθέματα αφ' ενός και το εργασιακό ντάμπινγκ αφ' εταίρου, συνεργούν έτσι ώστε να κρατείται σε χαμηλά επίπεδα η ισοτιμία των νομισμάτων τους. Αυτό με τη σειρά του μεγαλώνει και πάλι τα εμπορικά πλεονάσματα. Έκτον, τα γιγαντιαία ποσά κεφαλαίου που διακινούνται στις διεθνείς αγορές, δημιουργούν διεθνικούς ομίλους κεφαλαίων, η ισχύς των οποίων είναι πολύ μεγαλύτερη από εκείνη των εθνικών κρατών. Το 70 -90% των πράξεων αυτών των ομίλων είναι κερδοσκοπικές. Ο πίνακας που ακολουθεί δείχνει τους δέκα μεγαλύτερους απ' αυτούς ως προς τα μερίδια αγοράς¹⁵.

¹⁵ National Bureau of Economic Research

Πίνακας 1.2 Τραπεζικά Ιδρύματα και μερίδια αγοράς

Όνομα Ιδρύματος	Μερίδιο αγοράς, %
Deutsche Bank	18.6
Ubs	11.3
Barclays capital	11.08
Citi	7.69
Royal Bank of Scotland	6.50
JB Morgan	6.35
HSBC	4.55
Credit Suisse	4.44
Goldman Sachs	4.28
Morgan Stanley	2.94

Πηγή: Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών.

Τέλος η αγορά του χρέους των ελλειμματικών χωρών από τις πλεονασματικές ωφελεί στην απορρόφηση της πλεονάζουσας προσφοράς τους αλλά δημιουργεί στις πρώτες πολιτικό εφηνυχασμό και ανισορροπία στα δημοσιονομικά μεγέθη.

Κάτω από τέτοιες πρωτόγνωρες συνθήκες, στις οποίες δεσπόζουν οι ελεύθερα κυμαινόμενες συναλλαγματικές ισοτιμίες, αλλά όχι για τη Κίνα, οι κερδοσκοπικές συναλλαγές στις αγορές χρηματοοικονομικών προϊόντων, το carry trade μέχρι πρότινος, η πλήρης ελευθερία ακόμα και στις βραχυχρόνιες τοποθετήσεις κεφαλαίων, κάτω από αυτές τις συνθήκες, ο ετερόδοξος δυϊσμός πλεονασματικών και ελλειμματικών χωρών, μοιάζει να αναπαράγει με άλλη μορφή, το μεταπολεμικό διπολικό σύστημα ανταγωνισμού. Με τη διαφορά ότι αυτή τη φορά οι ανταγωνιστικοί οικονομικό - πολιτικοί πόλοι δεν είναι δύο αλλά πέντε. Δηλαδή η Γερμανική Ευρώπη, η Ιαπωνία, οι ΗΠΑ, η ελλειμματική Ευρώπη, και οι λεγόμενες BRICs. Απ' τη δομή αυτή της παγκόσμιας αρχιτεκτονικής πηγάζει και το αίτημα της Κίνας και άλλων αναδυόμενων χωρών, για την μετατροπή του παγκόσμιου νομισματικού συστήματος. Το δολλάριο δεν μπορεί πλέον να αποτελεί το κύριο αποθεματικό νόμισμα αλλά θα πρέπει να

αντικατασταθεί από ένα καλάθι νομισμάτων, (το Κευνσιανό Bancor), το οποίο θα εγγυάται μεγαλύτερη νομισματική ασφάλεια. Ήδη η Κίνα προχωρεί σε εντυπωσιακές κινήσεις διαφοροποίησης. Αύξησε τα αποθέματα της σε νοτιοκορεατικό νόμισμα από 1,9τρις γουάν (\$1,5δισ) σε 5,2τρις. Ενώ τα αποθέματα της σε ευρώ είναι αυξημένα κατά 26%. Πρόσφατα ο αναπληρωτής διοικητής της κεντρικής Τράπεζας Yi Gang, δήλωσε ότι μέσα στα επόμενα 4 -5 χρόνια η Κίνα προτίθεται να μειώσει τα πλεονάσματα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών κάτω από το 4% του ΑΕΠ αλλά θα πρέπει παράλληλα να μειωθούν και οι κερδοσκοπικές πράξεις. Πάντως το μερίδιο του δολαρίου στα παγκόσμια αποθέματα έχει μειωθεί από το 71% το 2001 στο 62% το 2009, ενώ του ευρώ από το 28% στο 26%. Αντίθετα κερδίζουν έδαφος το κινεζικό γουάν και το ρωσικό ρούβλι.

Θα περίμενε κανείς ότι οι χώρες που αναπτύσσονται με βάση την αύξηση της κατανάλωσης και κυρίως οι ΗΠΑ, να είχαν αντιδράσει έγκαιρα στη κατάσταση αυτή και βέβαια πριν από το ξέσπασμα της κρίσης. Αυτό όμως δεν έγινε γιατί οι μεγάλοι θεσμικοί όμιλοι που ελέγχουν τις κινήσεις κεφαλαίων, έχουν αναπτύξει μια υπερεθνική συνείδηση, όπως γράφει ο Χάντιγκτον στο «Ποιοι Είμαστε», η οποία προτάσσει τα εταιρικά τους συμφέροντα σε βάρος των εθνικών.

Οι ΗΠΑ με την νομισματική επέκταση που επιχειρούν τώρα, σε καθεστώς ελεύθερα κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών, φιλοδοξούν να επιφέρουν αύξηση της επενδυτικής δαπάνης, συγκράτηση του επιτοκίου σε χαμηλά επίπεδα, αύξηση του εθνικού προϊόντος, μείωση του ελλείμματος του ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών και αύξηση της απασχόλησης. Ταυτόχρονα δεν θα αποφύγουν επιδείνωση του λογαριασμού κεφαλαίου και μείωση της αξίας του δολαρίου. Αυτό το μείγμα πολιτικής είναι η απάντηση τους στην άρνηση της Κίνας να επιτρέψει την ανατίμηση του γουάν και τη μείωση των πλεονασμάτων της. Η υποτίμηση του δολαρίου είναι το όπλο για την αντιμετώπιση του υποτιμημένου γουάν και του γερμανικού ευρώ.

Η περίπτωση της Γερμανίας είναι ανάλογη με εκείνη της Κίνας. Τα πλεονάσματα που εγγράφει φθάνουν στο 8% του ΑΕΠ της. Αυτό, εκ πρώτης όψεως, μας κάνει να θεωρούμε τη γερμανική οικονομία ιδιαίτερα ισχυρή. Όμως αν αποδεχθούμε το κριτήριο **της βελτιστοποίησης της κοινωνικής ευημερίας**, τότε η «οικονομική ισχύς» δεν συμβάλλει στην εκπλήρωση του. Οι πραγματικές αμοιβές της εργασίας έχουν παραμείνει στα ίδια επίπεδα, αν δεν έχουν μειωθεί ελαφρώς, από το 1999. Η παραγωγικότητα της εργασίας στη Γερμανία δεν είναι η καλύτερη στην ευρωζώνη και βρίσκεται πίσω από την αντίστοιχη της Γαλλίας η οποία όμως εμφανίζει ελλείμματα. Οι πραγματικοί μισθοί μεταξύ του 2001 και 2007 έχουν μειωθεί σε σχέση με την προ ευρώ περίοδο, γεγονός που επέφερε τη μείωση της συναλλαγματικής ισοτιμίας και την συνακόλουθη αύξηση των εξαγωγών.

Οι επενδύσεις που συντελούνται στο εξωτερικό είναι μεγαλύτερες από τις αντίστοιχες στο εσωτερικό κάτι που εκφράζεται στους ασθενικούς ρυθμούς ανάπτυξης του ΑΕΠ. Τη τελευταία δεκαετία το πραγματικό ΑΕΠ στην Ευρώπη των 27 έχει αυξηθεί κατά 16,4%, στην ευρωζώνη κατά 14,3% ενώ στη Γερμανία μόνο κατά 8,7%. Όπως και στη Κίνα, τα επίπεδα εγχώριας κατανάλωσης είναι χαμηλά ενώ σε αντίθετη κατεύθυνση κινούνται εκείνα της

αποταμίευσης λόγω της αβεβαιότητας που νιώθουν οι γερμανοί για το μέλλον. Η αύξηση του κατά κεφαλή ΑΕΠ, στη Γερμανία βρίσκεται στις τελευταίες θέσεις μεταξύ των χωρών της ευρωζώνης, σωρευτικά τα τελευταία δέκα χρόνια, '99 –'09, όπως δείχνει ο πίνακας:

Πίνακας 1.3 Κατά κεφαλήν αύξηση ΑΕΠ ευρωπαϊκών χωρών

Χώρες	Αύξηση κατά κεφαλήν ΑΕΠ τελευταίας δεκαετίας (%)
Ελλάδα	70
Ισπανία	53
Ιρλανδία	53
Ολλανδία	49
Πορτογαλία	41
Φιλανδία	41
Η. Βασίλειο	40
Βέλγιο	38
Σουηδία	37
Γαλλία	37
Αυστρία	36
Γερμανία	35
Δανία	31
Ιταλία	22

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, οι εξαγωγές της Γερμανίας κατά 55% απορροφώνται από τις χώρες της Ε. Ένωσης ενώ το υπόλοιπο 45% απορροφάται από τις χώρες της Ασίας, την Κίνα και τη Ρωσία. Στη προοπτική όμως, οι εξαγωγές προς την Ασία θα αυξάνονται ενώ προς την Ε. Ένωση θα μειώνονται. Εντυπωσιακό είναι το γεγονός

ότι οι χώρες της ευρωπαϊκής περιφέρειας απορροφούν μόνο το 8 - 10% των γερμανικών εξαγωγών, γεγονός που μαρτυρεί και την αβελτηρία της για την διάσωση τους με την έκδοση ευρωομολόγου ή με την αύξηση των κονδυλίων του ευρωπαϊκού μηχανισμού στήριξης¹⁶.

Το συμπέρασμα που προκύπτει είναι πως για να αντιμετωπίσει η Ε. Ένωση τις ασύμμετρες οικονομικές διαταραχές θα πρέπει να μην να μειώσει τη καταναλωτική δαπάνη και να αυξήσει την επενδυτική στη περιφέρεια της αλλά ταυτόχρονα θα πρέπει να αυξήσει την εγχώρια κατανάλωση και να μειώσει την επενδυτική στο εξωτερικό, στη Γερμανία και στις άλλες πλεονασματικές χώρες. Αν θα ήθελε η Ε. Ένωση να επιφέρει σύγκλιση των επιπέδων ανάπτυξης και να αντιμετωπίσει τη κρίση, θα έπρεπε να προωθήσει μεταρρυθμίσεις και στη περιφέρεια και στο κέντρο. Διαφορετικά, δηλαδή με την παγιοποίηση των αποκλίσεων, μοιάζει ανέφικτη και η πολιτική ενοποίηση και η διατήρηση του ενιαίου νομίσματος.

Όμως η Ευρώπη δεν είναι παρά ένα μέρος του παγκόσμιου συνόλου. Και η κρίση που αντιμετωπίζει είναι γραμμική αντανάκλαση της κρίσης που αντιμετωπίζει ο κόσμος. Σ' αυτό το πλαίσιο, δεν φαίνεται να υπάρχουν τοπικές λύσεις σε παγκόσμια προβλήματα. Για να τελεσφορήσουν οι ευρωπαϊκές πολιτικές αντιμετώπισης της κρίσης, θα πρέπει να συνδυασθούν με ανάλογες πολιτικές σε παγκόσμιο επίπεδο. Είναι ολοφάνερο πλέον πως το παγκόσμιο νομισματικό και πιστωτικό σύστημα χρειάζονται εκτεταμένες επανορθώσεις. Μία απ' αυτές θα πρέπει να είναι η αλλαγή στο σύστημα των ελεύθερα κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών. Θα πρέπει δηλαδή να τεθούν όρια διακυμάνσεων, πάνω και κάτω, των ισοτιμιών των νομισμάτων ώστε να αποθαρρύνεται η ξέφρενα μοχλευμένη κερδοσκοπία στις αγορές συναλλάγματος και να ενθαρρύνονται οι ξένες άμεσες επενδύσεις. Κάτι ανάλογο δηλαδή με το Μηχανισμό των συναλλαγματικών ισοτιμιών που θέσπισε η Ε. Ένωση κατά τη περίοδο προετοιμασίας του ενιαίου νομίσματος, τη δεκαετία του '90. Μια άλλη, θα ήταν η θέσπιση ελέγχου, με την επιβολή φόρου, των βραχυπρόθεσμων κινήσεων κεφαλαίου στις διεθνείς αγορές ώστε να υπονομευθεί η κερδοσκοπία και ο αρνητικός επηρεασμός των μακροοικονομικών πολιτικών των κρατών. Μια τρίτη θα μπορούσε να ήταν η αυστηροποίηση των ελέγχων των δευτερογενών αγορών παραγώγων, ομολόγων και των σύνθετων χρηματοπιστωτικών προϊόντων, ώστε να διασφαλίζονται διαυγείς διαδικασίες και εγγυήσεις ανάληψης κινδύνων. Το δύσκολο μέρος δεν είναι να επεκταθεί ο κατάλογος των μέτρων επανάκτησης ισορροπίας στις αγορές. Το δύσκολο μέρος αρχίζει από τότε που αναζητούμε ένα παγκόσμιο πολιτικό κέντρο το οποίο θα διαθέτει την εξουσία να πάρει αυτές τις αποφάσεις και να τις εφαρμόσει.

¹⁶ WTO, 2009

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

2.1 Πρώτα δείγματα κρίσης στην Ευρώπη

Πέρα από τις όποιες διαφορετικές προσεγγίσεις διατυπώνονται για τα αίτια και το χαρακτήρα της οικονομικής κρίσης, γεγονός που δικαιολογείται με βάση το πλουραλισμό των οικονομικών μοντέλων και υποδειγμάτων καθώς και το πλήθος των οικονομικών θεωριών και προσεγγίσεων που ενυπάρχουν στην οικονομική επιστήμη, σε αυτό που συγκλίνουν όλοι οι αναλυτές είναι η ένταση και το βάθος των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης στην πραγματική παγκόσμια και ευρωπαϊκή οικονομία

Η βαθιά ύφεση, με τη συρρίκνωση του ΑΕΠ, το 2009, άνω του 4% στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η έκρηξη της ανεργίας με πάνω από 8,5 εκατ. θέσεις εργασίας να χάνονται τη διετία 2009-2010, το πάγωμα των επενδύσεων, η μείωση του εξωτερικού εμπορίου, αλλά και οι προτάσεις που διατυπώνονται για την έξοδο από τη κρίση - που φαίνεται να κυριαρχούν - όπως η μείωση των εισοδημάτων η οποία επιφέρει μείωση της ζήτησης, επιδεινώνοντας έτσι τις συνθήκες ύφεσης, η απορρύθμιση των εργασιακών σχέσεων που επιτείνει την αβεβαιότητα και την ανασφάλεια για το μέλλον, η αποδόμηση του συστήματος κοινωνικής προστασίας, η εγκατάλειψη κάθε σχεδίου για στροφή προς την αειφορία, οδηγούν στην καταρράκωση κάθε έννοιας κοινωνικής συνοχής, στην διεύρυνση των ανισοτήτων μεταξύ των φτωχών και πλουσίων χωρών, αλλά και μεταξύ των φτωχών και πλουσίων κάθε χώρας, στην περαιτέρω υποβάθμιση της ποιότητας του περιβάλλοντος

2.2 Το ΑΕΠ στην Ευρώπη (2009-2011)

Οι επιπτώσεις στην Ευρώπη από την παγκόσμια οικονομική κρίση, έγιναν αισθητές το 2008, ένα χρόνο μετά το ξέσπασμα στις Η.Π.Α. Αυτό αποτυπώνεται στο ΑΕΠ της Ευρώπης το οποίο άρχισε να παρουσιάζει μεταβολές. Παρακάτω θα αναφέρουμε την πορεία που ακολούθησε το ΑΕΠ σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες.

Ο ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ στη ζώνη του ευρώ διαμορφώθηκε στο 0,4% το τρίτο τρίμηνο του 2009 (έναντι του προηγούμενου τριμήνου), από -0,1% το δεύτερο και -2,5% το πρώτο τρίμηνο, ενώ η ανάκαμψη συνεχίστηκε με αισθητά χαμηλότερο ρυθμό (μόλις 0,1%) το τέταρτο τρίμηνο του έτους. Η αύξηση των αποθεμάτων και οι καθαρές εξαγωγές - και δευτερευόντως η δημόσια κατανάλωση - ήταν οι κυριότεροι προσδιοριστικοί παράγοντες της

αύξησης του ΑΕΠ το τρίτο και το τέταρτο τρίμηνο, ενώ αξίζει να σημειωθεί ότι μειώθηκε δραστικά η σημαντική αρνητική συμβολή που είχαν οι επενδύσεις στη μεταβολή του ΑΕΠ κατά τη διάρκεια της ύφεσης. Παρά την υπό εξέλιξη ανάκαμψη, το ΑΕΠ στη ζώνη του ευρώ για το σύνολο του 2009 εκτιμάται ότι σημείωσε τη μεγαλύτερη πτώση μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο (-4,0% το 2009 από +0,5% το 2008). Στην πτώση αυτή συνέβαλαν τόσο η υποχώρηση της τελικής εγχώριας ζήτησης (αρνητική συμβολή κατά 2,4 εκατοστιαίες μονάδες, έναντι θετικής συμβολής κατά 0,4 της εκατοστιαίας μονάδας το 2008) και των αποθεμάτων (-0,6 έναντι +0,1) όσο και οι καθαρές εξαγωγές (-0,9 έναντι 0 το 2008). Ένα ακόμη στοιχείο που έχει ιδιαίτερη σημασία είναι ότι η ύφεση παρουσιάζει ανομοιογένειες από χώρα σε χώρα. Μεγαλύτερη ύφεση αντιμετώπισαν το 2009 η Ιρλανδία (με πτώση του ΑΕΠ κατά 7,5%), η Σλοβενία (-7,4%), η Φινλανδία (-6,9%), η Σλοβακία (-5,8%) και η Γερμανία (-4,9%), ενώ η μικρότερη μείωση του ΑΕΠ καταγράφηκε στην Κύπρο (-0,7%) και την Ελλάδα (-2,0%)¹⁷.

Υποχώρηση του ΑΕΠ τόσο στην Ευρωζώνη όσο και στην ΕΕ, καταγράφει και η δεύτερη εκτίμηση που έδωσε στη δημοσιότητα η Eurostat. Όπως προκύπτει από τα κοινοτικά στοιχεία, το ΑΕΠ υποχώρησε το Δ' τρίμηνο του 2011 σε σχέση με το Γ' τρίμηνο κατά 0,3% στην Ευρωζώνη, ενώ ανάλογη μείωση καταγράφηκε και στο σύνολο της ΕΕ. Στην Κύπρο το ΑΕΠ σε τριμηνιαία βάση παρέμεινε την παραπάνω περίοδο αμετάβλητο.

Μεταξύ των 13 χωρών για τις οποίες υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, το ΑΕΠ υποχώρησε σε 11, ενώ στην Ιταλία και την Ολλανδία υποχωρεί για δεύτερο συνεχόμενο τρίμηνο, που σημαίνει ότι οι χώρες αυτές βρίσκονται σε ύφεση. Ήδη σε ύφεση βρίσκονται η Ελλάδα και η Πορτογαλία. Σε ετήσια βάση, δηλαδή το Δ' τρίμηνο του 2011 σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2010, το ΑΕΠ αυξήθηκε στην Ευρωζώνη κατά 0,7%, στην ΕΕ κατά 0,9%, ενώ στην Κύπρο μειώθηκε 0,5% και στην Ελλάδα κατά 7,0%.

Η τριμηνιαία εξέλιξη του ΑΕΠ (Δ' τρίμηνο 2011 σε σχέση με το Γ' τρίμηνο 2011) ήταν στις χώρες της ευρωζώνης για τις οποίες υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία η εξής: Πορτογαλία -1,3%, Εσθονία -0,8%, Σλοβενία -0,7%, Ιταλία -0,7%, Ολλανδία -0,7%, Ισπανία -0,3%, Βέλγιο -0,2%, Γερμανία -0,2%, Αυστρία -0,1%, Κύπρος 0,0%, Φινλανδία 0,0%, Γαλλία +0,2%, Σλοβακία +0,9%. Η ετήσια εξέλιξη του ΑΕΠ (Δ' τρίμηνο 2011 σε σχέση με το Δ' τρίμηνο του 2010) ήταν η εξής: Ελλάδα -7,0%, Πορτογαλία -2,7%, Σλοβενία -1,5%, Ολλανδία -0,7%, Κύπρος -0,5%, Ιταλία -0,5%, Ισπανία +0,3%, Βέλγιο +0,9%, Φινλανδία +1,4%, Γαλλία +1,4%, Αυστρία +1,5%, Γερμανία +2,0%, Σλοβακία +3,4%, Εσθονία +4,0%¹⁸.

2.3 Οι επιπτώσεις της κρίσης στην ΝΑ Ευρώπη

Η σημαντική μείωση των εξαγωγών σε έξι χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης (Αλβανία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Κροατία, ΠΓΔΜ, Μαυροβούνιο και Σερβία) αποτέλεσαν τα πρώτα

¹⁷ INE/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, «Η Ελληνική Οικονομία και η Απασχόληση», Ετήσια Έκθεση, 2009, Αθήνα.

¹⁸ <http://www.sigmalive.com/inbusiness/news/financials/> ΚΥΠΕ, 2012

σημάδια του πλήγματος της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης στις βαλκανικές αυτές χώρες, υπογραμμίζει, στην τελευταία έκθεσή του, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Σε αυτές τις έξι χώρες, προσθέτει το ΔΝΤ στην έκθεσή του, οι συνέπειες της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης είχαν, επίσης, ως αποτέλεσμα την αδυναμία τους να χρηματοδοτήσουν το εξωτερικό χρέος, το έλλειμμα του προϋπολογισμού και το έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών τους.

Δεδομένης της εξάρτησης των έξι προαναφερόμενων οικονομιών στο ξένο κεφάλαιο, οι επιπτώσεις της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης είχαν αντίκτυπο σε κάθε δραστηριότητα, ιδίως σε όσες αναφέρονται στο χρηματοοικονομικό τομέα. Από την ίδια έκθεση προκύπτει πως ο φόβος της κρίσης δημιούργησε πανικό, με αποτέλεσμα μεγάλο μερίδιο των τραπεζικών καταθέσεων σε ξένο συνάλλαγμα σε πιστωτικά ιδρύματα των έξι χωρών να «κάνει φτερά». Με την οικονομική δραστηριότητα να καταγράφει αρνητικούς ρυθμούς ανάπτυξης, μόνο η Αλβανία κατάφερε να βρεθεί σε θετικό «έδαφος» από τις προαναφερθείσες χώρες το 2009. Αντίθετα, τον Ιανουάριο του 2009 και τον Ιούλιο του ίδιου έτους, η Σερβία και η Βοσνία-Ερζεγοβίνη κατέφυγαν στη «λύση» του ΔΝΤ, λαμβάνοντας πακέτα στήριξης για τη στήριξη του μακροοικονομικού περιβάλλοντος και της δημοσιονομικής σταθερότητας.

Παρά το γεγονός ότι οι οικονομικές συνθήκες βελτιώθηκαν από την έναρξη της κρίσης και σημειώθηκε ανάκαμψη των εξαγωγών στις έξι χώρες από τις αρχές του 2010, ορατό παραμένει το ενδεχόμενο αντιμετώπισης νέων αρνητικών οικονομικών συνθηκών, εξαιτίας της οικονομικής κατάστασης στις χώρες της ευρωζώνης. Σύμφωνα με την έκθεση του ΔΝΤ, στις έξι χώρες καταγράφονται σημαντικές διαφορές στη διαμόρφωση των μακροοικονομικών πολιτικών, οι οποίες κατέστησαν τις οικονομίες περισσότερο ευάλωτες σε εξωγενείς-αρνητικούς-παράγοντες.

Η διαφορά που εμφανίζεται με μεγαλύτερη συχνότητα στις έξι χώρες (κυρίως πριν από την εμφάνιση της παγκόσμιας κρίσης) είναι ότι ορισμένες απ' αυτές (Βοσνία-Ερζεγοβίνη, ΠΓΔΜ, Μαυροβούνιο και Σερβία) υιοθέτησαν προ-κυκλική δημοσιονομική πολιτική (μείωση δαπανών και αύξηση φορολογίας), η οποία συχνά βασίστηκε σε έσοδα από ιδιωτικοποιήσεις. Αντίθετα, η δημοσιονομική πολιτική της Αλβανίας και της Κροατίας ήταν περισσότερο προσεκτική. Η προ-κυκλική δημοσιονομική πολιτική που είχε εφαρμοστεί στις περισσότερες χώρες επιδείνωσε τις πιέσεις που η εύρωστη εγχώρια ζήτηση είχε ασκήσει στο έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών.

Για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κρίσης, αρκετές ήταν οι χώρες που αναγκάστηκαν να λάβουν μέτρα ενίσχυσης της δημοσιονομικής εξυγίανσης, εγκαταλείποντας, μερικώς ή ολοκληρωτικά, το «μοντέλο» της προ-κυκλικής πολιτικής, με στόχο να καταστούν περισσότερο ανθεκτικές στις εξωγενείς οικονομικές πιέσεις, αλλά και στις εσωτερικές. Στην ίδια έκθεση σημειώνεται, μεταξύ άλλων, πως η προσεκτική δημοσιονομική συμπεριφορά και η ισχυρή εμπιστοσύνη των επενδυτών στη μεσοπρόθεσμη δημοσιονομική βιωσιμότητα της Αλβανίας θα μπορούσε να εξηγήσει, έστω και εν μέρει, τους λόγους για τους οποίους η Αλβανία είχε καλύτερες επιδόσεις από τις υπόλοιπες χώρες την περίοδο της κρίσης, παρά το

γεγονός ότι το 2007, στη χώρα καταγράφηκαν ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά ελλείμματος και δημόσιου χρέους, έναντι των υπόλοιπων χωρών¹⁹.

2.4 Μέτρα ευρωπαϊκών κυβερνήσεων για την αντιμετώπιση της κρίσης

Οι περισσότερες ευρωπαϊκές κυβερνήσεις στην προσπάθεια τους να αντιμετωπίσουν την οικονομική κρίση, παίρνουν μέτρα λιτότητας που περιλαμβάνουν μειώσεις των μισθών, των κοινωνικών παροχών, των συντάξεων και άλλων ωφελημάτων των εργαζομένων. Οι αντιδράσεις είναι έντονες φυσικά και εκατομμύρια εργαζόμενοι αντιμετωπίζουν τον εφιάλτη της ανεργίας. Η οικονομική κρίση που ταλανίζει εδώ και 3 χρόνια την Ευρώπη εκφράζεται με δραματική μείωση του ρυθμού ανάπτυξης (-4,2% το 2009), με μεγάλη άνοδο της ανεργίας (10% του εργατικού δυναμικού) με τεράστια δημοσιονομικά ελλείμματα και χρέη. Το δημοσιονομικό έλλειμμα και το δημόσιο χρέος είναι δυο από τους Δείκτες του Μάαστριχ , οι οποίοι δεν πρέπει να υπερβαίνουν, ο μεν πρώτος το 3% του ΑΕΠ, ο δε δεύτερος το 60% του ΑΕΠ. Σύμφωνα με τα στοιχεία του EUROSTAT οι περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν υπερβεί τα όρια αυτά.

Τα μέτρα που έχουν λάβει οι κυβερνήσεις των ευρωπαϊκών κρατών έχουν ως εξής²⁰:

Ελλάδα:

- Αύξηση του ΦΠΑ μέχρι 21%.
- Αύξηση των ειδικών φόρων κατανάλωσης στη βενζίνη στο πετρέλαιο κίνησης, στα τσιγάρα και στα ποτά.
- Περικοπή δώρου Χριστουγέννων, δώρου Πάσχα και επιδόματος άδειας κατά 30% για τους δημόσιους υπαλλήλους. Περικοπή επιδομάτων δημοσίων υπαλλήλων κατά 12%.
- Πάγωμα συντάξεων.
- Αύξηση φόρου στα ακίνητα των υπεράκτιων εταιριών.
- Επιβολή ειδικού φόρου πολυτελείας.
- Χαλάρωση της νομοθεσίας για τις απολύσεις.

Ισπανία:

- Μείωση μισθών στο δημόσιο τομέα κατά 5%,

¹⁹ Αθναϊκό Πρακτορείο Ειδήσεων, 12/2012

²⁰ Γραφείο Μελετώ και Ερευνών ΠΕΟ , 2010

- Πάγωμα μισθών και συντάξεων και κατάργηση επιδόματος ύψους 2500ευρώ που έπαιρναν οι οικογένειες με τη γέννηση κάθε παιδιού.
- Μείωση προγραμματιζόμενων δημόσιων επενδύσεων κατά 6δισ ευρώ,
- Περικοπή επιχορηγήσεων προς τις τοπικές και περιφερειακές κυβερνήσεις κατά 1,2δισ ευρώ.
- Μείωση των μισθών των Υπουργών κατά 15%.

Πορτογαλία:

- Πάγωμα των μισθών των δημοσίων υπαλλήλων για 4 χρόνια (2010-2013) και περικοπή των μισθών των ψηλά αμοιβόμενων στο δημόσιο τομέα.
- Αύξηση του ΦΠΑ κατά μια μονάδα που θα φτάσει μέχρι 21%
- Μείωση επιδομάτων ανεργίας και κατάργηση του κατώτατου μισθού των 475ευρώ.
- Αύξηση κατά 2,5% της φορολογίας των μεγάλων εταιριών και ματαίωση μεγάλων επενδυτικών σχεδίων ύψους 1,2δισ ευρώ. (Γίνονται επίσης προσπάθειες για αύξηση του ορίου συνταξιοδότησης από τα 65 στα 67 έτη)

Ιταλία:

- Πάγωμα μισθών των δημοσίων υπαλλήλων για 3 χρόνια,
- Πάγωμα προσλήψεων στο δημόσιο τομέα,
- Σταδιακή μείωση μέχρι και 10% στους υψηλόμισθους δημοσίους υπάλληλους.
- Καθυστέρηση από 3-6 μήνες για όσους θα συνταξιοδοτηθούν το 2012.
- Μείωση κατά 10% στις δαπάνες των υπουργείων το 2011 και 2012 και περικοπή 13δισ ευρώ στην χρηματοδότηση των περιφερειακών κυβερνήσεων.
- Εξίσωση των ορίων ηλικίας συνταξιοδότησης για άνδρες και γυναίκες στα 65 (από 61), αρχής γενομένης από το 2012.
- Περικοπές στον τομέα της Υγείας, της εκπαίδευσης.

Ηνωμένο Βασίλειο:

- Η νέα κυβέρνηση συντηρητικών – φιλελεύθερων παρουσίασε ένα από τους σκληρότερους προϋπολογισμούς, που περιλαμβάνει πάγωμα των μισθών του δημόσιου τομέα για τα επόμενα δυο χρόνια με αύξηση όμως κατά 250 στερλινών των χαμηλόμισθων,
- Αύξηση του ΦΠΑ από 17,5% σε 20% από τον Γενάρη του 2011,
- Αύξηση των έμμεσων φόρων σε ποτά και τσιγάρα. Από τις αρχές του 2012 έτους θα επιβληθεί φόρος στον κύκλο εργασιών των τραπεζών που λειτουργούν στη Βρετανία.
- Μείωση της φορολόγησης των κερδών των επιχειρήσεων από 28% σε 24% και αύξηση του αφορολόγητου ποσού για τους μισθωτούς κατά 1000 στερλίνες (θα φθάσει τις 7475 στερλίνες). Με τα μέτρα αυτά η κυβέρνηση έχει βάλει σαν στόχο, την επόμενη πενταετία να μειώσει το έλλειμμα από 10,1% του ΑΕΠ στο 1,1%.

Γαλλία:

- Πάγωμα των κρατικών δαπανών στο ύψος του πληθωρισμού για την τριετία 2011-2013 εξαιρουμένων των συντάξεων. Έχουν ήδη δοθεί 360δισ στο χρηματοοικονομικό σύστημα.
- Μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού που προβλέπει αύξηση των ορίων αφυπηρέτησης

Δανία:

- Μείωση της διάρκειας παροχής επιδόματος ανεργίας
- Περικοπές στα επιδόματα ασθενείας, στα επιδόματα τέκνων και στα φοιτητικά επιδόματα.
- Περικοπές στον τομέα της έρευνας και στον πολιτισμό.
- Πάγωμα της βοήθειας που δίνεται σε τρίτες χώρες,
- Αναβολή του μέτρου μείωσης των φόρων στα υψηλά εισοδήματα και μείωση κατά 5% των μισθών των Υπουργών.

Ιρλανδία:

- Μείωση μισθών των δημοσίων υπαλλήλων που ξεκινούν από 5%, περικοπές στα επιδόματα τέκνων.

Ρουμανία:

- Η χώρα που έχει δεχτεί δάνειο από το ΔΝΤ θα μειώσει τους μισθούς του δημοσίου κατά 25% ενώ κατά 15% θα μειωθούν τα επιδόματα ανεργίας και οι συνταξιοδοτικές παροχές, ενώ θα απολυθούν 137000 δημόσιοι υπάλληλοι.

Ουγγαρία:

- Χώρα που επίσης έχει δεχθεί βοήθεια από το ΔΝΤ. Το πρόγραμμα λιτότητας περιλαμβάνει μεταξύ άλλων απολύσεις δημοσίων υπαλλήλων,
- Περικοπές δαπανών, ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, ενώ έχει μειώσει κατά το ήμισυ τον αριθμό των βουλευτών του κοινοβουλίου της.

Λετονία:

- Το ΔΝΤ έχει επιβάλει και σ' αυτήν την χώρα σκληρά μέτρα λιτότητας που περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, αύξηση του ΦΠΑ στο 21%,
- Μείωση των δαπανών για την υγεία κατά 40% και 20% μείωση των μισθών.

2.5 Κοινωνικές συνέπειες της οικονομικής κρίσης στην Ευρώπη

Σύμφωνα με την έρευνα που της Διεθνούς Ομοσπονδίας Ερυθρού Σταυρού και Ερυθράς Ημισελήνου (IFRC), η οικονομική κρίση έχει οδηγήσει σε προβλήματα, όπως η πείνα, σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, ανάμεσα στις οποίες και κάποιες που κατατάσσονται στις πιο πλούσιες της Ευρώπης, όπως η Ιταλία και η Ισπανία. Η έκθεση αυτή δεν αποτελεί μία ακριβή στατιστική για τις επιπτώσεις της κρίσης στα νοικοκυριά, αλλά είναι το αποτέλεσμα των καταγραφών των εθελοντών του Ερυθρού Σταυρού στις περιοχές όπου δραστηριοποιείται. Συγκεκριμένα, περιλαμβάνει την μελέτη 40 χωρών όπου παρατηρήθηκε ότι η οικονομική κρίση έχει σοβαρές επιπτώσεις στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων. Παρατηρήθηκε σημαντική αύξηση της ανεργίας στους νέους αλλά και της κατάχρησης ουσιών με τέτοια ένταση που οι εθελοντές και οι υπάλληλοι της ανθρωπιστικής οργάνωσης δυσκολεύονται να καλύψουν τις όλο και μεγαλύτερες ανάγκες.

Ένα στοιχείο που πραγματικά αναδεικνύει τη σοβαρότητα της κατάστασης είναι ότι τα 2/3 των κέντρων του διεθνούς οργανισμού παρέχουν και πρόγραμμα σίτισης, γεγονός που αναδεικνύει το πρόβλημα πείνας που εμφανίζεται για πρώτη φορά και στην Ευρώπη. Στην Ισπανία, ο Ερυθρός Σταυρός έχει διανείμει τροφή, στο πλαίσιο ενός ευρωπαϊκού

προγράμματος, σε 500.000 ανθρώπους. Παρομοίως, η έκθεση αναφέρει για την Ισλανδία -μια χώρα που έχει χτυπηθεί από την οικονομική κρίση- ότι κάθε νοικοκυριό έχει επηρεασθεί με τον ένα ή τον άλλο τρόπο και ότι άνθρωποι που δεν είχαν ποτέ απευθυνθεί στον Ερυθρό Σταυρό, τώρα ζητούν τρόφιμα και ρούχα. Επίσης, παρατηρήθηκε ότι πολλοί Ευρωπαίοι της μεσαίας τάξης παραμένουν χρεωμένοι με αποτέλεσμα να στρέφονται για βοήθεια προς τις ανθρωπιστικές οργανώσεις. Σύμφωνα με την έρευνα, ο Ερυθρός Σταυρός δέχεται πολλές εκκλήσεις για οικονομική βοήθεια για να καλυφθούν χρέη ή λογαριασμοί ρεύματος και άλλες ανάγκες²¹.

Το πρόβλημα εστιάζεται όλο και περισσότερο στους νέους οι οποίοι αντιμετωπίζουν σοβαρή δυσκολία να βρουν δουλειά, και έτσι παρουσιάζεται αύξηση στην κατάχρηση αλκοόλ και ναρκωτικών, καθώς και η κοινωνική απομόνωση. Ένα παράδειγμα είναι η εύπορη Σουηδία στην οποία το ποσοστό των νέων ανέργων φτάνει το ποσοστό του 27%. Σύμφωνα με τον Georg Habsbourg, πρόεδρο της ουγγρικής οργάνωσης, η πλειοψηφία των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων υποτιμούν αυτά τα προβλήματα και πρέπει να αντιδράσουν άμεσα.

Η Διεθνής Ομοσπονδία του Ερυθρού Σταυρού και της Ερυθράς Ημισελήνου ζητά από τις κυβερνήσεις να επανεξετάσουν τα κριτήρια τους για τα κοινωνικά προγράμματα και να προειδοποιούν ότι αν δεν ληφθούν μέτρα άμεσα, θα απειληθεί όλη η Ευρώπη από τις αντιδράσεις των λιγότερο προνομιούχων ομάδων. Ο Ερυθρός Σταυρός επισημαίνει την ανάγκη να αυξηθούν οι επενδύσεις στον κοινωνικό τομέα προκειμένου να υποστηριχθούν οι λιγότερο προνομιούχοι.

2.6 Οι επιπτώσεις της κρίσης στον ευρωπαϊκό τουρισμό- Αλλαγές στις προτιμήσεις

Ο Τουρισμός είναι ο κύριος οικονομικός παράγοντας στην Ευρώπη. Είναι ο τρίτος μεγαλύτερος οικονομικός παράγοντας σε όρους οικονομικού μεγέθους και αριθμού εργαζομένων. Αντιπροσωπεύει 1,8 εκατομμύρια επιχειρήσεις, οι οποίες άμεσα απασχολούν 12 έως 14 εκατομμύρια υπαλλήλους. Η εργατική αυτή δύναμη αντιστοιχεί στο 5,2% του συνολικού απασχολούμενου πληθυσμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ο τουρισμός επηρεάζει την Ευρωπαϊκή οικονομική ανάπτυξη και απασχόληση, καθώς συνεισφέρει στο 5% του ΑΕΠ της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η παγκόσμια οικονομική κρίση επηρέασε τον Ευρωπαϊκό τουρισμό. Προκειμένου η Ευρώπη να διατηρήσει τη θέση ως ηγέτιδα δύναμη στον παγκόσμιο τουρισμό, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε τον Ιούνιο του 2010 μια πολιτική στρατηγική υπό τον τίτλο «Ευρώπη, ο Νο 1 παγκόσμιος τουριστικός προορισμός ένα νέο πολιτικό πλαίσιο για τον τουρισμό στην Ευρώπη», η οποία διαχωρίζεται σε τέσσερα κύρια μέρη και θέτει 21 δράσεις στην πορεία προς έναν πιο ανταγωνιστικό και ουσιαστικό Ευρωπαϊκό τουριστικό τομέα στον 21ο αιώνα.

²¹ «Οι κοινωνικές συνέπειες της οικονομικής κρίσης στην Ευρώπη», Τα Νέα, 2009

Ο ευρωπαϊκός τουρισμός αντιμετωπίζει προκλήσεις μείζονος σημασίας, που συνιστούν ταυτόχρονα ευκαιρίες προς αξιοποίηση. Ο τουρισμός πρέπει, από τη μία πλευρά, να προσαρμοστεί στις κοινωνικές εξελίξεις που επηρεάζουν την τουριστική ζήτηση και, από την άλλη πλευρά, να αντιμετωπίσει τους περιορισμούς που επιβάλλονται από την τρέχουσα δομή του τομέα, τις ιδιαιτερότητές του και το οικείο οικονομικό και κοινωνικό πλαίσιο. Τα παραπάνω επισημαίνονται σε ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με τις προκλήσεις και τις ευκαιρίες για την ευρωπαϊκή βιομηχανία τουρισμού. Ειδικότερα, τονίζεται ότι ο ευρωπαϊκός τουρισμός αντιμετώπισε πρόσφατα(2010), δύσκολη οικονομική κατάσταση.

Κατ' αρχήν, η οικονομική και χρηματοπιστωτική κρίση, η οποία επηρεάζει το σύνολο των οικονομικών τομέων από το 2008, έχει αισθητές επιπτώσεις στη ζήτηση τουριστικών υπηρεσιών. Οι ευρωπαίοι, μολονότι συνέχισαν να ταξιδεύουν, προσάρμοσαν τις συμπεριφορές τους στις περιστάσεις, κυρίως δίνοντας προτεραιότητα στους πιο κοντινούς προορισμούς και μειώνοντας τη διάρκεια παραμονής τους ή τις επιτόπιες δαπάνες τους. Έτσι, η τουριστική δραστηριότητα στην Ευρώπη μειώθηκε περίπου κατά 5,6% την τριετία 2009-2011. Ο συνολικός αυτός αριθμός κρύβει σημαντικές ανισότητες: ορισμένες περιφέρειες, κυρίως στην ανατολική ή βόρειο Ευρώπη έχουν πληγεί ιδιαίτερα ή έχουν σημειώσει σαφή μείωση του αριθμού των τουριστών, μέχρι 8%. Η παρούσα κρίση είναι διαρκείας και οι προοπτικές ανάπτυξης της τουριστικής δραστηριότητας παραμένουν ακόμη μηδαμινές. Η κατάσταση αυτή επιδεινώθηκε με το κλείσιμο του εναέριου χώρου κατά τη διάρκεια του Απριλίου και Μαΐου 2010, λόγω της παρουσίας νέφους ηφαιστειογενούς τέφρας. Μολονότι είναι δύσκολο να αξιολογηθούν οι ζημιές, σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις ακυρώθηκαν πάνω από 2 εκατομμύρια αφίξεις τουριστών και το άμεσο κόστος για τους τουριστικούς πράκτορες έφθασε περίπου σε ένα δισεκατομμύριο ευρώ, τεράστια οικονομική ζημιά²².

Ανακάμπτει σταδιακά από την κρίση ο τουρισμός στην Ευρώπη, σύμφωνα με συνδυασμό στοιχείων από έρευνα του Ευρωβαρόμετρου και από τον Σύνδεσμο Τουριστικών Επιχειρήσεων. Για την Ευρώπη, τα ευρήματα της νέας έρευνας του Ευρωβαρόμετρου για τη στάση των Ευρωπαίων απέναντι στον τουρισμό επιβεβαιώνουν και άλλες ενδείξεις ότι ο τουρισμός έχει ανακάμψει από την οικονομική κρίση. Οι ταξιδιωτικές προτιμήσεις για το 2011 εξακολουθούν να κλίνουν προς παραδοσιακούς τουριστικούς προορισμούς (58%), ενώ το 28% θα ήθελαν να ανακαλύψουν “αναδυόμενους” προορισμούς. Ο αντιπρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Antonio Tajani, παρουσίασε το Ευρωβαρόμετρο στο European Tourism Stakeholders Conference, που διοργανώθηκε από την Ουγγρική Προεδρία της ΕΕ και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στη Βουδαπέστη.

Ο Tajani, αρμόδιος Επίτροπος για θέματα Βιομηχανίας και Επιχειρηματικότητας, δήλωσε: “Το ότι το 58% των κατοίκων της ΕΕ επιλέγουν να απολαύσουν τις διακοπές τους στην Ευρώπη, σηματοδοτεί το γεγονός ότι, γενικά, η τουριστική βιομηχανία είναι καθ' οδόν προς ανάκαμψη και για να γίνει μια αναπτυξιακή βιομηχανία για άλλη μια φορά”.

Ανάμεσα στα σημαντικότερα ευρήματα της νέας έρευνας του Ευρωβαρόμετρου είναι τα εξής:

²² «Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ρίχνει την προσοχή της στον τουρισμό», <http://www.traveltimes.gr>, 2011

-Οι πιο δημοφιλείς επιλογές: Η Ιταλία ήταν η πιο συχνά αναφερόμενη χώρα ως προβλεπόμενος προορισμός διακοπών για το 2011 (11,5%). Η Ισπανία κατέλαβε τη δεύτερη θέση με 8,6%, ακολουθούμενη από τη Γαλλία (8,2%). Το 23% των κατοίκων της ΕΕ δεν έχουν αποφασίσει ακόμη πού θα περάσουν τις διακοπές τους.

- Συνεχιζόμενη τάση για ανακάλυψη της Ευρώπης και της χώρας προέλευσης: Το 2011 το 58% των Ευρωπαίων σχεδιάζουν να περάσουν τις διακοπές τους στη χώρα τους είτε σε κάποια άλλη χώρα της ΕΕ

- Αυξανόμενη διάθεση για ταξίδια: Σχεδόν τα 3/4 των Ευρωπαίων πολιτών (73% έναντι 69% πέρυσι), ταξίδεψαν για αναψυχή ή δουλειές το 2010. Οι πέντε κορυφαίοι Ευρωπαίοι ταξιδιώτες είναι οι κάτοικοι της Φινλανδίας (89%), της Δανίας, της Ολλανδίας και της Σουηδίας με 87%, του Λουξεμβούργου (85%) και της Νορβηγίας (84%).

- Η ελκυστικότητα του τόπου μετράει: Το 32% χαρακτήρισαν ως το πιο σημαντικό ζήτημα το πόσο ελκυστικός είναι ένας προορισμός όταν επιλέγουν διακοπές. Ακολουθεί η πολιτιστική κληρονομιά (27%) και οι δυνατότητες ψυχαγωγίας (14%). – Η αναζήτηση ξεκούρασης και αναψυχής ήταν το κύριο κίνητρο για πάνω από το 1/3 των ταξιδιωτών αναψυχής (36%) και ακολουθούν ο ήλιος και η θάλασσα (18%) και η επισκέψεις σε φίλους και συγγενείς (17%).

Τα ταξιδιωτικά σχέδια για το 2011 έχουν ως εξής:

-Όταν ρωτήθηκαν για τον προορισμό των διακοπών τους για το 2011, σχεδόν 4 στους 10 (38%) πολίτες της ΕΕ απάντησαν ότι έχουν προγραμματίσει να κάνουν διακοπές στην πατρίδα τους. Ένας στους πέντε ερωτηθέντες είπαν ότι σχεδιάζουν να κάνουν διακοπές εντός της ΕΕ και ένα χαμηλότερο ποσοστό (16%) ανέφεραν ότι ο κύριος προορισμός διακοπών τους το 2011 θα είναι μια χώρα εκτός ΕΕ.

-Σχεδόν το 1/4 (23%) των ερωτηθέντων δε γνωρίζει ακόμη πού θα περάσει το κύριο μέρος των διακοπές του το 2011 ή προτίμησε να μην απαντήσει στο ερώτημα αυτό. Περίπου 1 στους 20 (4%) ερωτηθέντες δήλωσε αυθόρμητα ότι δε θα κάνει διακοπές το 2011.

-Σε 15 χώρες, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων σχεδιάζουν να περάσουν τις διακοπές τους στη χώρα τους. Τα υψηλότερα ποσοστά καταγράφηκαν στην Τουρκία (88%), την Κροατία (86%), την Ελλάδα (85%) και τη Βουλγαρία (82%) .

-Σε εννέα χώρες, το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων, που προγραμματίζουν διακοπές για το 2011, έχει επιλέξει ως προορισμό άλλες χώρες της ΕΕ -οι πολίτες του Λουξεμβούργου έχουν κάνει αυτήν την επιλογή στο μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων (62%). Τέλος, σε δύο χώρες, περίπου το ήμισυ των ερωτηθέντων σχεδιάζουν τις διακοπές τους εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης: η Σλοβενία (51%) και η FYROM (50%)²³.

²³ <http://www.traveldailynews.gr/news/article/50280/>, «Ο ευρωπαϊκός τουρισμός ανακάμπτει από την οικονομική κρίση», Καραντζαβέλου Β., 05/2011

2.7 Οικονομικές επιπτώσεις της κρίσης στον τουρισμό

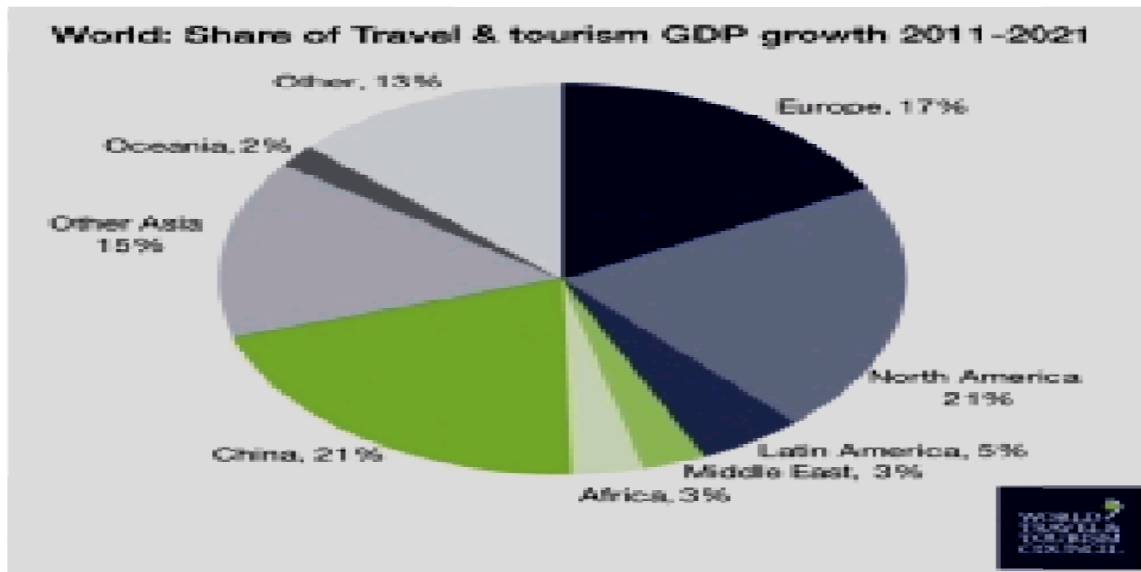
Αν και βραχυπρόθεσμα, ο τουρισμός φαίνεται να επηρεάζεται περισσότερο από το δυσχερές οικονομικό κλίμα στην Ευρωζώνη, μακροπρόθεσμα θα υπάρξει ανάπτυξη με επενδύσεις και αύξηση των αφίξεων στην Ευρώπη. Σε βάθος δεκαετίας προβλέπεται ο τουρισμός να συμβάλλει άμεσα στο 3% του συνολικού ΑΕΠ ενώ με την ευρύτερη έννοια (πολλαπλασιαστικές επιδράσεις) κατά 7,8%²⁴.

- Η άμεση συμβολή του τουριστικού κλάδου στο ΑΕΠ αναμένεται να είναι 554,5 δις δολάρια (2,8%) του συνολικού ΑΕΠ. Μέχρι το 2021 το ΑΕΠ θα υπολογίζεται περίπου στο 3%, φθάνοντας τα 748,2 δις δολάρια (2,9%).
- Η συνολική συμβολή του ευρύτερου τουριστικού κλάδου προβλέπεται να είναι 2,6% το 2011 ενώ αναμένεται να αυξηθεί στο 7,8% μέχρι το 2021.
- Το 2011, ο τουριστικός κλάδος υποστήριξε άμεσα 9.709 εκ. θέσεις εργασίας (2,6% της συνολικής απασχόλησης) ενώ μέχρι το 2021 προβλέπεται ότι θέσεις αυτές θα αυξηθούν σε 11.153 εκ.
- Με την ευρύτερη έννοια του τουρισμού, οι συνολικές θέσεις εργασίας που υποστηρίχθηκαν μέσω της τουριστικής δραστηριότητας ήταν 28 εκ. (7,7% της συνολικής απασχόλησης) το 2011 και αναμένεται να φθάσουν τις 30 εκ. μέχρι το 2021.
- Η Ευρώπη αναμένεται να δεχθεί 483,704 εκ. διεθνείς επισκέπτες το 2011 και 644,819 εκ. το 2021. Ως εκ τούτου, ο τουριστικός κλάδος αναμένεται να παράγει 487,2 δις δολάρια το 2011 ενώ θα αυξηθεί κατά 5,4% το 2021, φθάνοντας τα 683 δις δολάρια.
- Οι επενδύσεις στον τουριστικό κλάδο για το 2011 θα φθάσουν τα 144 δις δολάρια (3,8% των συνολικών επενδύσεων) ενώ το 2021, προβλέπεται ότι οι συνολικές επενδύσεις θα είναι 214,2 δις (3,9% των συνολικών επενδύσεων).

Παράλληλα, ωστόσο, με την Ευρώπη, σημαντικές προοπτικές ανοίγονται για την Ασία (εκτός της Ιαπωνίας), τη Λατινική Αμερική, τη Μέση Ανατολή και την Αφρική. Όπως φαίνεται στο παρακάτω γράφημα τη μεγαλύτερη ανάπτυξη του τουρισμού στον ΑΕΠ κατέχουν η Κίνα και η Βόρεια Αμερική με 21% έκαστη και ακολουθεί η Ευρώπη με 17%.

²⁴ “THE ECONOMIC IMPACT of TRAVEL & TOURISM”, WTTO, 2011

Γράφημα 2.1 Ανάπτυξη τουρισμού στο ΑΕΠ 2011-2021

Πηγή: WTTO 2011

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Τουρισμού (ETC) δημοσίευσε την τελευταία τριμηνιαία έκθεσή της για τον ευρωπαϊκό τουρισμό το 2011. Σύμφωνα με τα βασικά ευρύματα της έκθεσης²⁵:

- Ο αριθμός των ταξιδιών προς ευρωπαϊκούς προορισμούς το 2011 ξεπεράσε το προηγούμενο ανώτατο σημείο στο οποίο είχε φτάσει, το 2008.
- Είναι εντυπωσιακό το γεγονός ότι οι 22 από 23 χώρες που υπέβαλαν στοιχεία δείχνουν αύξηση των διεθνών επισκεπτών τους το 2011, αύξηση που κυμαίνεται από 3% στο Ηνωμένο Βασίλειο έως και περισσότερο από 20% στη Λετονία και τη Λιθουανία. Οι 24 από τις 26 χώρες εμφανίζουν αύξηση στην πληρότητα των ξενοδοχείων το 2011.
- Οι συνολικές διεθνείς επισκέψεις εκτιμάται ότι αυξήθηκαν κατά 6% πέρυσι, ενώ τα ποσοστά πληρότητας ξενοδοχείων αυξήθηκαν κατά 3,2%, κάτι που δείχνει ότι η εγχώρια ζήτηση υστερεί σε σχέση με τη διεθνή.
- Ενώ η τουριστική ανάκαμψη ήταν αρκετά έντονη, τα κέρδη από αυτήν άρχισαν να εμφανίζονται, όπως ήταν αναμενόμενο, από το β' εξάμηνο του 2011.
- Τα στοιχεία των επισκέψεων και των διανυκτερεύσεων από την TourMIS (την Στατιστική Υπηρεσία της ΕΕ για τον Τουρισμό), καθώς και εκείνα από τα ξενοδοχεία και τις αεροπορικές εταιρείες παρέχουν μια σαφή εικόνα συγκρατημένης ανάπτυξης τους τελευταίους μήνες.
- Τρεις παράγοντες συγκλίνουν σε αυτήν την εξέλιξη στο τέλος του 2011:

²⁵ «Συγκρατημένη η τουριστική ανάπτυξη στην Ευρώπη εν μέσω βαθιάς οικονομικής κρίσης», Ρόκου Τ., Traveli Daily News, 01/2012

α) επιστροφή σε κανονικά στατιστικά νούμερα, ύστερα από την ανάκαμψη που ακολούθησε τον αντίκτυπο του σύννεφου τέφρας το α' εξάμηνο του έτους
β) το β' εξάμηνο του 2010 ήταν σχετικά ισχυρότερο από ό,τι το α' εξάμηνο, οπότε οι συγκρίσεις το 2011 έγιναν σε υψηλότερη βάση και
γ) η κρίση χρέους στην Ευρωζώνη άρχισε να επηρεάζει τόσο τους καταναλωτές όσο και τη συμπεριφορά των επιχειρήσεων.

- Η οικονομική κρίση στην Ευρωζώνη συνέχισε να βαθαίνει τους τελευταίους μήνες. Η δυσχερής οικονομική κατάσταση στις αγορές με χρέη έχει εξαπλωθεί στην Ελλάδα, την Ιρλανδία, την Πορτογαλία, την Ισπανία και την Ιταλία, εμφανίζοντας μια πολύ σοβαρή απειλή οικονομικής εξάπλωσης του προβλήματος.

- Σε περίπτωση που οι αρμόδιοι της Ευρωζώνης αποτύχουν να συλλάβουν τα ανησυχητικά μηνύματα για έλλειψη οικονομικής και επιχειρηματικής εμπιστοσύνης, οι συνέπειες θα είναι σοβαρές. Σε περίπτωση διάλυσης της Ευρωζώνης, το ΑΕΠ των χωρών που θα εξέλθουν από αυτήν πιθανόν να μειωνόταν κατά περίπου 10% και η οικονομική αναστάτωση θα μπορούσε να βυθίσει ένα μεγάλο μέρος του κόσμου -συμπεριλαμβανομένων και των ΗΠΑ- σε ύφεση²⁶.

2.8 Προβλέψεις Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου για ύφεση στον ευρωπαϊκό τουρισμό το 2012-2013

Η Ευρώπη το 2010 ήταν ο ουραγός μεταξύ των περιοχών του πλανήτη: Οι αφίξεις είχαν ανακτήσει μόνο ένα ποσοστό 3% (λιγότερο από το μισό του παγκόσμιου μέσου όρου) και ήταν ακόμη πολύ μακριά από το ρεκόρ του 2008. Αντίθετα, το 2011 η Ευρώπη βρέθηκε στην κορυφή: οι αφίξεις αυξήθηκαν κατά 6%, στις 503 εκατ., πολύ πάνω από το ρεκόρ των 485 εκατ. το 2008.

Ο τουρισμός στη Βόρεια Ευρώπη ανθούσε στα τέλη της δεκαετίας του 2000 και διατηρήθηκε σε ικανοποιητικό επίπεδο και την περίοδο 2008-09. Οι αφίξεις εμφάνισαν στασιμότητα το 2010, για να αυξηθούν κατά 5% το 2011. Οι καλύτερες επιδόσεις ήρθαν από τις σκανδιναβικές χώρες, συμπεριλαμβανομένης της Ισλανδίας -αλλά εκτός της Σουηδίας, όπου οι αφίξεις πρόσφατα είχαν την τάση να έρχονται σε αντίθεση με τις γειτονικές χώρες, κυρίως λόγω των διακυμάνσεων των συναλλαγματικών ισοτιμιών. Οι χαμηλότερες τιμές στην Ιρλανδία επέτρεψαν κάποια ανάκαμψη στις αφίξεις από την ΕΕ, αλλά οι αφίξεις τόσο των μεγάλων όσο και των μικρών αποστάσεων στο Ην. Βασίλειο ήταν υποτονικές.

Οι αφίξεις στη Δυτική Ευρώπη αυξήθηκαν συντηρητικά και πάλι το 2011, κατά 3%. Και, για άλλη μια φορά, υπήρχε αντίθεση μεταξύ των ισχυρότερων επιδόσεων της Γερμανίας και των γειτονικών της χωρών (λόγω της οικονομικής ευημερίας, της ανταγωνιστικότητας των τοπικών τουριστικών επιχειρήσεων και της συνεχιζόμενης τάσης για διακοπές κοντά στο

²⁶ European Travel Commission, European Tourism Q4 2011, Trends and Prospects

σπίτι) και των δυσκολιών που αντιμετωπίζει η Γαλλία, το Βέλγιο και, ειδικά, η Ελβετία, με το πολύ ισχυρό της νόμισμα²⁷.

Το πρόβλημα βρίσκεται στη Μεσόγειο, καθώς, για χρόνια, οι τουριστικές βιομηχανίες της Πορτογαλίας, της Ισπανίας, της Ελλάδας και της Κύπρου έχουν παλέψει για να ανταγωνιστούν προορισμούς με ήλιο και θάλασσα στη Βόρεια Αφρική και την Τουρκία. Το 2011, ο συνδυασμός των χαμηλότερων τιμών στις πληγείσες οικονομίες τους και τα προβλήματα στη Βόρεια Αφρική έφερε τη μεγάλη αύξηση (περίπου 10% στις αφίξεις). Τα δυτικά Βαλκάνια συνέχισαν τις καλές επιδόσεις, με μεγάλη διψήφια αύξηση στην Αλβανία, το Μαυροβούνιο και την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, αλλά για μια φορά οι αφίξεις στην Κροατία παρέμειναν στάσιμες. Και τίποτα σε φαίνεται ότι διακόπτει την πρόοδο της Τουρκίας, η οποία είναι ελκυστική σε ένα ευρύ φάσμα αγορών, συμπεριλαμβανομένης της Δυτικής Ευρώπης, της Ρωσίας και, όλο και περισσότερο, της Μέσης Ανατολής. οι αφίξεις εκεί αυξήθηκαν έως και 9% τους πρώτους 11 μήνες του έτους. Συνολικά, οι αφίξεις στην περιοχή της Νότιας και Μεσογειακής Ευρώπης ήταν αυξημένες περίπου έως και 8%²⁸.

Οι αποδόσεις στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη ήταν πιο μικτές, αλλά η ευημερία της Γερμανίας και της Ρωσίας γενικότερα βοήθησε την κατάσταση. Οι Βρετανοί και άλλοι δυτικοευρωπαίοι, που κατά τη διάρκεια της ύφεσης 2008-09 είχαν στρέψει την πλατη στις χώρες της Βαλτικής και σε άλλους προορισμούς της Κεντρικής Ευρώπης, επιστρέφουν. Η Εσθονία, η Λετονία και η Λιθουανία, εμφανίζουν όλες ισχυρή, διψήφια αύξηση στις αφίξεις τους. Συνολικά, ο ΠΟΤ εκτιμά ότι οι αφίξεις στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη αυξήθηκαν κατά 8% το 2011. Το ΔΝΤ και άλλοι φορείς προειδοποιούν ότι η Ευρώπη είναι πιθανό να γνωρίσει μια ήπια ύφεση στο 2012-13, με ιδιαίτερα ισχυρές πιέσεις στις καταναλωτικές δαπάνες και ως εκ τούτου και στα ταξίδια αναψυχής.

2.9 Το μέλλον της ΕΕ και οι προβλέψεις εν μέσω κρίσης

Το ΑΕΠ στην ΕΕ αναμένεται πλέον να παραμείνει στάσιμο μέχρι και το 2012. Η ανάπτυξη για το σύνολο του 2012 προβλέπεται να ανέλθει σε περίπου 0,5%. Εν συνεχεία, το 2013, αναμένεται επιστροφή σε βραδεία ανάπτυξη της τάξης του 1,5%.

Η ανάκαμψη της ευρωπαϊκής οικονομίας έχει σταματήσει. Η ραγδαία επιδείνωση της εμπιστοσύνης επηρεάζει αρνητικά τις επενδύσεις και την κατανάλωση, η αποδυνάμωση της παγκόσμιας ανάπτυξης αποτελεί τροχοπέδη για τις εξαγωγές και η επείγουσα δημοσιονομική εξυγίανση έχει επιπτώσεις στην εγχώρια ζήτηση. Το ΑΕΠ στην ΕΕ αναμένεται πλέον να παραμείνει στάσιμο μέχρι και το 2012. Η ανάπτυξη για το σύνολο του 2012 προβλέπεται να ανέλθει σε περίπου 0,5%. Εν συνεχεία, το 2013, αναμένεται επιστροφή σε βραδεία ανάπτυξη

²⁷ ΠΟΤ, 2011

²⁸ <http://www.traveldailynews.gr/news/article/52481> , Κουμέλης Θ., «Αύξηση 6% στις διεθνείς αφίξεις για την Ευρώπη το 2011», 03/2012

της τάξης του 1,5%. Δεν υπάρχουν προοπτικές ουσιαστικής βελτίωσης στις αγορές εργασίας και η ανεργία προβλέπεται να παραμείνει στα σημερινά υψηλά επίπεδα του 9,5% περίπου. Τα επόμενα τρίμηνα ο πληθωρισμός αναμένεται να υποχωρήσει εκ νέου κάτω του 2%. Η δημοσιονομική εξυγίανση προβλέπεται να προχωρήσει με αναμενόμενη μείωση των δημοσίων ελλειμμάτων σε επίπεδο μόλις άνω του 3% μέχρι το 2013, εφόσον διατηρηθούν αμετάβλητες οι ασκούμενες πολιτικές.

Ο αρμόδιος για τις οικονομικές και νομισματικές υποθέσεις αντιπρόεδρος της Επιτροπής Όλι Ρεν δήλωσε ότι η ανάπτυξη έχει σταματήσει στην Ευρώπη και υπάρχει κίνδυνος νέας ύφεσης, ενώ οι θέσεις εργασίας αυξάνονται σε ορισμένα κράτη μέλη, ουδεμία πραγματική βελτίωση προβλέπεται για την κατάσταση της ανεργίας συνολικά στην ΕΕ. Για την επάνοδο της ανάπτυξης και τη δημιουργία θέσεων εργασίας, ενδεικτική λύση είναι η αποκατάσταση της εμπιστοσύνης στη δημοσιονομική βιωσιμότητα και στο χρηματοπιστωτικό σύστημα καθώς και η επιτάχυνση των μεταρρυθμίσεων για την ενίσχυση του αναπτυξιακού δυναμικού της Ευρώπης.

2.9.1 Παύση οικονομικής ανάπτυξης

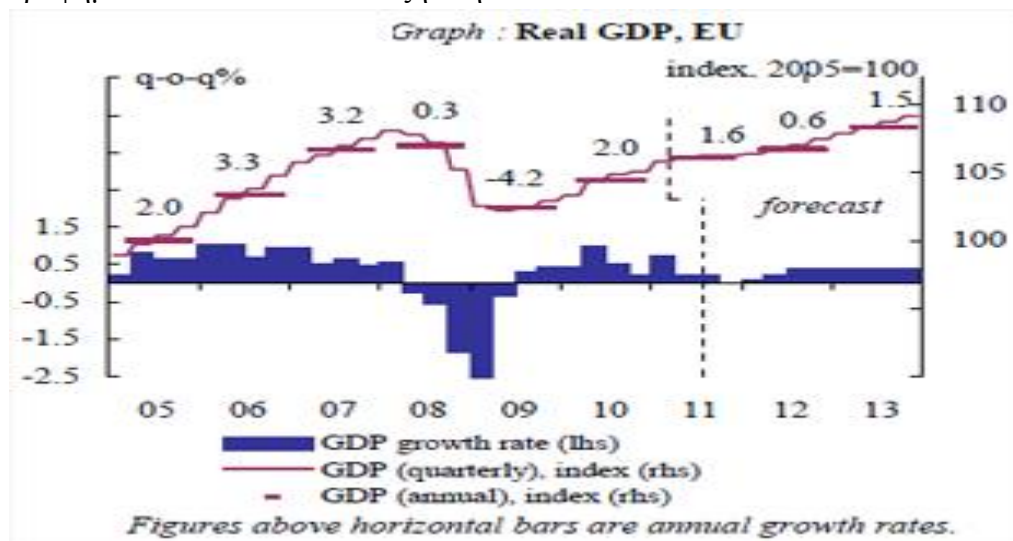
Η οικονομική ανάκαμψη έχει περιέλθει σε στασιμότητα. Το ΑΕΠ αναμένεται πλέον να παραμείνει στάσιμο κατά το τρέχον και τα προσεχή τρίμηνα. Από το περασμένο καλοκαίρι οι προοπτικές έχουν γίνει δυσοίωνες. Η κρίση των κρατικών χρεών στη ζώνη του ευρώ έχει εξαπλωθεί ενώ παράλληλα οι επενδυτές εστιάζουν πλέον την προσοχή τους στη βιωσιμότητα των χρεών στις προηγμένες οικονομίες εκτός της ΕΕ και η παγκόσμια οικονομία επιβραδύνεται. Οι επιχειρήσεις αναμένεται να αναβάλουν ή να ακυρώσουν επενδύσεις, καθώς έχουν γίνει δυσοίωνες οι αναπτυξιακές προοπτικές λόγω της αυξημένης αβεβαιότητας. Τα νοικοκυριά προβλέπεται να καταναλώνουν επιφυλακτικά, ενώ σε ορισμένα κράτη μέλη συνεχίζονται οι προσπάθειες περιστολής του υψηλού δημοσίου χρέους. Επιπλέον, οι τράπεζες ενδέχεται να περιορίσουν το δανεισμό κάνοντας ακόμη πιο δυσοίωνες τις προοπτικές για επενδύσεις και κατανάλωση. Η δημοσιονομική εξυγίανση έχει καταστεί επιτακτικότερη, καθώς οι ανησυχίες για τη βιωσιμότητα οξύνονται και εξαπλώνονται σε μέχρι πρότινος ανεπηρέαστες χώρες. Η αποδυνάμωση της πραγματικής οικονομίας, τα εύθραυστα δημόσια οικονομικά και ο ευάλωτος χρηματοπιστωτικός τομέας φαίνεται να αλληλοεπηρεάζονται σε έναν φαύλο κύκλο. Η εμπιστοσύνη και η ανάπτυξη θα επιστρέψει μόνο μόλις διακοπεί αυτή η αρνητική αλληλεπίδραση.

Περί τα μέσα του 2012 ο συνδυασμός των μέτρων πολιτικής που αποφασίστηκαν τους τελευταίους μήνες αναμένεται να είναι αποτελεσματικός, ώστε να μειωθεί η αβεβαιότητα λόγω των κρατικών χρεών και της κρίσης των χρηματοοικονομικών αγορών, με αποτέλεσμα τη σταδιακή εκτέλεση των αναβαλλόμενων επενδύσεων και την κλιμάκωση της κατανάλωσης. Η ετήσια αύξηση του ΑΕΠ το 2012 προβλέπεται να ανέλθει σε 0,6% στην ΕΕ και σε 0,5% στη ζώνη του ευρώ. Η ανάπτυξη το 2013 αναμένεται να παραμείνει σε χαμηλά επίπεδα (1,5% στην ΕΕ και 1,3% στη ζώνη του ευρώ). Καμία ομάδα των κρατών μελών δεν

θα αποφύγει την προβλεπόμενη επιβράδυνση, μολονότι θα εξακολουθήσουν να έχουν διαφορετικούς ρυθμούς ανάπτυξης.

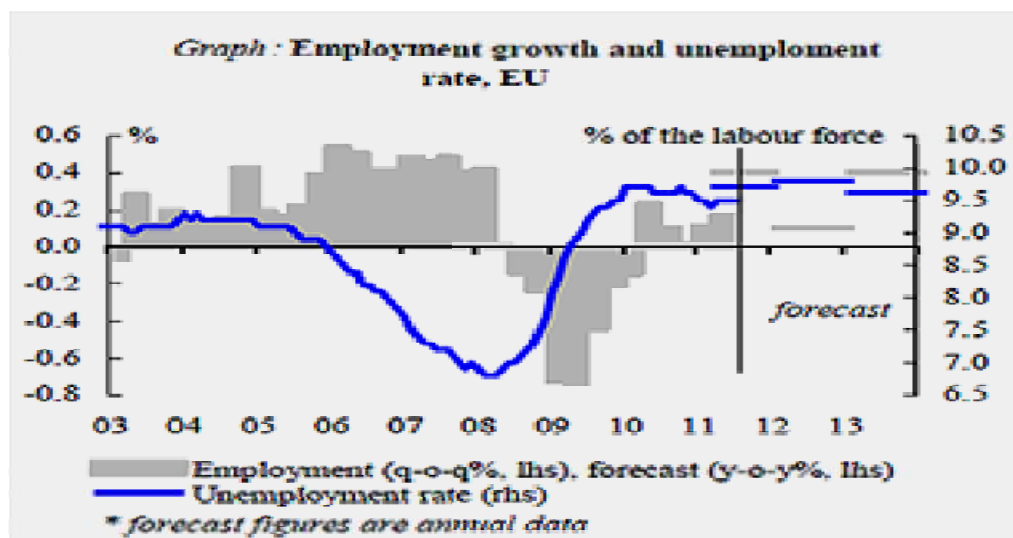
Η αύξηση της απασχόλησης αναμένεται να σταματήσει το 2012. Η προσδοκώμενη επιτάχυνση της αύξησης του ΑΕΠ από το δεύτερο εξάμηνο του επόμενου έτους είναι πολύ μέτρια για να έχει οιαδήποτε σοβαρή επίπτωση στην αγορά εργασίας. Η ανεργία δεν αναμένεται να μειωθεί κατά τον χρονικό ορίζοντα των εν λόγω προβλέψεων. Η κατάσταση των αγορών εργασίας των κρατών μελών εξακολουθεί να διαφέρει σημαντικά. Ενδεικτικά, παραθέτουμε το παρακάτω γράφημα που αναπαριστά όσα αναφέρονται ανωτέρω.

Γράφημα 2.2 ΑΕΠ και ανάπτυξη στην ΕΕ

Πηγή: European Commission Economic and Financial Affairs, 2011

Γράφημα 2.3 Αύξηση απασχόλησης και ανεργία στην ΕΕ (2003-2013)

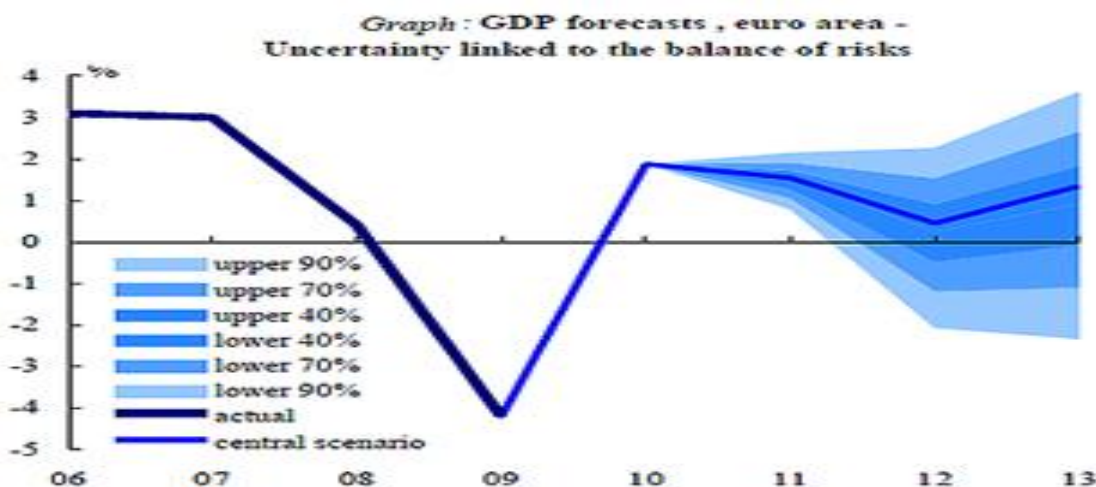

Πηγή: European Commission Economic and Financial Affairs, 2011

Το 2011 σηματοδοτεί στροφή από τη σταθεροποίηση στην εξυγίανση των δημόσιων οικονομικών. Τα δημοσιονομικά ελλείμματα για το 2011 προβλέπεται να ανέλθουν στο 4,7% του ΑΕΠ στην ΕΕ και στο 4,1% στη ζώνη του ευρώ. Το 2012, τα ελλείμματα αναμένεται να ανέλθουν στο 3,9% στην ΕΕ και στο 3,4% στη ζώνη του ευρώ. Περαιτέρω μέτρα εξυγίανσης που ενδέχεται να ληφθούν αλλά δεν έχουν ακόμη τεθεί σε εφαρμογή δεν λαμβάνονται υπόψη σε αυτή πρόβλεψη. Εν προκειμένω αυτή η τεχνική παραδοχή περί αμετάβλητων πολιτικών ενδέχεται να επηρεάζει τις επιχειρούμενες προβλέψεις περισσότερο απ'ό,τι συνήθως. Υπ'αυτή την προϋπόθεση, η αναλογία συνολικού χρέους προς ΑΕΠ αναμένεται να κορυφωθεί στην ΕΕ στο περίπου 85% το 2012 και να σταθεροποιηθεί το 2013. Στη ζώνη του ευρώ ο δείκτης του χρέους προβλέπεται ότι θα συνεχίσει να αυξάνεται ελαφρώς κατά τον χρονικό ορίζοντα των προβλέψεων υπερβαίνοντας το 90% το 2012. Όσον αφορά στον πληθωρισμό, οι τιμές ενέργειας ήταν η βασική αιτία του πληθωρισμού το 2011. Δεδομένου ότι προβλέπεται να μειωθούν σταδιακά, ο επίσημος πληθωρισμός αναμένεται να υποχωρήσει κάτω του 2% το 2012. Η συνεχιζόμενη οικονομική ύφεση θα συνεχίσει να συγκρατεί τις ασκούμενες πιέσεις για αύξηση των τιμών, ενώ οι αμοιβές δεν αναμένεται να αυξηθούν σημαντικά²⁹. Δεδομένου ότι αναμένεται μικρή αύξηση του ΑΕΠ σύμφωνα με το βασικό σενάριο, ο κίνδυνος ύφεσης δεν είναι αμελητέος. Οι βασικοί κίνδυνοι ύφεσης απορρέουν από τις ανησυχίες για τα κρατικά χρέη, το χρηματοπιστωτικό κλάδο και το παγκόσμιο εμπόριο. Υπάρχει ενδεχόμενο αρνητικών δυναμικών αλληλεπιδράσεων: η αργή ανάπτυξη επηρεάζει τα χρεωμένα κράτη, των οποίων η αδυναμία επηρεάζει την υγεία του χρηματοπιστωτικού κλάδου.

Όσον αφορά την ανάκαμψη, η εμπιστοσύνη μπορεί να αποκατασταθεί γρηγορότερα απ'ό,τι προβλέπεται σήμερα, προκαλώντας αύξηση των επενδύσεων και της ιδιωτικής κατανάλωσης. Η παγκόσμια ανάπτυξη θα μπορούσε να αποδειχθεί ανθεκτικότερη απ'ό,τι στις προβλέψεις του βασικού σεναρίου και να τονώσει τις εξαγωγές της ΕΕ. Τέλος, μεγαλύτερη μείωση των τιμών των βασικών εμπορευμάτων θα μπορούσε να ενισχύσει τα πραγματικά εισοδήματα και την κατανάλωση.

Γράφημα 2.4 Προβλέψεις για το ΑΕΠ στην ΕΕ (2006-2013)

Πηγή: European Commission Economic and Financial Affairs, 2011

²⁹ http://ec.europa.eu/economy_finance/eu/forecasts/2011_autumn_forecast_en.htm

2.10 Έκθεση ΟΟΣΑ για την οικονομία της Ευρώπης

Οι κίνδυνοι μίας οικονομικής κατάρρευσης έχουν υποχωρήσει, κυρίως λόγω των βελτιωμένων προοπτικών των ΗΠΑ και της Γερμανίας, αλλά η οικονομία της Ευρώπης παραμένει στο μεγαλύτερο μέρος της ευάλωτη, αναφέρει ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) στην ενδιάμεση έκθεσή του για τις προοπτικές των χωρών - μελών του. Ο κίνδυνος ακραίων γεγονότων μειώθηκε αλλά παραμένει μεγάλη η αβεβαιότητα σχετικά με τις προβλέψεις αυτές.

Η έκθεση επικεντρώνεται στις οικονομικές προοπτικές των ΗΠΑ, του Καναδά, της Ιαπωνίας, της Βρετανίας και των τριών μεγαλύτερων οικονομιών της Ευρωζώνης -- της Γερμανίας, τη Γαλλίας και της Ιταλίας. Για τη Γερμανία, ο κ. Παντοάν προβλέπει ετησιοποιημένο ρυθμό ανάπτυξης μόλις 0,1% για το πρώτο εξάμηνο του 2012 και 1,5% για το δεύτερο εξάμηνο. Στην προηγούμενη έκθεση του Οργανισμού, πριν από 4 μήνες, προβλεπόταν ανάπτυξη 0,6% για το σύνολο του έτους. Η γαλλική οικονομία εκτιμάται ότι θα συρρικνωθεί κατά 0,2% στο πρώτο εξάμηνο και θα αναπτυχθεί κατά 0,9% το δεύτερο εξάμηνο .

Η ιταλική οικονομία προβλέπεται να συρρικνωθεί 1,6% και 0,1%, αντίστοιχα. Για τις ΗΠΑ, ο ΟΟΣΑ προβλέπει ρυθμό ανάπτυξης 2,9% στο πρώτο εξάμηνο και 2,8% στο δεύτερο, έναντι 1,7% και 1,9%, αντίστοιχα, στην προηγούμενη έκθεσή του. Για τη Βρετανία, εκτιμάται μείωση του ΑΕΠ 0,4% στο πρώτο εξάμηνο και αύξησή του κατά 0,5% στο δεύτερο. Η Ιαπωνία αναμένεται να ανακάμψει στο πρώτο εξάμηνο, με το ΑΕΠ να αυξάνεται κατά 3,4%, για να υποχωρήσει η αύξησή του στο 1,4% στο δεύτερο εξάμηνο .

Οι πρόσφατες αυξήσεις στις τιμές του πετρελαίου θα πλήξουν την εύθραυστη ανάκαμψη, προειδοποιεί ο ΟΟΣΑ. Προβλέπει επίσης ότι οι αυξήσεις αυτές θα προσθέσουν "ένα τέταρτο της ποσοστιαίας μονάδας στον πληθωρισμό" και θα μειώσουν "από 0,1% έως 0,2%" την αύξηση του ΑΕΠ στο σύνολο της περιοχής του ΟΟΣΑ. Ο ΟΟΣΑ αναφέρει ότι οι κεντρικές τράπεζες πρέπει να είναι προετοιμασμένες να διατηρήσουν "για μία σημαντική περίοδο" χαμηλά τα επιτόκιά τους καθώς και να διατηρήσουν τα άλλα (έκτακτα) μέτρα που πήραν για την αντιμετώπιση της κρίσης.

Ο Παντοάν διαπίστωσε συμπτώματα πιστωτικής κρίσης στην Ευρώπη, σημειώνοντας ότι η αύξηση του δανεισμού στην ευρωζώνη παραμένει ασθενής και πρόσφατα επιβραδύνθηκε περαιτέρω, παρά τις πρόσφατες παρεμβάσεις της ΕΚΤ. Τέλος, ο ΟΟΣΑ επαναλαμβάνει την έκκλησή του για αύξηση του μεγέθους του προστατευτικού τείχους στην Ευρώπη και ταχύτερη δράση για την ανακεφαλαιοποίηση των ασθενέστερων τραπεζών³⁰.

³⁰ <http://www.express.gr/news/finance> ΑΠΕ-ΜΠΕ 2012

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

-ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΣΤΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥΣ ΔΕΙΚΤΕΣ-

3.1 Η γερμανική οικονομία εν μέσω οικονομικής κρίσης

Το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν της Γερμανίας, βάσει στοιχείων, αυξήθηκε κατά 3%, ξεπερνώντας τα προς κρίσης επίπεδα, ενώ το έλλειμμα έναντι του ΑΕΠ έμεινε για πρώτη φορά έπειτα από τρία χρόνια κάτω από το όριο του 3% που προβλέπει το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Γερμανία αποτελεί σίγουρη επιλογή του κάθε δανειολήπτη, καθώς οι τράπεζες πληρώνουν για να την δανείσουν, σε ένα πρωτοφανές σκηνικό στην οικονομική ιστορία, που εξέπληξε ακόμη και τους ίδιους τους υπεύθυνους του γερμανικού οργανισμού διαχείρισης δημοσίου χρέους.

Είναι ενδεικτικό το γεγονός ότι η Γερμανία κατάφερε τον δανεισμό 3,9 δισεκατομμυρίων ευρώ με το απίστευτο επιτόκιο του -0,01%. Σε άρθρο του Spiegel, αναφέρεται πώς η ισχυρότερη οικονομία της Ευρώπης έχει αναδειχθεί σε καταφύγιο για τους επενδυτές, οι οποίοι «προτιμούν να δανείσουν την κυβέρνηση ακόμη και με τέτοια επιτόκια, παρά να διακινδυνεύσουν απώλειες». Αποτελεί κανόνα για την κρίση της Ευρωζώνης, ενώ πολλές χώρες της Ευρωζώνης υποφέρουν, η Γερμανία κερδίζει», αναφέρεται χαρακτηριστικά. Στο ίδιο άρθρο του Spiegel, αφήνεται να εννοηθεί ότι ουσιαστικά, η καγκελάριος Μέρκελ καθυστερεί στη λήψη αποφάσεων, αφού η συγκεκριμένη κατάσταση ωφελεί τόσο την ίδια όσο και τη χώρα της. Στο άρθρο επισημαίνεται ακόμη ότι αν και οι οικονομίες της Γαλλίας, της Ιταλίας, της Ισπανίας, του Βελγίου, της Πορτογαλίας, της Ελλάδας και της Κύπρου αναμένεται να συρρικνωθούν το 2012, η γερμανική οικονομία, σύμφωνα με το Ινστιτούτο Οικονομικής Έρευνας του Μονάχου, προβλέπεται να αναπτυχθεί επιπλέον κατά 0,4%³¹.

Το δημόσιο χρέος της Γερμανίας, μίας χώρας που αξιώνει περισσότερα μέτρα λιτότητας στην Ευρωζώνη, αυξήθηκε το περασμένο έτος(2011) στο ιστορικό ύψος των 2,09 τρισ. ευρώ, σημειώνοντας αύξηση κατά 32 δισ. ευρώ, σύμφωνα με τα στοιχεία που δημοσίευσε σήμερα η Bundesbank. Μολαταύτα, η αναλογία του χρέους προς το ΑΕΠ κατά τα τέλη του έτους μειώθηκε στο 81,2%, τόνισε η κεντρική τράπεζα της χώρας, αποδίδοντας την πτώση κατά 1,8% στην απότομη άνοδο του ονομαστικού ΑΕΠ, που ανέτρεψε την ελαφρά άνοδο του χρέους.

Η αναλογία χρέους εξακολουθεί να βρίσκεται πάνω από τα επιτρεπτά όρια του 60% που επιτάσσουν οι κανονισμοί σταθερότητας της ΕΕ. Σημειωτέον, πως η ίδια η Γερμανία είχε

³¹ <http://www.diodos.gr/>, Άρθρο του Spiegel αναφέρεται στην οικονομία της Γερμανίας εν μέσω κρίσης που είναι μάλλον ανθηρή, 01/2012

πρωτοστατήσει στην κύρωση από απαξάπαντα τα μέλη της Ευρωζώνης ενός ανώτατου ορίου στα επίπεδα του κρατικού δανεισμού τους.

3.2 Ανεπηρέαστη η γερμανική οικονομία το 2011

Το 2011 ήταν η καλύτερη χρονιά εδώ και 10 χρόνια όσον αφορά την κατανάλωση των νοικοκυριών στη Γερμανία, ανακοίνωσε η γερμανική ομοσπονδία των εμπορικών επιμελητηρίων DIHK. Η κατανάλωση αναμένεται ότι αυξήθηκε κατά τουλάχιστον 1,2% κατά την περσινή χρονιά σε σταθερές τιμές, σύμφωνα με την DIHK, καθιστώντας το 2011 για τους Γερμανούς, οι οποίοι παραδοσιακά δεν επιδίδονται σε δαπάνες, "την καλύτερη χρονιά εδώ και 10 χρόνια". Εξάλλου η γερμανική ομοσπονδία των εμπόρων λιανικής HDE αναμένει μια αύξηση τουλάχιστον 1,5% σε τρέχουσες τιμές στην κατανάλωση των νοικοκυριών κατά τη διάρκεια της περσινής χρονιάς. Σε αυτό το ποσοστό δεν περιλαμβάνονται οι πωλήσεις αυτοκινήτων.

"Η ευνοϊκή κατάσταση στην απασχόληση ωφελεί την εσωτερική ζήτηση", σύμφωνα με την DIHK. Η ανεργία στη Γερμανία βρίσκεται σήμερα στο χαμηλότερο επίπεδο τουλάχιστον των τελευταίων 20 χρόνων, το οποίο ευνοεί μια πολύ σθεναρή ανάκαμψη της οικονομίας από τα μέσα του 2009 και παρά τις ενδείξεις κλονισμού της γενικής οικονομικής κατάστασης τους τελευταίους μήνες του 2011. Σύμφωνα με τα στοιχεία που έδωσε στη δημοσιότητα το Ομοσπονδιακό Γραφείο Στατιστικών, ο αριθμός των απασχολούμενων στη Γερμανία έφτασε σε επίπεδα ρεκόρ το 2011, ξεπερνώντας για πρώτη φορά το όριο των 41 εκατομμυρίων.

Η Γερμανία έχει σχεδόν 82 εκατομμύρια κατοίκους. Συνολικά 41,04 εκατομμύρια κάτοικοι της Γερμανίας, δηλαδή ένας στους δύο, εργάζονταν πέρυσι, το οποίο σημαίνει αύξηση των απασχολούμενων κατά 535.000 ή 1,3% σε ένα έτος, σύμφωνα με τα στοιχεία του Γραφείου. Αν συνυπολογιστούν και οι κάτοικοι της παραμεθορίου άλλων χωρών που περνούν καθημερινά τα σύνορα και εργάζονται στη Γερμανία ανεβαίνει σε 41,09 εκατομμύρια ο αριθμός αυτών που είχαν μια θέση εργασίας στη Γερμανία το 2011. Η γερμανική αγορά εργασίας επωφελήθηκε από τη δυναμική ανάκαμψη της οικονομίας στη χώρα μετά την ύφεση του 2009. Το ποσοστό ανεργίας έπεσε κάτω από το όριο του 7%, στα χαμηλότερα επίπεδα εδώ και παραπάνω από 20 χρόνια, γεγονός που αναδεικνύει την σημαντικότητα της κατάστασης.

3.3 Ενδυνάμωση γερμανικής οικονομίας κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης

Σε κερδοφόρα επιχείρηση εξελίσσεται για τη Γερμανία η προσπάθεια διάσωσης της ελληνικής οικονομίας. Από τη μία πλημμυρίδα κεφαλαίων σαρώνει τη χώρα σε αναζήτηση κεφαλαίων, κάνοντας το ρευστό ιδιαίτερα φθινό, από την άλλη η αποδυνάμωση του ευρώ

έχει δώσει «αέρα» στις γερμανικές εξαγωγές. Αποτέλεσμα: είναι η καλύτερη οικονομικά εποχή στη Γερμανία μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Το θέμα επανήλθε στο προσκήνιο από ρεπορτάζ της ARD, που παραδεχόταν το αυτονόητο, ότι η Γερμανία βιώνει την καλύτερη οικονομικά εποχή επειδή πολύ απλά εκμεταλλεύεται τη ρευστή περιρρέουσα οικονομική κατάσταση της Ευρώπης. Έτσι λοιπόν μπορεί τα δισεκατομμύρια των πακέτων βοήθειας να «ζαλίζουν» όλο τον κόσμο, ωστόσο ένα μικρό μέρος απ' αυτά έστω πέρασε «transit» από την Αθήνα για να πάει τελικά στα χέρια των ιδιωτών πιστωτών.

Οι Γερμανοί έχουν δώσει μέχρι τώρα μόλις 15,17 δισ. ευρώ ως πραγματική βοήθεια στην Ελλάδα, όπως καταγράφεται επισήμως σε έγγραφο του υπ. Οικονομικών της Γερμανίας που εστάλη στην γερμανική Βουλή. Για τα συγκεκριμένα κεφάλαια που έχει λάβει η Ελλάδα, έχει ήδη πληρώσει στο Βερολίνο 380 εκατ. ευρώ για τόκους. Σύμφωνα με το έγγραφο τα επιτόκια στα εν λόγω δάνεια κυμαίνονται μεταξύ 3,423% και 4,528%. Την ίδια ώρα η Γερμανία δανείζεται με εξευτελιστικά επιτόκια απ' τις αγορές, χάρη στην κρίση, και φυσικά καρπώνεται τη διαφορά. Και αυτό γιατί οι επενδυτές τη θεωρούν ασφαλές καταφύγιο. Μάλιστα στις εκδόσεις εντόκων γραμματίων διάρκειας ενός έτους την πληρώνουν κιόλας για να της δανείζουν. Η δε απόδοση του ομολόγου βάσης διάρκειας 10 ετών πλέον κυμαίνεται στο 1,8%, από 4,6% που ήταν το 2008. Το έλλειμμα έπεσε, σύμφωνα με τις ανακοινώσεις της γερμανικής στατιστικής υπηρεσίας, λόγω των αυξημένων φορολογικών εσόδων. Έτσι έχει η Γερμανία την καλύτερη επίδοση στην Ευρωζώνη ως προς το έλλειμμα του κρατικού ισολογισμού. Το έλλειμμα της Γερμανίας ήταν 4,3% του ΑΕΠ, το 2010 και 3,2% το 2009. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προβλέπει ότι η Γερμανία θα διατηρήσει το έλλειμμα της στο 1% το 2012 και ότι θα το χαμηλώσει ακόμα χαμηλότερα στο 0,7% του ΑΕΠ της το 2013!

Η οικονομία της Γερμανίας μεγάλωσε κατά 3,0% το 2011, και κατά 3,7% το 2010, τον πρώτο χρόνο της κρίσης του ευρώ. Αντιθέτως, η οικονομία της Γερμανίας συρρικνώθηκε κατά 5,1% το 2009, σαν αποτέλεσμα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης που ξέσπασε το τέλος του 2008 στην Αμερική. Αυτή η συρρίκνωση ήταν και η μεγαλύτερη που έζησε η Γερμανία από το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Το έτος 2012, η γερμανική οικονομία προβλέπεται να αυξηθεί κατά 0,5%.

Αυτό, σύμφωνα με τα μεγάλα οικονομικά ινστιτούτα της χώρας, σημαίνει ότι το Βερολίνο κατάφερε -απ' τη μεγάλη ζήτηση των ομολόγων του- να μειώσει τις δαπάνες που έδινε για τόκους δανείων κατά 15 δισ. ευρώ το ποσό δηλαδή που χορήγησε στην Ελλάδα. Οι επιχειρήσεις διάσωσης δεν έχουν κοστίσει μέχρι στιγμής ούτε ένα ευρώ από τα χρήματα του Γερμανού φορολογούμενου έχει δηλώσει στο περιοδικό Focus ο επικεφαλής του EFSF, Κλάους Ρέγκλινγκ. Στη Γερμανία έχει επικρατήσει η πεποίθηση ότι κάθε μεμονωμένη μεταφορά χρημάτων προς Ελλάδα βαρύνει τον προϋπολογισμό της χώρας και χρηματοδοτείται από τα χρήματα των φορολογουμένων. Η άποψη ότι τα χρήματα δόθηκαν και δεν θα επιστραφούν ποτέ, είναι λάθος. Επιπλέον, η Γερμανία έχει ωφεληθεί από την κρίση, επειδή στη χώρα διοχετεύεται πολύ κεφάλαιο. Το γεγονός αυτό πιέζει τα επιτόκια

δανεισμού προς τα κάτω. Οι ευνοϊκοί όροι δανεισμού της Γερμανίας λειτουργούν και επ' ωφελεία των πολιτών, οι οποίοι χρηματοδοτούν την αγορά ακινήτων.

Σύμφωνα με τον Φόλκερ Χέλμαγκερ, επικεφαλής συναλλαγών στην Bremen Landesbank τα κέρδη της Γερμανίας απ' τη μείωση των τόκων των δικών της δανείων αλλά και των τόκων της «βοήθειας» που έχει παράσχει σε Ελλάδα, Πορτογαλία, Ιρλανδία φτάνουν τα 45 δισ. ευρώ. Την ίδια ώρα βέβαια υπάρχει και το θέμα των εξαγωγών. Η αποδυνάμωση του ευρώ έχει τονώσει σημαντικά τις γερμανικές εξαγωγές, έχει εκτινάξει τη γερμανική οικονομία, μειώνει την ανεργία σε ιστορικά χαμηλά (6,7%) και παράλληλα γεμίζει τα κρατικά ταμεία με έσοδα και φόρους. «Το αποτέλεσμα της διολίσθησης του ευρώ, όπως το έχουμε υπολογίσει, είναι μία σημαντική τόνωση των εξαγωγών μας», λέει ο καθηγητής του Ινστιτούτου Μακροοικονομίας και Αναπτυξιακών Ερευνών, Γκούσταβ Χορν.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ομοσπονδιακής Στατιστικής Αρχής της Γερμανίας οι εξαγωγές της χώρας το 2011, χρονιά κρίσης για όλη την Ευρώπη, εκτινάχθηκαν στα ιστορικό υψηλό ποσό των 1,3 τρισ. ευρώ. Φυσικά η γερμανική βαριά βιομηχανία ζει ξανά ένδοξες στιγμές με τα κέρδη να πολλαπλασιάζονται³².

3.4 Προοπτικές και κέρδη γερμανικής οικονομίας

Οι προοπτικές και τα κέρδη της γερμανικής οικονομίας εν μέσω κρίσης έχουν ως εξής:

α) δεν υπάρξουν σοβαροί τριγμοί στο οικοδόμημα της Ευρωζώνης (γεγονός που έκανε τόσο την Άνγκελα Μέρκελ όσο και τον Βόλφγκανγκ Σόιμπλε να μιλούν ξανά υπέρ της παραμονής της Ελλάδας στο ευρώ, ειδάλως το σοκ θα ήταν μεγάλο για όλους),

β) δεν υπάρξει γενναίο «κούρεμα» στα ελληνικά δάνεια, όπως έγινε με τους ιδιώτες πιστωτές. Για το τελευταίο πάντως ουδείς εμφανίζεται σίγουρος, αφού έχει ξεκινήσει ήδη η συζήτηση για την πιθανότητα χορήγησης ενός τρίτου πακέτου βοήθειας στην Ελλάδα ώστε να ξαναγίνει το χρέος βιώσιμο. Μόνο που τώρα η πλειοψηφία του βρίσκεται σε χέρια κρατών.

Ωστόσο, με τους ταχύτερους ρυθμούς των τελευταίων 3 ετών συρρικνώθηκε η μεταποιητική δραστηριότητα στη Γερμανία τον Απρίλιο. Ο δείκτης PMI της Markit για τη μεταποίηση υποχώρησε στην τιμή 46,3 έναντι 48,4 το Μάρτιο του 2012. Σημειώνεται ότι κάθε ένδειξη χαμηλότερη του 50 σηματοδοτεί τη συρρίκνωση της δραστηριότητας. Ο αντίστοιχος δείκτης για τη Γαλλία υποχώρησε στην τιμή 46,8 από 48,7 το Μάρτιο.

Εξαιρετικές είναι οι προοπτικές για τη γερμανική οικονομία σύμφωνα με την έκθεση των κορυφαίων οικονομικών ινστιτούτων της χώρας. Φέτος ο ρυθμός ανάπτυξης θα κινηθεί στο 0,9% και του χρόνου 2%. Η Ευρώπη βρίσκεται αντιμέτωπη με την ύφεση. Πολλές ευρωπαϊκές χώρες και όχι μόνο οι υπερχρεωμένες χώρες του ευρωπαϊκού Νότου βλέπουν την οικονομία τους να συρρικνώνεται.

³² <http://www.isotimia.gr/>, άρθρο «Η κρίση δυναμώνει τη Γερμανία», Μορφίδης Στ., 04/2012

Αντίθετα, η Γερμανία ακόμη και εν μέσω κρίσης, κατορθώνει να έχει θετικό πρόσημο στην ανάπτυξη. Γύρω στο 0,9% του ΑΕΠ την θέλουν το 2012 τα κορυφαία οικονομικά ινστιτούτα της χώρας, που παρουσίασαν την εαρινή τους έκθεση. Για το 2013 προβλέπουν ρυθμό ανάπτυξης κοντά στο 2% του ΑΕΠ. Μπορεί το ποσοστό να μην είναι μεγάλο, ωστόσο, αν αναλογιστεί κανείς ότι η ευρωζώνη είναι αντιμέτωπη με μια βαθιά κρίση χρέους και κρίση εμπιστοσύνης, οι προγνώσεις των οικονομολόγων είναι κάτι περισσότερο από θετικές. Σε κάθε περίπτωση καλύτερες από ό,τι προέβλεπαν στην φθινοπωρινή έκθεση του 2011 τα οικονομικά ινστιτούτα³³.

3.5 Κρίση χρέους- Γερμανική οικονομία

Τα πέντε σημαντικότερα ινστιτούτα οικονομικής έρευνας στη Γερμανία φιλοτέχνησαν έναν «ρόδινο» πίνακα για τις συνιστώσες της μεγαλύτερης ευρωπαϊκής οικονομίας σήμερα, επισημαίνοντας όμως ότι η κρίση χρέους στην ευρωζώνη παραμένει ο «υπ' αριθμόν 1 κίνδυνος» για τη γερμανική οικονομία. Τα πορίσματα των ινστιτούτων προηγούνται, χρονικώς, των επίσημων προβλέψεων που κάνει στο οικονομικό πεδίο η κυβέρνηση. Ενδεικτικό της αισιόδοξης προσέγγισης είναι η πρόβλεψη για το ρυθμό ανάπτυξης της γερμανικής οικονομίας: φέτος ανέρχεται στο 0,9% - από 0,8% έως τώρα. Προβλέπεται ότι ο ρυθμός ανάπτυξης θα επιταχυνθεί το 2013 στο 2% .

Οι αντίστοιχες κυβερνητικές προβλέψεις είναι 0,7% και 1,6%. Το ΔΝΤ στην εαρινή εκτίμησή του βλέπει τη σταδιακή επικράτηση «συγκυριακών παραγόντων ανάπτυξης», όσον αφορά τη γερμανική οικονομία, που θα έχουν αποτέλεσμα ευνοϊκό και για τα ελλείμματα και για την ίδια την απασχόληση. Παραδείγματος χάρη, για το δημοσιονομικό έλλειμμα του 2013 η πρόβλεψη από το ΔΝΤ είναι ότι πρακτικά θα εκμηδενιστεί, μειούμενο στο 0,2% του γερμανικού ΑΕΠ, έναντι 0,6% φέτος.

Όμως, η κρίση χρέους και εμπιστοσύνης στην ευρωζώνη, προϊδεάζουν τα ίδια πορίσματα, «προς το παρόν δεν έχει κατ' ουσίαν επιλυθεί», αποτελώντας πρωταρχικό κίνδυνο για την οικονομία της Γερμανίας. «Κερδήθηκε χρόνος, απλά, με τις μαζικές παρεμβάσεις από την ΕΚΤ». Με την ευκαιρία αυτήν, λοιπόν, επαναφέρεται στο προσκήνιο ο προσφιλής σε πολλούς οικονομικούς παράγοντες στο Βερολίνο τρόπος για την «ενδεδειγμένη αντιμετώπιση της κρίσης χρέους», δηλαδή η πρόταση σύστασης του μηχανισμού για την «συντεταγμένη χρεοκοπία» κάποιων μελών της ευρωζώνης. Μία πρόταση που έχει υποβαθμίσει, πάντως, η ίδια η γερμανική κυβέρνηση, σύμφωνα με την εκτίμηση του Γαλλικού Πρακτορείου.

Τα πέντε ινστιτούτα συμφωνούν ότι η Γερμανία, διαπρύσιος κήρυκας της δημοσιονομικής λιτότητας πανευρωπαϊκά, θα πρέπει να «νοικοκυρέψει» τα του οίκου της, να αποτινάξει τη «συμπεριφορά παραλυσίας» στον ίδιο τομέα. Το γερμανικό χρέος έχει ξεπεράσει το 80% του ΑΕΠ. Οι Γερμανοί μειώνουν την κατανάλωση, προκειμένου να προστατευθούν από δυσάρεστες επιπτώσεις στο μέλλον. Τη μεγαλύτερη πτώση της τελευταίας τετραετίας

³³ <http://www.dw.de/dw/article/0,,15899047,00.html>, άρθρο « Σε άνοδο η γερμανική οικονομία», Sabine Kinkartz/Σταμάτης Ασημένιος

σημείωσαν τον Αύγουστο του 2011 οι λιανικές πωλήσεις στη Γερμανία, καθώς οι καταναλωτές στη μεγαλύτερη οικονομία της Ευρωζώνης περιορίζουν τις δαπάνες τους, λόγω των ανησυχιών για τις επιπτώσεις της κρίσης χρέους που ταλαιπωρεί την ευρωπαϊκή οικονομία.

Συγκεκριμένα, οι πωλήσεις μειώθηκαν κατά 2,9% έναντι του Ιουλίου, όταν είχαν αυξηθεί κατά 0,3%. Πρόκειται για την υψηλότερη πτώση από το Μάιο του 2007. Οι αναλυτές, σύμφωνα με το Bloomberg, προέβλεπαν μείωση 0,50%. Σε ετήσια βάση, οι πωλήσεις αυξήθηκαν κατά 2,2%. Η κρίση χρέους απειλεί να ξαναγυρίσει την Ευρώπη σε ύφεση, μολονότι η μείωση της ανεργίας (όπως προκύπτει και από τα στοιχεία που ανακοινώθηκαν την Πέμπτη) ενισχύει την αγοραστική δύναμη των Γερμανών καταναλωτών. Η Κομισιόν στις 15 Σεπτεμβρίου του 2011 αναθεώρησε προς τα κάτω τις προβλέψεις της για το ρυθμό ανάπτυξης στην Ευρωζώνη και προειδοποίησε ότι η ανάπτυξη Γερμανία προς το τέλος του έτους θα μηδενισθεί. Προς τα κάτω αναθεώρησε και το ΔΝΤ τις προβλέψεις του για την Ευρωζώνη και τη Γερμανία, τόσο για εφέτος όσο και το 2012. Πάντως, η γερμανική κεντρική τράπεζα εκτιμά πως το τρίτο τρίμηνο θα είναι «ισχυρό» και πως στο σύνολο του 2011 η οικονομία θα επεκταθεί κατά 3% περίπου.

3.6 Διαφωνίες αναφορικά με το ρόλο της ΕΚΤ

Τα πέντε σημαντικότερα ινστιτούτα οικονομικής έρευνας στη Γερμανία διαφώνησαν στα πορίσματά τους σε ό,τι αφορά το ρόλο της ΕΚΤ. Σύμφωνα με τα πέντε ινστιτούτα, η ΕΚΤ αντιμετωπίζει στην τωρινή συγκυρία «ένα δίλημμα», δεδομένου ότι οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις κατά πλειοψηφία φρονούν ότι «αν παραστεί ανάγκη, η ΕΚΤ θα φροντίσει για όλα».

Επίσης, τα ινστιτούτα συμπίπτουν στην εκτίμηση ότι, «η ΕΚΤ διαμορφώνει πολιτική με γνώμονα το ασθενέστερο μέλος της ευρωζώνης, παρά με το σύνολο μελών της», όταν αποφασίζει τα αθρόα τριετή δάνεια στις τράπεζες με μεγάλο πρόβλημα ρευστότητας. Τα πέντε ινστιτούτα, φορείς έκφρασης διαφορετικών οικονομικών θεωριών, προτείνουν όμως διαφορετικές προσεγγίσεις, όσον αφορά τον απεγκλωβισμό της ΕΚΤ από το «δίλημμα» της. Παραδείγματος χάρη, δύο από τα ινστιτούτα, το RWI και το IWH, τάσσονται υπέρ της προσέγγισης να καταστεί η ΕΚΤ «ο δανειστής της ύστατης προσφυγής», «η υπερτράπεζα», η οποία να εγγυάται το υφιστάμενο χρέος των κρατών μελών. Αντιθέτως το Ifo, μαζί με το IfW, θεωρητικά εγγύτερα στην παράδοση της Κεντρικής τράπεζας στο Βερολίνο (Bundesbank), κρίνουν «αδιέξοδη» την ανωτέρω προσέγγιση, θεωρώντας αυτήν εξίσου επίφοβη για τα γερμανικά συμφέροντα, καθώς - εκτός των άλλων - προαπαιτεί και αυξημένη συμμετοχή του Βερολίνου στο μετοχικό κεφάλαιο της ΕΚΤ³⁴. Δεδομένου ότι με μια ΕΚΤ να έχει τον ρόλο «υπερτράπεζας» και εγγυήτριας χρέους, τα επιτόκια των κρατών στην περιφέρεια θα έχουν καθοδική τάση οι κυβερνήσεις τους θα χαλαρώσουν με τρόπο ανέξοδο τις προσπάθειες στο δημοσιονομικό πεδίο.

³⁴ <http://www.ant1online.gr/news>

3.7 Ο τουρισμός της Γερμανίας εν μέσω οικονομικής κρίσης

Πρόσφατη έρευνα της γερμανικής τράπεζας Commerzbank αναφέρει, ότι η οικονομική ανάκαμψη της Γερμανίας είχε ως αποτέλεσμα και τη σημαντική αύξηση των ταξιδιωτικών δαπανών των Γερμανών το 2010 στο εξωτερικό. Το μεγαλύτερο ποσοστό της αύξησης αυτής, που καταγράφηκε το 2010, προέρχεται κυρίως από τις ταξιδιωτικές δαπάνες των επαγγελματιών ταξιδιών και λιγότερο από τις δαπάνες των τουριστών για ταξίδια αναψυχής. Για την τρέχουσα τουριστική χρονιά 2011, αναμένεται να συνεχιστεί η ανοδική πορεία των ταξιδιωτικών δαπανών. Η αύξηση του εισοδήματος των νοικοκυριών και η σημαντική τόνωση των επενδύσεων οδηγούν, σύμφωνα με πρόβλεψη της Commerzbank, σε αύξηση κατά περίπου 3% και των ταξιδιωτικών δαπανών των τουριστών.

Το έτος 2010, το δεύτερο έτος μετά την τραπεζική κρίση, που προκάλεσε η πτώχευση της τράπεζας Lehman, η παγκόσμια οικονομική κατάσταση εμφανίζεται να έχει υπερβεί το σοκ της αβεβαιότητας και της παγκόσμιας ύφεσης. Το οικονομικό περιβάλλον στις βιομηχανικές χώρες είναι και πάλι φιλικό, ωθούμενο και από την ισχυρή ζήτηση στις αναδυόμενες οικονομίες πχ Κίνα, Ινδία, Βραζιλία . Το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν των δυτικών βιομηχανικών κρατών αυξήθηκε κατά 2 ½ %. Στην παγκόσμια σκηνή όμως η εικόνα και οι επιπτώσεις της κρίσης είχαν διαφορετικό αντίκτυπο. Στις ΗΠΑ, αν και η οικονομία αυξήθηκε σημαντικά, η ανεργία παρέμεινε σε υψηλά ποσοστά. Οι αμερικανοί καταναλωτές ήταν υπερχρεωμένοι και ως εκ τούτου δεν είχαν τη δυνατότητα να δαπανήσουν περισσότερα χρήματα, - παρά τα χαμηλά επιτόκια. Σε ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες, επίσης, ο κόσμος δεν είχε ακόμη επανέλθει σε κανονικό ρυθμό διαβίωσης.

Η κατάσταση ήταν διαφορετική στη Γερμανία, στην οικονομία της οποίας δεν καταγράφηκαν υπερβολές ώστε να είναι απαραίτητο να ληφθούν δραστικά μέτρα για την ομαλοποίηση της οικονομίας της. Ήδη από την άνοιξη του 2009, η γερμανική οικονομία ανακάμπτει σημαντικά από τη χειρότερη ύφεση στη μεταπολεμική ιστορία. Το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν το 2010, του οποίου ο ετήσιος μέσος όρος ανάπτυξης ανήλθε σε 3,6%, σημείωσε, για μια ακόμη φορά, δυναμική ανάπτυξη. Η ανάπτυξη αυτή της οικονομίας οδηγείται όχι μόνο από τις εξαγωγές και τις επενδύσεις στα εξοπλιστικά προγράμματα, αλλά σταδιακά και σταθερά ανακάμπτει και η ιδιωτική κατανάλωση.

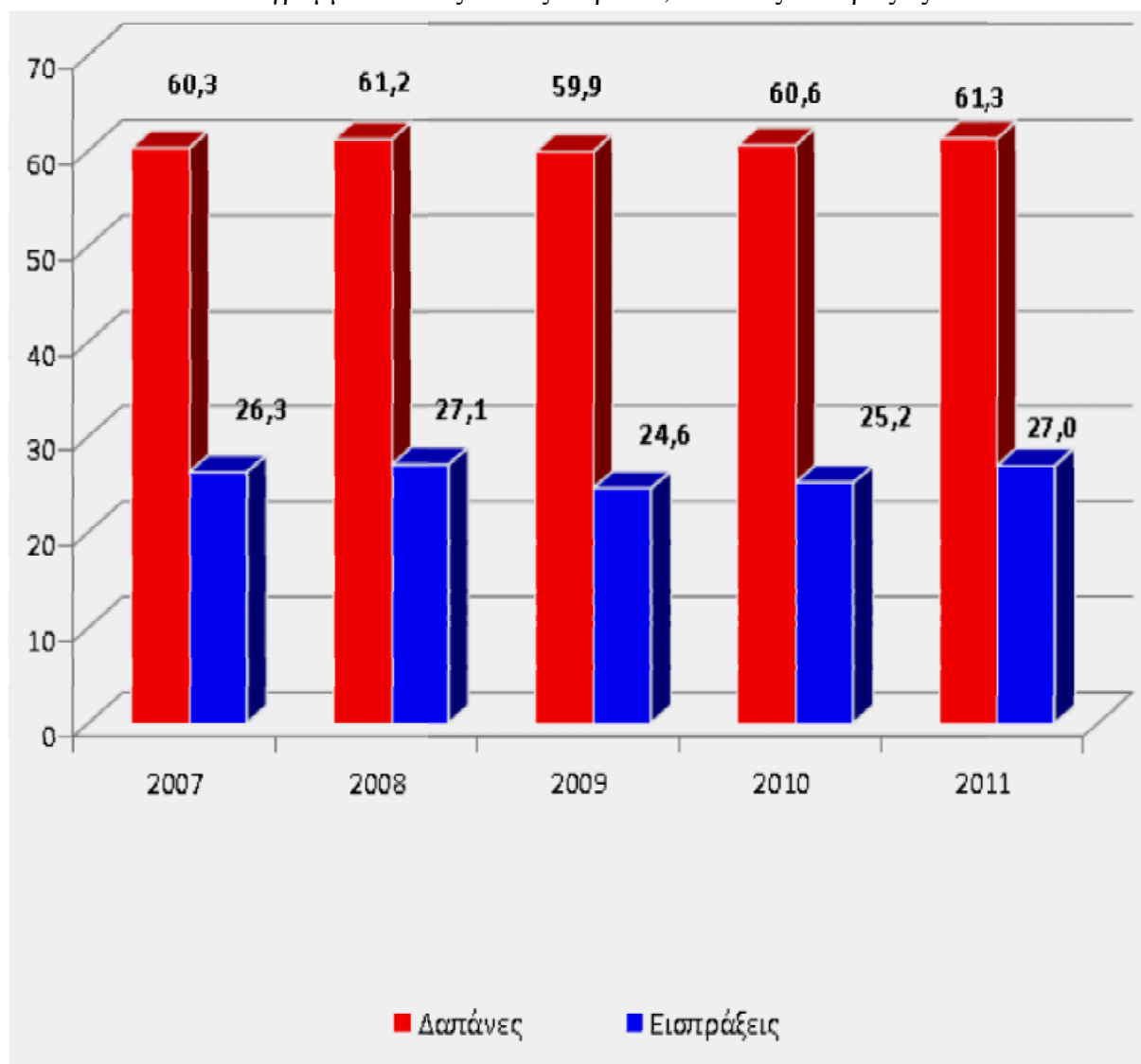
3.8 Γερμανική τουριστική κίνηση το 2010

Οι δαπάνες των Γερμανών για ταξίδια στο εξωτερικό αυξήθηκαν το 2010 κατά 2,9%. Η δυναμική αυτή καταγράφηκε, όπως έχουμε ήδη αναφέρει, κυρίως στην αύξηση των δαπανών για επαγγελματικά ταξίδια, ενώ οι δαπάνες για ταξίδια διακοπών σημείωσαν μια μέτρια αύξηση. Κατά τη διάρκεια του έτους παρατηρήθηκε μια μεγαλύτερη προθυμία των γερμανών τουριστών να διαθέσουν περισσότερα χρήματα για τις διακοπές τους. Με 59, 4 δισεκ. Ευρώ,

(2009, 57,7 δισεκ. €), οι Γερμανοί συνέχισαν και το 2010 να δαπανούν τα περισσότερα χρήματα παγκοσμίως, για ταξίδια στο εξωτερικό όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 2.1.

Το 2010, η αύξηση ζήτησης γερμανικών προϊόντων από το εξωτερικό είχε ως αποτέλεσμα τη βελτίωση των βασικών οικονομικών προϋποθέσεων για τον προγραμματισμό των ταξιδιών των Γερμανών στο εξωτερικό. Η αύξηση του εισοδήματος των ιδιωτικών νοικοκυριών οδήγησε ήδη από την άνοιξη του 2010 σε ενίσχυση της καταναλωτικής διάθεσης των Γερμανών. Η οικονομική ανάκαμψη της Γερμανίας στηρίζεται πλέον σε ισχυρή βάση. Τον χειμώνα του 2009/2010, οι δαπάνες των Γερμανών για ταξίδια στο εξωτερικό είχαν σημαντικά μειωθεί. Κατά το δεύτερο και το τρίτο τρίμηνο όμως του 2010 αυξήθηκαν σημαντικά τα επαγγελματικά κυρίως ταξίδια και η τάση αυτή διατηρήθηκε μέχρι το τέλος του έτους. Παράλληλα με την αύξηση των δαπανών για επενδύσεις αυξήθηκαν πέρυσι και οι δαπάνες για επαγγελματικά ταξίδια στο εξωτερικό κατά περίπου 15%, μετά τη δραματική μείωση, που είχαν υποστεί τα προηγούμενα δύο έτη.

Διάγραμμα 2.1 Ταξίδια Εξωτερικού, Δαπάνες-Εισπράξεις

Πηγή: Commerzbank Research

Πίνακας 2.1 Ταξίδια Εξωτερικού, Δαπάνες- Εισπράξεις

ΕΤΟΣ	Δαπάνες	Εισπράξεις	Σημειώσεις
	Δισεκ. Ευρώ		
2007	60,3	26,3	
2008	61,2	27,1	
2009	59,9	24,6	
2010	60,6	25,2	
2011	61,3	27,0	Πρόβλεψη

Πηγή:Commerzbank Research

Το 2010, η προοπτική για αύξηση των πωλήσεων στο εξωτερικό οδήγησε τις γερμανικές επιχειρήσεις στο συμπέρασμα, ότι είναι προτιμότερο για τις επαφές τους με τους πελάτες στο εξωτερικό να πραγματοποιούν εκ νέου επισκέψεις έναντι των τηλεφωνικών ή διαδικτυακών επικοινωνιών, που ακολούθησαν τα δύο προηγούμενα έτη, καθώς επίσης να ενισχύσουν τη προβολή της εταιρείας τους με εκπροσώπηση σε συνέδρια ή και σε εμπορικές εκθέσεις.

Συγκρατημένες ήταν οι δαπάνες για ταξίδια διακοπών, που κατέχουν και τη μερίδα του λέοντος στο σύνολο των ταξιδιωτικών δαπανών. Ο προϋπολογισμός των δαπανών για ταξίδια αναψυχής, το 2009, είχε επίσης μειωθεί, όχι όμως τόσο δραστικά, όσο ο προϋπολογισμός των επαγγελματικών ταξιδιών, το δε 2010 οι πολίτες παρέμειναν, σε σύγκριση με προηγούμενο χρόνο (2009), καταρχάς σε αναμονή. Οι δαπάνες για ταξίδια αναψυχής στο εξωτερικό κατέγραψαν μικρή αύξηση, με ετήσιο μέσο όρο 0,3%, δηλαδή αυξήθηκαν με πολύ βραδύτερο ρυθμό από την αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης στο σύνολό της. Οι Γερμανοί τουρίστες ταξιδεύουν πάλι όλο και περισσότερο στο εξωτερικό, αλλά ερευνούν την αγορά για χαμηλές τιμές ή συντομεύουν τη διάρκεια του ταξιδιού τους.

Κατά τη διάρκεια του έτους, όμως υπήρχαν σαφείς ενδείξεις ανάκαμψης. Οι ιδιωτικές δαπάνες για ταξίδια διακοπών αυξήθηκαν πάλι. Προφανώς η μείωση της ανεργίας ενθάρρυνε τους καταναλωτές να διαθέσουν μεγαλύτερο τμήμα από το εισόδημά τους όχι μόνο για γενική κατανάλωση αλλά και για ταξίδια στο εξωτερικό. Στο τέλος του 2010, διέθεσαν σαφώς περισσότερα χρήματα για διακοπές στο εξωτερικό από ό, τι στην αρχή του έτους. Σύμφωνα με δηλώσεις τουριστικών παραγόντων, οι γερμανοί τουρίστες γίνονται και πάλι πιο θαρραλέοι, αυτό γίνεται εμφανές και από τη στροφή που καταγράφεται σε έγκαιρες κρατήσεις ταξιδιών διακοπών όπως και στο παρελθόν.

Ως επακόλουθο της ισχυρής ανάκαμψης, δεν ήταν δύσκολο για τη Γερμανία, να υπερασπιστεί και ακόμα να διατηρήσει τον τίτλο του παγκόσμιου πρωταθλητή ταξιδιών - στις συνολικές ταξιδιωτικές δαπάνες - πριν από τις ΗΠΑ, τη Βρετανία και την Κίνα. Ακόμα και από άποψη της οικονομικής ισχύος, η Γερμανία κατέχει, σε σύγκριση με παρομοίου μεγέθους

οικονομίες, την πρώτη θέση. Ωστόσο, η σοβαρή οικονομική κρίση, η κρίση του χρέους στα κράτη μέλη στη ζώνη του ευρώ ή και ο αυξημένος κίνδυνος τρομοκρατικών επιθέσεων άφησαν τα σημάδια τους στην ταξιδιωτική συμπεριφορά των γερμανών επιχειρηματιών και τουριστών. Ενώ η αντίδραση των επιχειρήσεων ήταν η μείωση του αριθμού των επαγγελματικών ταξιδιών, η αντίδραση των πολιτών για το ταξίδι αναψυχής ήταν ξεκάθαρα θετική, μόνο που δεν πρέπει να κοστίζει πάρα πολύ. Το κόστος του ταξιδιού, λόγω της ευαισθησίας των πολιτών ως προς την τιμή, αποκτά συνεχώς μεγαλύτερη βαρύτητα στην επιλογή του προορισμού των διακοπών. Ως εκ τούτου και η αγοραστική δύναμη του Ευρώ στο εξωτερικό διαδραματίζει σημαντικό ρόλο.

3.9 Τουριστικοί Προορισμοί – Μορφές Τουρισμού: Συνδυασμός προσφιλών συνηθειών και ύψος δαπανών

Οι παράγοντες για την επιλογή της χώρας διακοπών δεν είναι μόνο οι προσφιλείς συνήθειες αλλά και το κόστος των διακοπών. Η Ισπανία εξακολουθεί να είναι ο πιο δημοφιλής προορισμός των Γερμανών στο εξωτερικό. Σχεδόν 6,6 δισεκ. Ευρώ διέθεσαν το 2010 οι Γερμανοί για ταξίδια στην Ισπανία, ήτοι 200 εκατ. ευρώ περισσότερα από όσα δαπάνησαν το έτος της κρίσης 2009³⁵. Εντούτοις, αν και η Ισπανία επωφελήθηκε από τις απεργίες και τις ταραχές στην Ελλάδα, δεν κατόρθωσε όμως να αυξήσει το μερίδιό της στην τουριστική αγορά της Γερμανίας, το οποίο, τα τελευταία χρόνια, συνεχώς συρρικνώνεται.

Μόλις και με τα βίαια κράτησε την πρώτη θέση έναντι της Αυστρίας, η οποία την ακολουθεί στην κλίμακα δημοτικότητας κατά πόδας. Οι ταξιδιωτικές δαπάνες των Γερμανών το 2010 στην Αυστρία σε σύγκριση με το 2009, αυξήθηκαν κατά 5 % και ανήλθαν σε 6,3 δισ. Ευρώ. Το 2010 η Αυστρία κατόρθωσε να αυξήσει το μερίδιό της στη γερμανική τουριστική αγορά, ενώ η Ελβετία έχασε ποσοστά. Η υψηλή ισοτιμία του ελβετικού φράγκου έναντι του ευρώ καθιστά τις ήδη ακριβές διακοπές στην Ελβετία ακόμη ακριβότερες για τους αλλοδαπούς τουρίστες. Στην Ιταλία, τον τρίτο πιο δημοφιλές για διακοπές τουριστικό προορισμό, οι Γερμανοί διέθεσαν, το 2010, το ποσό των 5,3 δισεκ. Ευρώ για ταξίδια, έναντι 5,26 δισεκ. Ευρώ το 2009, αύξηση 0,8%.

Τα ταξίδια στην Ισπανία, Αυστρία, Ιταλία και Τουρκία καλύπτουν από κοινού τα δύο τρίτα του συνόλου των ταξιδιών. Ωστόσο, στις χώρες υποδοχής τουριστών υπάρχει δυναμική αύξησης των επισκεπτών, καθόσον οι δυνητικοί επισκέπτες δήλωσαν την προτίμησή τους, για μακρινά ταξίδια, για τις χώρες της Μεσογείου αλλά και για τα κράτη της Σκανδιναβίας, τα οποία έχουν πιθανότητες αύξησης των γερμανών επισκεπτών. Το γεγονός, ότι υπάρχει αυξημένο ενδιαφέρον σε όλους σχεδόν τους τουριστικούς προορισμούς, δηλώνει τη μεγάλη ευελιξία των πελατών. Οι τουρίστες έχουν πολλαπλές επιλογές και βλέπουν σε πολλούς προορισμούς τη δυνατότητα να περάσουν ευχάριστα τις διακοπές τους και να καλύψουν τις απαιτήσεις τους. Έτσι, οι προορισμοί είναι εναλλάξιμοι, ακόμη και αν αντικειμενικά διαφέρουν μεταξύ τους. Αυτό ισχύει αντίστοιχα και για τις μορφές τουρισμού.

³⁵ Στοιχεία από την έρευνα της Commerzbank

3.10 Τρόπος διαμόρφωσης στυλ διακοπών Γερμανών μετά την κρίση

Οι κλασικοί τρόποι διακοπών παραμένουν μετά την κρίση, οι πιο σημαντικές μορφές διακοπών για τους Γερμανούς. Αυτοί είναι οι εξής:

1. Παραλία, ξεκούραση και οικογενειακές διακοπές

Ανάπτυξη αναμένεται επίσης να παρουσιάσουν, οι μέχρι τώρα μικρότερης έκτασης μορφές διακοπών: κρουαζιέρα, spa, all inclusive, εκδρομές με ποδήλατο.

2. Τα ταξίδια εντός της Γερμανίας διατηρούν τη δημοτικότητά τους

Όχι μόνο τουριστικοί προορισμοί του εξωτερικού αλλά και τουριστικοί προορισμοί της Γερμανίας κατέγραψαν το 2010 δυναμική αύξηση γερμανών επισκεπτών. Υπολογίζεται, ότι 112 εκατομμύρια εσωτερικοί ταξιδιώτες διανυκτέρευσαν σε ένα ξενοδοχείο, ένα διαμέρισμα, έναν ξενώνα ή κάμπινγκ της Γερμανίας, αυτό αντιστοιχεί σε 3,7 εκατ. περισσότερα άτομα σε σχέση με πέρυσι (3,9%). Τα στοιχεία αυτά επιβεβαιώνουν, ότι η Γερμανία παραμένει με μεγάλη διαφορά ο πιο δημοφιλής ταξιδιωτικός προορισμός των Γερμανών. Σύμφωνα με την Ομοσπονδία Ταξιδιών Γερμανίας (DRV), το 40% περίπου των ταξιδιών των Γερμανών πραγματοποιούνται εντός της Γερμανίας.

Παράγοντες: Το οικονομικό ταξίδι (μεταφορικό μέσο) και οι σταθερές τιμές παραμένουν ακόμη και μετά το τέλος της οικονομικής κρίσης βασικά επιχειρήματα. Στο σημείο αυτό όμως, πρέπει να σημειώσουμε, ότι ο αριθμός των διανυκτερεύσεων σε ένα κατάλυμα στη Γερμανία ακολουθεί από τα μέσα της δεκαετίας του '90, πτωτική πορεία. Η μέση διάρκεια παραμονής μειώθηκε από τότε κατά 0,8 ημέρες. Οι τουρίστες, μετά από τρεις ημέρες περίπου τερματίζουν το ταξίδι ή μετακινούνται προς το επόμενο μέρος. Προφανώς, οι πολίτες προτιμούν να ταξιδεύουν συχνότερα έστω και αν τα ταξίδια είναι μικρής διάρκειας. Η εναλλαγή είναι το ζητούμενο.

3.11 Πορεία Τουριστικών Οργανισμών Γερμανίας

Σύμφωνα με το γερμανικό επαγγελματικό τουριστικό περιοδικό FVW, που παραθέτει στην έκδοση του Δεκεμβρίου 2010 την ετήσια ανασκόπηση - εξέλιξη της γερμανικής τουριστικής αγοράς, η ανάκαμψη της γερμανικής τουριστικής κίνησης επετεύχθη για το 2010.

Μετά τη δραματική μείωση του κύκλου εργασιών των Τουριστικών Οργανισμών το 2009, η γερμανική τουριστική αγορά επιστρέφει σε θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης. Η ετήσια ανάλυση του επαγγελματικού τουριστικού περιοδικού FVW, βασίζεται στα στοιχεία των 64 μεγαλύτερων Τ.Ο., με κύκλο εργασιών, το 2010, ύψους περίπου 16,6 δισεκ. Ευρώ και οι οποίοι καλύπτουν το 80% της γερμανικής τουριστικής αγοράς. Ο όγκος της συνολικής

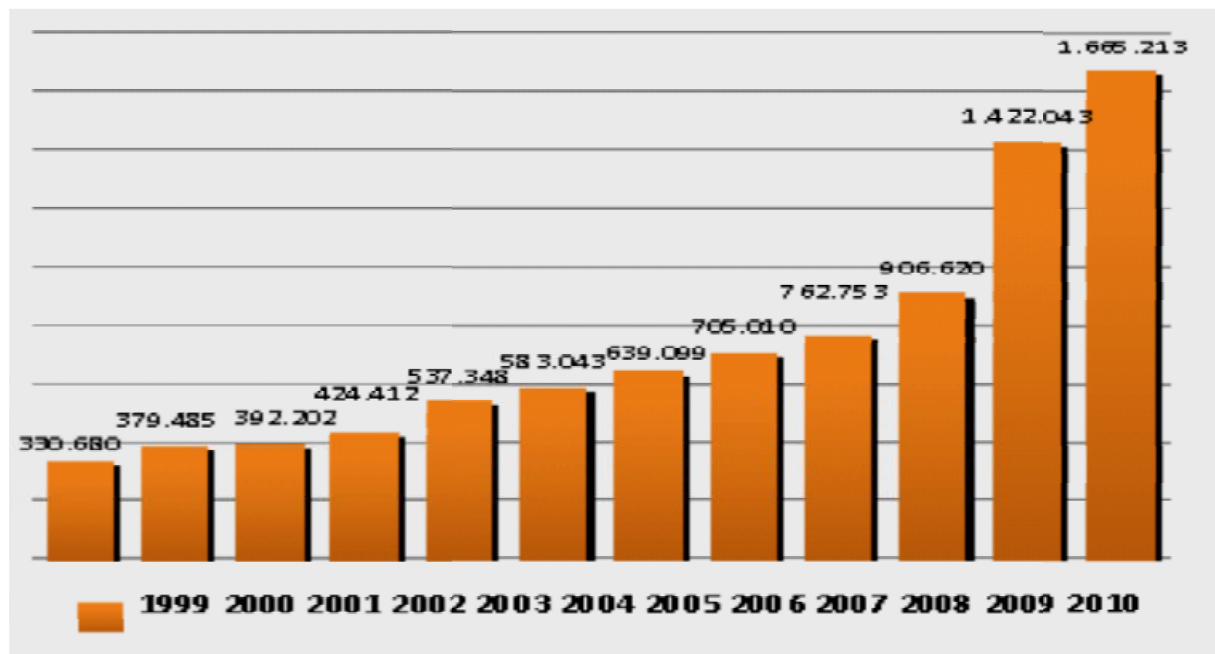
τουριστικής αγοράς εκτιμάται -από τον κ. Werner Sülberg, επικεφαλής της Επιτροπής «Έρευνα Αγοράς» της Ομοσπονδίας Ταξιδιών Γερμανίας (DRV) και κορυφαίο στέλεχος του T.O. REWE Group- σε 21,3 δισεκ. Ευρώ και αντιστοιχεί σε αύξηση 2,5%.

Ο αριθμός των τουριστών που διακίνησαν, οι 64 T.O., που συμμετέχουν στην έρευνα του FVW, ανήλθε σε 30,5 εκατομμύρια άτομα. Ο δε συνολικός αριθμός των τουριστών αυξήθηκε κατά 5% σε 40,4 εκατ. άτομα. Ο κύκλος εργασιών για ταξίδια διακοπών με αεροπλάνο, μετά τη δραματική μείωση το 2008/2009 κατά 4,9%, κατόρθωσε, παρά τις επιπτώσεις από το σύννεφο της ηφαιστειακής τέφρας την άνοιξη 2010, να ανακάμψει. Κατά την άποψη του κ. Werner Sülberg, ο κύκλος εργασιών των οργανωμένων ταξιδιών με αεροπλάνο σταθεροποιείται και σημείωσε αύξηση πωλήσεων της τάξης του 1%. Η αύξηση στις πωλήσεις αεροπορικών ταξιδιών μακρινών αποστάσεων ανέρχεται σε 3%, που εν μέρει προέρχεται από τις αυξήσεις τιμών λόγω της υψηλής τιμής του δολαρίου. Η αύξηση του κύκλου εργασιών για αεροπορικά ταξίδια κοντινών ή μεσαίων αποστάσεων ανέρχεται μόνο σε 0,5% και είναι αποτέλεσμα της δραστηκής μείωσης των διαθέσιμων αεροπορικών θέσεων στην οποία προέβησαν οι T.O. κυρίως στη χειμερινή περίοδο 2009/2010.

Οι κρουαζιέρες συνέχισαν και το 2010 την ανοδική πορεία και καταγράφουν διψήφια αύξηση. Το είδος αυτό των διακοπών εμφανίζει μια συνεχώς αυξανόμενη δυναμική ανάπτυξη, ήδη οι εταιρείες Aida και TUI Cruises προσθέτουν το 2011 νέα πλοία στο στόλο τους.

Η άνοδος που κατέγραψαν οι κρουαζιέρες τα τελευταία χρόνια(ακόμα και μετά την κρίση) απεικονίζεται στο διάγραμμα 2.2, στο οποίο παραθέτουμε την εξέλιξη των επιβατών στις κρουαζιέρες από το 1999 (330.680 επιβάτες) μέχρι το 2010 (1.665.213 επιβάτες).

Διάγραμμα 2.2 Κρουαζιέρες – Εξέλιξη Επιβατών στη Γερμανία

Πηγή στοιχείων : FVW International

Στο διάγραμμα 3.3 παραθέτουμε τον κύκλο εργασιών και τα αντίστοιχα ποσοστά συμμετοχής στην τουριστική αγορά της Γερμανίας, των επτά (7) μεγαλύτερων Τ.Ο. στη Γερμανία.

Ενδεικτικά αναφέρουμε, τους Τ.Ο.:

- TUI Deutschland, με 3.843,5 εκατ. Ευρώ κύκλο εργασιών (2009, 4.238,4) και μερίδιο αγοράς 23,10 % (2009 : 25,35%) παρά την απώλεια μεριδίου αγοράς σε σύγκριση με τον προηγούμενο χρόνο, διατηρεί αδιαφιλονίκητα την πρώτη θέση στη γερμανική τουριστική αγορά. Η θέση αυτή ισχυροποιείται ακόμα περισσότερο εάν συνυπολογίσουμε τον κύκλο εργασιών των εταιρειών Harpag- Lloyd (κρουαζιέρες) & TUI Cruises, που ανήκουν στη μητρική εταιρεία Konzernholding TUI AG. Και ο κύκλος εργασιών των ξενοδοχειακών αλυσίδων Riu, Robinson και Iberotel, επίσης βρίσκεται στην TUI AG.
- Touristik der REWE Group, με 2.997,6 εκατ. Ευρώ κύκλο εργασιών (2009, 2.875,3) και μερίδιο αγοράς 17,89 % (2009: 17,19%), με μικρή αύξηση του μεριδίου αγοράς, διατήρησε για δεύτερη χρονιά τη 2η θέση.
- Thomas Cook, με 2.850,0 εκατ. Ευρώ κύκλο εργασιών (2009, 2.2.600,0) και 17,13% μερίδιο αγοράς (2009 : 15,55%), παρέμεινε στην 3η θέση. Η μεγάλη διαφορά στο ύψος του κύκλου εργασιών, μεταξύ του 2010 και του 2009, οφείλεται στον συνυπολογισμό του κύκλου εργασιών του Τ.Ο. Öger Tours (περίπου 290,0 εκατ. Ευρώ), που εξαγοράστηκε από τον Τ.Ο. Thomas Cook την 1η Οκτωβρίου 2010 καθώς και στις μεμονωμένες πωλήσεις αεροπορικών εισιτηρίων της εταιρείας Condor, που επίσης συνυπολογίστηκαν στον κύκλο εργασιών του Τ.Ο.
- Alltours Flugreisen, με 1.170,0 εκατ. Ευρώ κύκλο εργασιών (2009, 1.220,0) και 7,03% μερίδιο αγοράς (2009, 7,30%), βρίσκεται στην 4η θέση και παρουσίασε το 2009 για πρώτη φορά ύστερα από πολλά χρόνια μείωση (- 4%) του κύκλου εργασιών. Το 2010 οι θυγατρικές εταιρείες του Τ.Ο. στην Ολλανδία, Αυστρία και Ελβετία, τα αποτελέσματα των οποίων συνυπολογίζονται στη μητρική εταιρεία, κατέγραψαν σημαντικές αυξήσεις. Βέβαια ένας μεγάλος αριθμός επιβατών από τα γειτονικά κράτη και κυρίως από την Ολλανδία ταξιδεύουν από τα γερμανικά αεροδρόμια.
- FTI, με 1.066,0 εκατ. Ευρώ κύκλο εργασιών (2009, 936,7), συνεχίζει να σημειώνει σταθερή ανοδική πορεία με 5,60% μερίδιο αγοράς (2009, 5,60 %) διατηρεί την 5η θέση. Στον κύκλο εργασιών του Τ.Ο. συνυπολογίζονται και τα αποτελέσματα των θυγατρικών εταιρειών στην Ελβετία και την Αυστρία, οι οποίες βέβαια διακινούν μόνο το γερμανικό πρόγραμμα.
- Στην ομάδα Τ.Ο. FTI ανήκει και ο Τ.Ο. Big Xtra, του οποίου ο κύκλος εργασιών (223,0 εκατ. Ευρώ) διαχωρίζεται από τα αποτελέσματα του Τ.Ο. FTI. Aida Cruises, η θυγατρική εταιρεία του αμερικανικού κολοσσού κρουαζιερών Carnival παραλαμβάνει την άνοιξη ακόμα ένα πλοίο και έτσι εδραιώνει τη βάση για αύξηση του κύκλου εργασιών της. Αναμένεται, ότι το 2011 ο κύκλος εργασιών της εταιρείας να υπερβεί

το 1 δισεκ. Ευρώ και να προστεθεί στην ομάδα που ανήκου οι πέντε (5) μεγαλύτεροι Τ.Ο. της Γερμανίας.

- Schauinsland Reisen, με 496,0 εκατ. Ευρώ, κατατάσσεται στην έβδομη (7) θέση.

Στο διάγραμμα 2.3 παραθέτουμε τον αριθμό των ταξιδιών που διέθεσαν στη γερμανική τουριστική αγορά και τα ποσοστά συμμετοχής των επτά (7) μεγαλύτερων Τ.Ο. στη Γερμανία.

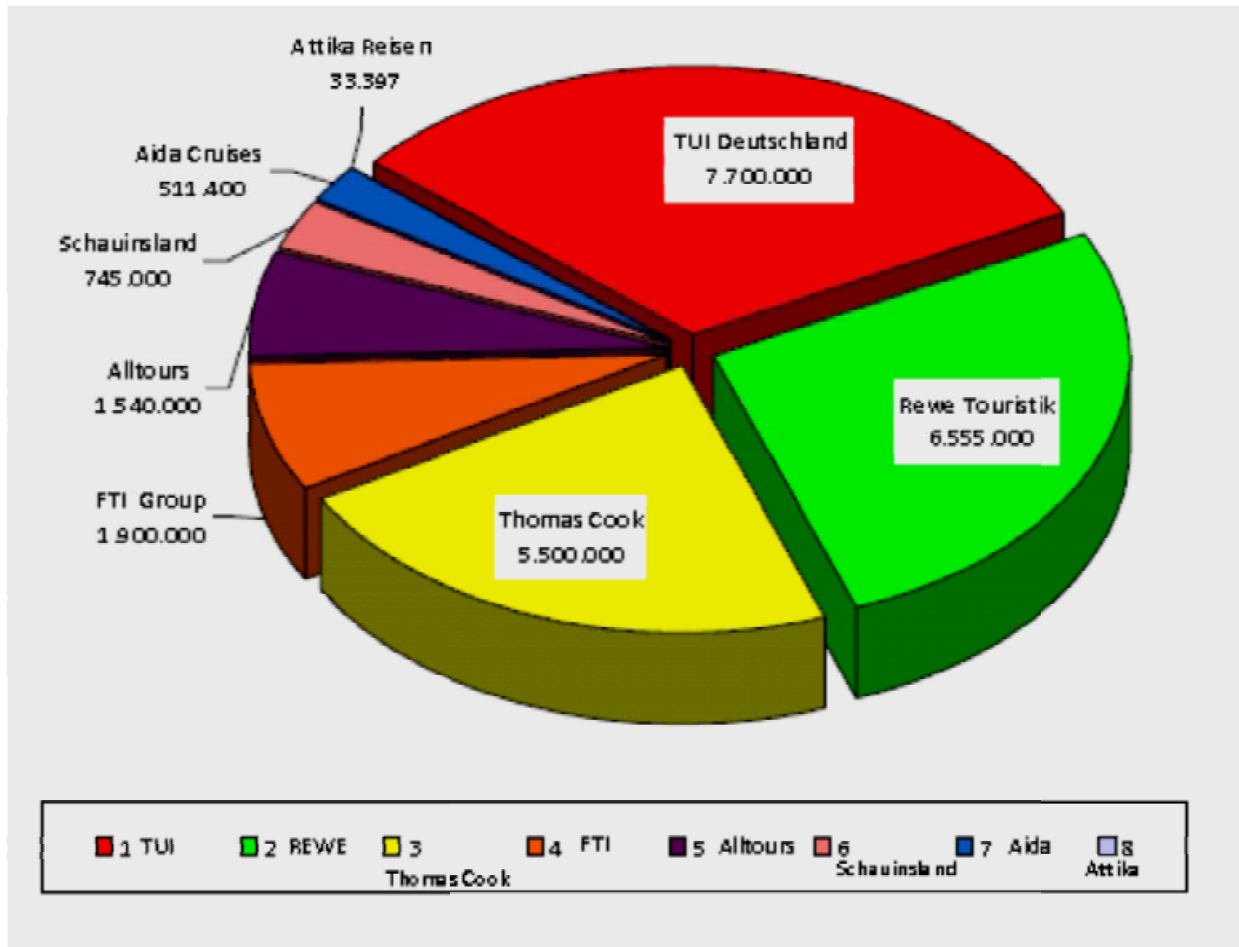
- Την πρώτη (1η) θέση και στις πωλήσεις ταξιδιών κατέχει ο Τ.Ο. TUI Deutschland, με 7.700.000 ταξίδια, (2009, 7.800.000). Πριν ένα χρόνο η αεροπορική εταιρεία TUIfly, που ανήκει στο δυναμικό του Τ.Ο. TUI παραχώρησε τα δικαιώματα της εκμετάλλευσης των ταξιδιών πόλεων στην αεροπορική εταιρεία Air Berlin. Επομένως από το συνολικό αριθμό τουριστών, που διακίνησε ο Τ.Ο. TUI λείπουν περίπου τα 3 εκατ. επιβάτες της TUIfly. Για τη σωστή σύγκριση έχει διορθωθεί αντίστοιχα και ο αριθμός επιβατών του 2009.
- Rewe Touristik, με 6.555.000 ταξίδια, (2009, 6.039.400) διατηρεί τη δεύτερη (2η) θέση στον αριθμό των ταξιδιών, που είχε κερδίσει το 2008.
- Thomas Cook, με 5.500.000 ταξίδια, (2009, 4.800.000), με 700.000 περισσότερα ταξίδια (συμπεριλαμβάνονται και τα ταξίδια Τ.Ο. Öger Tours) καταγράφει αύξηση 14,6% και βρίσκεται στην 3η θέση.

Πίνακας 2.2 Πωλήσεις Ταξιδιών των μεγαλύτερων Τουριστικών Οργανισμών Γερμανίας 2009-2010

Σειρά	Τουριστικός Οργανισμός	Πωλήσεις Ταξιδιών (αριθμ. Τουριστών)
1	TUI Deutschland	7.700.000
2	Rewe Touristik	6.555.000
3	Thomas Cook	5.500.000
4	FTI	1.900.000
5	Alltours	1.540.000
6	Schauinsland Reisen	745.000
7	Aida Cruises	511.400
49	Attika Reisen	33.397

Πηγή στοιχείων: FVW International

Διάγραμμα 2.3 Πωλήσεις Ταξιδιών των μεγαλύτερων Τουριστικών Οργανισμών Γερμανίας 2009-2010

Πηγή στοιχείων: FVW International

3.12 Τάσεις-Προοπτική γερμανικού τουρισμού

Το έγκυρο Ινστιτούτο Ερευνών διακοπών και ταξιδιών (FUR) στην ετήσια μελέτη, για την τουριστική αγορά του 2010 και για τις τάσεις της αγοράς το 2011, στα πρώτα συμπεράσματα που παρουσίασε τον Ιανουάριο, καταλήγει στο συμπέρασμα, ότι η παγκόσμια τουριστική κίνηση, μετά την χρηματοπιστωτική και οικονομική κρίση, έφτασε και πάλι στο επίπεδο του 2008.

Η κατάσταση της οικονομίας, αφενός σε συνδυασμό με την προσωπική θετική ή αρνητική αντίληψη των πολιτών για την οικονομία καθορίζει εάν και πώς θα ταξιδέψουν οι Γερμανοί, αφετέρου τα σχέδια διακοπών και τα ταξίδια, που πραγματοποιούν οι πολίτες, αντικατοπτρίζουν τη γερμανική οικονομική κατάσταση. Όλοι οι δείκτες δείχνουν προς την ίδια κατεύθυνση:

Τέσσερις στους πέντε κατοίκους της Γερμανίας έχουν ήδη ασχοληθεί με το σχεδιασμό του ταξιδιού αναψυχής τους. Ο δείκτης επιθυμίας των διακοπών αυξήθηκε κατά 8%, ταυτόχρονα, λιγότερα άτομα, σε σχέση με πέρυσι, δηλώνουν, ότι αντιμετωπίζουν το 2011 οικονομικά εμπόδια στα σχέδια των διακοπών τους (23% έναντι 27%2010). Με βάση τα δεδομένα αυτά, οι ερευνητές αναμένουν χρονιά ρεκόρ για τα ταξίδια αναψυχής. Δεν είναι μόνο ο αριθμός των τουριστών που παρουσιάζει αύξηση, παράλληλα αυξάνεται και ο αριθμός των ταξιδιών που πραγματοποιούνται και επομένως τα χρήματα που διατίθενται για τα ταξίδια αυτά.

Ποσοστό 23% των Γερμανών προγραμματίζει για το 2011 να υλοποιήσει περισσότερα ταξίδια, σε σχέση με πέρυσι, ενώ το ποσοστό των Γερμανών, που προγραμματίζει λιγότερα ταξίδια ανέρχεται σε 17%. Το 2010 τα αντίστοιχα ποσοστά ήταν περίπου 50:50. Οι εκπρόσωποι των Τ.Ο. της Γερμανίας αναμένουν επίσης αύξηση του κύκλου εργασιών λόγω και της μέτριας αύξησης των τιμών των ταξιδιών. Με δεδομένους όμως τους κινδύνους, με τους οποίους συνδέεται η παγκόσμια οικονομία, η αισιόδοξη πρόγνωση για τη θετική εξέλιξη της τουριστικής κίνησης μπορεί να αλλάξει άρδην. Στην παγκόσμια τουριστική αγορά, επίσης, αναμένεται αύξηση της τουριστικής κίνησης. Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (UNWTO) το 2011 αναμένεται αύξηση των διεθνών αφίξεων της τάξης του 4%, που θα αντιστοιχεί σε 965 εκατ. ταξίδια.

Για το τουριστικό έτος 2011/2012, οι προοπτικές είναι ευοίωνες για τον γερμανικό τουρισμό. Οι κρατήσεις του χειμώνα εμφανίζουν διψήφια αύξηση – σε σύγκριση όμως με τον πολύ άσχημο χειμώνα τον προηγούμενο χρόνο . Η τουριστική κίνηση για τα ταξίδια διακοπών το καλοκαίρι εμφανίζεται πολλά υποσχόμενη. Τα θετικά μηνύματα, εφόσον βέβαια όλα κυλήσουν ομαλά, προδικάζουν καινούργιο ρεκόρ ανάπτυξης της γερμανικής τουριστικής αγοράς. Ακόμα και οι συντηρητικοί αναλυτές της τουριστικής αγοράς είναι συγκρατημένα αισιόδοξοι και προβλέπουν αύξηση σε όλους τους προορισμούς που θα τηρήσουν πειθαρχημένη τιμολογιακή πολιτική.

Σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα, που διενήργησε το ινστιτούτο ερευνών B.A.T. (Stiftung für Zukunftsfragen), για τις δέκα (10) πρώτες θέσεις στις επιθυμίες των Γερμανών για διακοπές τα επόμενα δέκα χρόνια, η Γερμανία καταλαμβάνει την πρώτη θέση, ακολουθεί η Ισπανία, ο πιο αγαπημένος προορισμός για ταξίδια στο εξωτερικό. Η Ελλάδα καταλαμβάνει την έκτη (6) θέση, γεγονός που αποδεικνύει, ότι η Ελλάδα βρίσκεται στις πρώτες θέσεις προτίμησης των Γερμανών. Τα πρώτα μηνύματα για την Ελλάδα είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικά , το 2011 θα είναι έτος ανάκαμψης, έπειτα από τα τελευταία δύο δύσκολα χρόνια. Οι εκπρόσωποι των τουριστικών οργανισμών εκτιμούν ότι η ταξιδιωτική κίνηση από Γερμανία για Ελλάδα θα κινηθεί ανοδικά, λαμβάνοντας υπόψη τη μέχρι στιγμής εξέλιξη των προκρατήσεων.

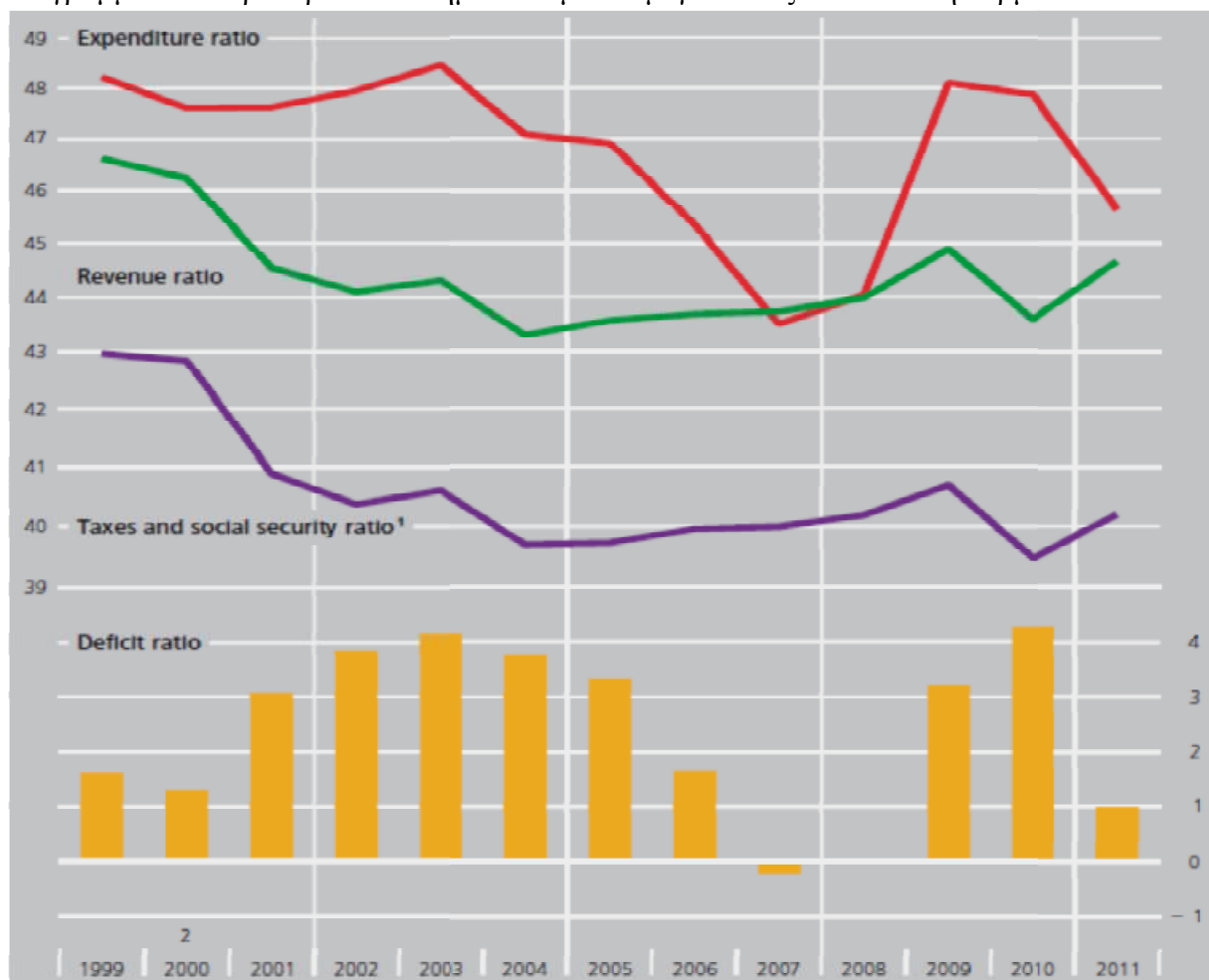
3.13 Βασικά μακροοικονομικά και δημοσιονομικά μεγέθη της Γερμανίας για το 2011

Κάτωθι παρουσιάζονται τα βασικά μεγέθη της γερμανικής οικονομίας για το 2011 με επίσημα στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας της Γερμανίας (Deutsche Bundesbank) και της

Ομοσπονδιακής Στατιστικής Υπηρεσίας της Γερμανίας (Destatis) για το 2011. Μεταξύ άλλων παρατίθενται τα βασικά δημοσιονομικά και μακροοικονομικά μεγέθη της γερμανικής οικονομίας. Με βάση τα εν λόγω μεγέθη προκύπτει, ότι η ανάπτυξη της γερμανικής οικονομίας έφθασε το 2011 στο +3% ΑΕΠ συνεχίζοντας τους ισχυρούς ρυθμούς ανάπτυξης του 2010 (+3,7%), κλείνοντας ουσιαστικά την ψαλίδα που δημιούργησε η οικονομική κρίση, φθάνοντας και πάλι σχεδόν στα επίπεδα προ της κρίσης.

Σημαντικό στοιχείο είναι η αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης κατά +1,5% το 2011, ενώ και οι εισαγωγές συνέχισαν την αυξητική πορεία τους κατά +7,4%, ωστόσο με χαμηλότερους ρυθμούς σε σχέση με το 2010, (+11,7%). Οι γερμανικές εξαγωγές αυξήθηκαν επίσης κατά +8,2% αλλά με χαμηλότερους ρυθμούς σε σχέση με το 2010 (+13,7%). Η ανεργία μειώθηκε αισθητά ανερχόμενη σε 5,9% σε σχέση με 7,1% το 2010. Το έλλειμμα μειώθηκε σημαντικά ανερχόμενο σε μόλις 1% από 4,3% το 2010, ενώ τέλος το χρέος παρέμεινε σχετικά υψηλό για τα δεδομένα της Γερμανίας, ωστόσο μειούμενο ανερχόμενο σε +81,7% του ΑΕΠ σε σχέση με το 83,2% του ΑΕΠ το 2010. Ακολουθούν πίνακες και διαγράμματα με τα οικονομικά στοιχεία³⁶.

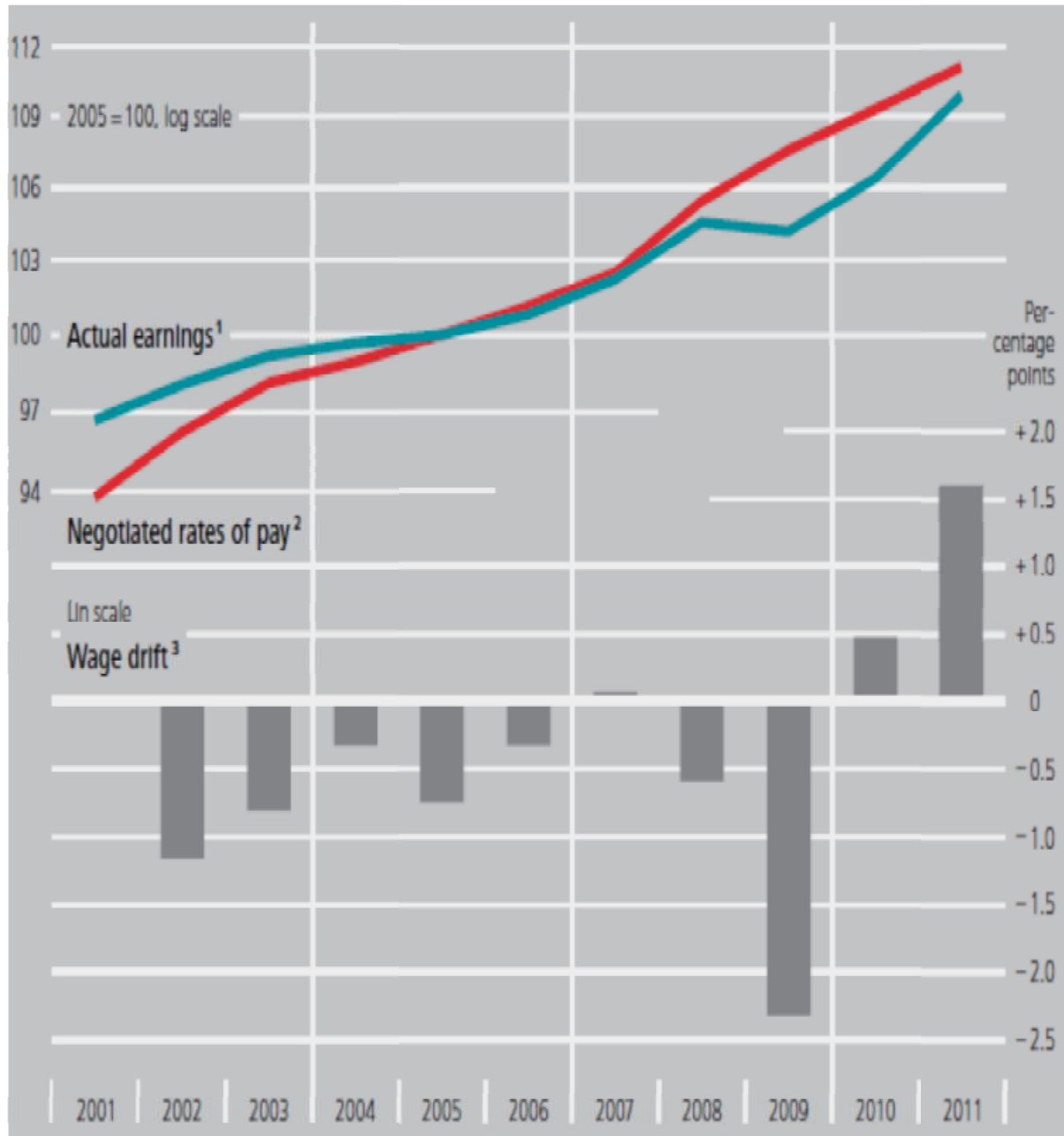
Διάγραμμα 2.4 Πορεία βασικών δημοσιονομικών μεγεθών ως % ΑΕΠ στη Γερμανία

Πηγή: Deutsche Bundesbank

³⁶ Deutsche Bundesbank

Διάγραμμα 2.5 Πορεία μισθολογικού κόστους στη Γερμανία

Πηγή: Deutsche Bundesbank

Πίνακας 2.3 Βασικά οικονομικά μεγέθη της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας

	2011
ΑΕΠ	+3% (+3,7%, 2010)
Πληθωρισμός	+2,3% (+1,1%, 2010)
Εξαγωγές αγαθών	+8,2% (+13,7%, 2010)
- Προϊόντα	αυτοκίνητα, τμήματα αυτοκινήτων, μηχανές, χημικά προϊόντα, ηλεκτρονικές και οπτικές συσκευές, ηλεκτρικές συσκευές, μέταλλα, φαρμακευτικά προϊόντα, τρόφιμα, λοιπά είδη αυτοκινήτων
- Σημαντικότεροι εταίροι	(ΕΕ), Γαλλία, ΗΠΑ, Ολλανδία, Ην. Βασίλειο, Κίνα, Ιταλία, Αυστρία, Ελβετία, Βέλγιο, Πολωνία
Εισαγωγές αγαθών	+7,4% (+11,7%, 2010)
- Προϊόντα	ηλεκτρονικές και οπτικές συσκευές, διάφορα προϊόντα, αυτοκίνητα και τμήματα αυτοκινήτων, πετρελαιοειδή και αέριο, χημικά προϊόντα, μηχανές, μέταλλα, λοιπά είδη αυτοκινήτων, φαρμακευτικά και όμοια προϊόντα ηλεκτρικές συσκευές
- Σημαντικότεροι εταίροι	Ολλανδία, Κίνα, Γαλλία, Ιταλία, ΗΠΑ, Ην. Βασίλειο, Ρωσία, Βέλγιο, Αυστρία, Ελβετία
Άμεσες ξένες επενδύσεις στο εσωτερικό (ΑΞΕ)	650.686 εκ. Ευρώ το 2009 (657.117 εκ. Ευρώ το 2008)
Άμεσες ξένες επενδύσεις στο εξωτερικό (ΑΞΕ)	892.096 εκ. Ευρώ το 2009 (854.915 εκ. Ευρώ το 2008)
Δημόσιο Χρέος	+81,7% ΑΕΠ (+83,2% ΑΕΠ το 2010)
Ανεργία	5,9% (7,1%, 2010)
Ιδιωτική κατανάλωση	+1,5% (+0,6%, 2010)
Δημόσιο έλλειμμα	-1,0% (-4,3%, 2010)

Πηγή: Bundesbank, Ομοσπονδιακή Στατιστική Υπηρεσία της Γερμανίας (Destatis),

Επεξεργασία: Γραφείο ΟΕΥ Βερολίνου

3.14 Μελέτη Ένωσης Γερμανικών Επιμελητηρίων

Η δημοσκόπηση της DIHK βασίζεται στα αποτελέσματα έρευνας μεταξύ 28.000 γερμανικών επιχειρήσεων. Είναι η μεγαλύτερη του είδους στην Γερμανία, (μεγαλύτερη από την αντίστοιχη του Ινστιτούτου Ifo που καλύπτει περί τις 9.000 επιχειρήσεις) τα δε αποτελέσματα της αποτελούν βαρόμετρο τόσο για τη γερμανική κυβέρνηση όσο και για τους οικονομικούς αναλυτές αλλά και τον επιχειρηματικό κόσμο, αφού απασχολούν εκτεταμένα και τα γερμανικά ΜΜΕ.

Τα κύρια συμπεράσματα είναι τα εξής:

- συνέχιση της ισχυρής ανάπτυξης της γερμανικής οικονομίας το 2011
- αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης από 0,5% σε 2,4%
- συνέχιση της αύξησης εξαγωγών αλλά με ηπιότερους ρυθμούς
- αύξηση των επενδύσεων των επιχειρήσεων από 5,5% σε 6,4%
- ανάκαμψη του κατασκευαστικού κλάδου από 2,8% σε 3,5%
- μείωση του αριθμού των ανέργων σε 2,9 εκ., κάτω από το ψυχολογικό όριο των 3 εκ.
- σταθερά αισιόδοξες προσδοκίες των γερμανικών επιχειρήσεων για το μέλλον σε όλους τους τομείς.

Πίνακας 2.4 Προβλέψεις της DIHK για τους σημαντικότερους οικονομικούς δείκτες

Προβλέψεις DIHK	2009	2010	2011
ΑΕΠ	-4,7%	3,6%	3,0%
Ιδιωτική Κατανάλωση	0,2%	0,5%	2,4
Καταναλωτικές κρατικές δαπάνες	2,9%	2,2%	1,5
Επιχειρηματικές επενδύσεις συνολικά	-10,1%	5,5%	6,3
Εξαγωγές	-14,3%	14,2%	10,0
Εισαγωγές	-9,4%	13,0%	10,0
Αριθμός ανέργων	3,42 εκ.	3,2 εκ.	2,9

Πηγή: DIHK

Βασικά συμπεράσματα της μελέτης της DIHK είναι η σταθερή ή και αυξημένη αισιοδοξία σε όλους τους τομείς, το θετικό πρόσημο των περισσότερων οικονομικών δεικτών, η σταθερή βελτίωση του επιχειρηματικού κλίματος και των επιχειρηματικών προσδοκιών των γερμανικών επιχειρήσεων, η συνέχιση της αύξησης των εξαγωγών, η σημαντική αύξηση μετά

από πολλά χρόνια της εσωτερικής ζήτησης με παράλληλη μείωση της ανεργίας, η αργή αλλά θετική πορεία μετά από πολλά χρόνια του κατασκευαστικού κλάδου καθώς και η σταθερή αύξηση των επενδύσεων των επιχειρήσεων, γεγονός που δείχνει ότι η ανάπτυξη το προηγούμενο έτος δεν ήταν καθόλου συγκυριακή.

Ως προς τους επιμέρους τομείς το ΔΙHK εκτιμά τα εξής:

- οι γερμανικές εξαγωγές θα συνεχίσουν να αυξάνονται δυναμικά αλλά με χαμηλότερο ωστόσο ρυθμό, κυρίως χάρις στις αναδυόμενες οικονομίες και την εξαγωγή βιομηχανικών αγαθών
- οι επενδύσεις θα φθάσουν το ύψος του 2007, έτους ρεκόρ. Οι περισσότερες επενδύσεις θα γίνουν στην βιομηχανία, με τον κλάδο του λιανεμπορίου να ακολουθεί. Αυτό εξηγείται από την αύξηση της εσωτερικής κατανάλωσης
- Η απασχόληση θα αυξηθεί κυρίως στην βιομηχανία αλλά και σε κλάδους υψηλής τεχνολογίας, έρευνας και υπηρεσιών. Ο αριθμός ανέργων προβλέπεται να μειωθεί το 2011 σε 2,9 εκ. άτομα, δηλαδή κάτω από το ψυχολογικό όριο των 3 εκ..

Οι κίνδυνοι που επισημάνθηκαν για την γερμανική οικονομία είναι οι εξής:

- αύξηση των τιμών των πρώτων υλών και κυρίως του πετρελαίου
- ενδεχόμενη αδυναμία της εσωτερικής παραγωγής να ανταποκριθεί στην αυξανόμενη εσωτερική ζήτηση
- σταδιακή έλλειψη προσωπικού καθώς και εξειδικευμένων στελεχών
- πιθανή αύξηση του κόστους εργασίας
- οι ισοτιμίες των νομισμάτων
- χρηματοδότηση

Η γερμανική οικονομία αποτελεί την κινητήρι δύναμη ανάπτυξης στην ΕΕ των 27 αλλά και της Ευρωζώνης των 17 καθώς και την φωτεινή εξαίρεση εν γένει μεταξύ των ανεπτυγμένων κρατών, καθώς φαίνεται ότι η ανάπτυξη του 2010 δεν ήταν καθόλου συγκυριακή³⁷.

3.15 Εξέλιξη εμπορικών σχέσεων Ελλάδας- Γερμανίας (2007-2010)

Με βάση τα στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ για το διάστημα Ιανουαρίου-Οκτωβρίου 2011, οι ελληνικές εξαγωγές στη Γερμανία ακολούθησαν πτωτική πορεία μειούμενες κατά -2,6% σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2010. Σε αξία ανήλθαν σε 1.463.461.035 Ευρώ ή 7,9% των συνολικών ελληνικών εξαγωγών. Η Γερμανία ως αγορά υποδοχής των ελληνικών προϊόντων εκτοπίστηκε στη δεύτερη θέση μετά από την Ιταλία, στην οποία οι εξαγωγές

³⁷ ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ – ΓΡΑΦΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ, 2011

ανήλθαν σε 1.757.887.432 Ευρώ ή 9,5% των ελληνικών εξαγωγών, αυξημένες κατά 27,4% σε σύγκριση με το αντίστοιχο διάστημα το 2010. Συνεπώς το εν λόγω διάστημα του 2011 παρατηρείται μια πτωτική πορεία των ελληνικών εξαγωγών στη γερμανική αγορά, σε αντίθεση με την εν γένει συνολική αυξητική τάση των ελληνικών εξαγωγών. Αντίθετα οι ελληνικές εξαγωγές προς την Γερμανία αυξήθηκαν το 2010 κατά 4,53% και ανήλθαν σε €1,77 δισ. έναντι €1,69 δισ. το 2009.

Πίνακας 2.5 Ελληνογερμανικές εμπορικές συναλλαγές 2006-2010

Ελληνογερμανικές εμπορικές συναλλαγές 2006-2010						
Αξία σε δισ. €	2006	2007	2008	2009	2010	Μεταβολή % 2010/09
Ελληνικές εξαγωγές	1,88	1,98	1,82	1,69	1,77	4,53%
Γερμανικές εξαγωγές	6,37	7,11	7,24	5,96	5,02	-15,75%
Έλλειμμα	4,49	5,13	5,42	4,27	3,25	-23,80%
Όγκος εμπορίου	8,25	9,09	9,06	7,65	6,79	-11,26%
<i>Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επεξεργασία: Γραφείο Ο.Ε.Υ. Βερολίνου</i>						

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Οι γερμανικές εξαγωγές προς την Ελλάδα συνέχισαν την πτωτική τους πορεία και το 2010. Έναντι του 2009 μειώθηκαν κατά 15,75% και ανήλθαν σε €5,02 δισ. εν συγκρίσει προς €5,96 δισ. το 2009 και €7,24 δισ. το 2008, οπότε και είχαν φθάσει στο ανώτατο σημείο τους³⁸.

Διάγραμμα 2.6 Ελληνογερμανικό εμπόριο 2006-2010

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Λόγω της μεγαλύτερης μείωσης των γερμανικών εξαγωγών, το έλλειμμα εις βάρος Ελλάδας το 2010 συρρικνώθηκε περαιτέρω κατά 23,80% σε €3,25 δισ. εν συγκρίσει προς €4,27 δισ. το

³⁸ Ελληνικός Οργανισμός Εξωτερικού Εμπορίου (ΟΠΕ)

2009 και €5,42 δισ. το 2008. Ο όγκος διμερούς εμπορίου μειώθηκε κατά 11,26% σε €6,79 δισ., από €7,65 δισ. το 2009 και €9,06 δισ. το 2008.

Οι ελληνικές εξαγωγές σε ό,τι αφορά τις δύο αυτές κύριες ομάδες προϊόντων δεν εξελίχθηκαν με τον ίδιο τρόπο. Τα μεν τρόφιμα/ποτά περιλαμβανομένης της αγροτικής παραγωγής σημείωσαν μείωση ως προς την αξία κατά 0,89% μεταξύ 2009/2010, ενώ τα βιομηχανικά προϊόντα περιλαμβανομένων των προϊόντων εξόρυξης/ορυχείων αύξηση κατά 7,32%.

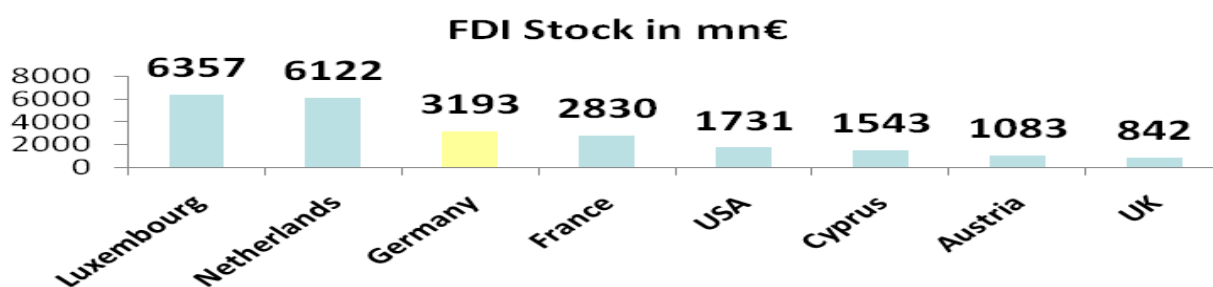
3.15.1 Σημαντικότερες κατηγορίες των ελληνικών εξαγωγών προς την Γερμανία το 2010

Παρακάτω θα αναφέρουμε τις σημαντικότερες κατηγορίες ελληνικών εξαγωγών προς τη Γερμανία για το έτος 2010.

- φάρμακα (αξία €13εκ., μερίδιο 17,7% επί συνολικών εξαγωγών, ετήσια μεταβολή -5,8%)
- πλεκτά ενδύματα (€149 εκ., μερίδιο 8,4%, μεταβολή -4%)
- παρασκευασμένα φρούτα και λαχανικά (€143 εκ., μερίδιο 8,1%, μεταβολή +4,2%)
- προϊόντα αλουμινίου (€129 εκ., μερίδιο 7,1%, μεταβολή +44%)
- μηχανές ήχου – εικόνας. Περιλαμβάνεται ο ηλεκτρολογικός εξοπλισμός (€118 εκ., μερίδιο 6,7%, μεταβολή +35%)
- νοπά φρούτα (€110 εκ., μερίδιο 6,2%, μεταβολή +6,6%)
- γαλακτοκομικά προϊόντα, κυρίως τυρί φέτα (€76 εκ., μερίδιο 4,3%, μεταβολή +4,7%)
- εμπιστευτικά (€68 εκ., μερίδιο 3,8%, μεταβολή +117%)
- λέβητες, μηχανές, συσκευές (€64 εκ., μερίδιο 3,6%, μεταβολή +35%)
- νοπά λαχανικά (αξία €9 εκ., μερίδιο 3,4%, μεταβολή 0%)
- ποτά (αξία €4 εκ., μερίδιο 3,1%, μεταβολή +3,9%)

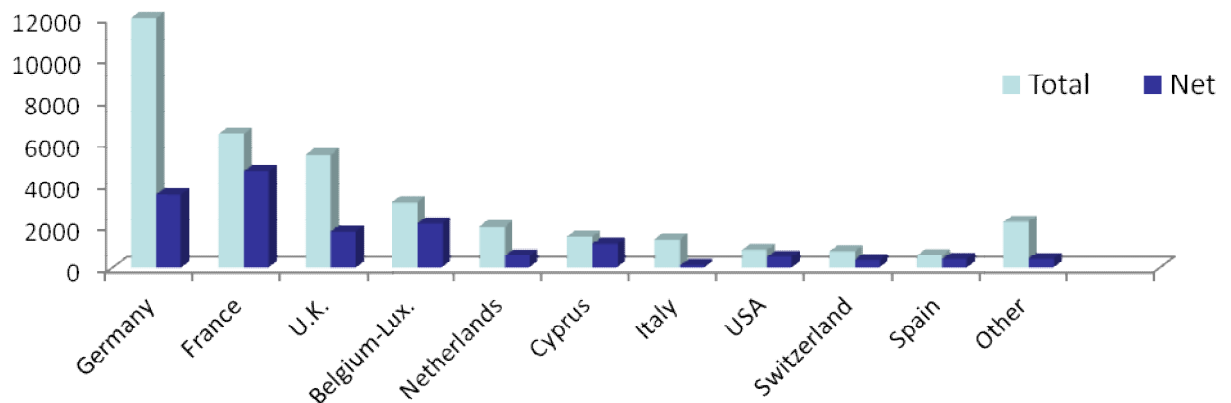
Με βάση στοιχεία του Ελληνογερμανικού Επιμελητηρίου στην Αθήνα και του German Trade & Invest, στην Ελλάδα δραστηριοποιούνται πάνω από 150 επιχειρήσεις γερμανικών συμφερόντων με πάνω από 10 δις κύκλο εργασιών, απασχολώντας πάνω 36.000 εργαζομένους.

Διάγραμμα 2.7 Επενδύσεις χωρών στην Ελλάδα το 2009

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Invest in Greece

Διάγραμμα 2.8 Επενδύσεις χωρών στην Ελλάδα τη χρονική περίοδο 2003-2010

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Invest in Greece

Με βάση τα ανωτέρω, προβαίνουμε στις ακόλουθες παρατηρήσεις³⁹:

- Η Γερμανία παραμένει ένας από τους κυριότερους εμπορικούς και οικονομικούς εταίρους της Ελλάδος τόσο ως προς τις εξαγωγές, παρότι δείχνει να έχασε την πρωτοκαθεδρία το 2011 εκτοπιζόμενη από την Ιταλία, όσο και στις εισαγωγές και επενδύσεις.
- Παρά την εν γένει θετική πορεία των ελληνικών εξαγωγών το 2010 συνολικά, οι ελληνικές εξαγωγές στη Γερμανία ακολούθησαν πτωτική πορεία το 2011, ανακόπτοντας την αυξητική πορεία του 2010. Το επίπεδό τους συνεχίζει να παραμένει χαμηλό σε σχέση με τον κοινοτικό μέσο όρο και μειούμενο το 2011.
- Οι γερμανικές εξαγωγές στην Ελλάδα βρίσκονται σε πτωτική πορεία από το 2008, με αποτέλεσμα την συνέχιση της συρρίκνωσης του εμπορικού μας ελλείμματος αλλά και του συνολικού όγκου συναλλαγών.
- Οι γερμανικές επενδύσεις στην Ελλάδα είναι σημαντικές, ωστόσο κινούνται σε πολύ χαμηλά επίπεδα τόσο σε σχέση με τις δυνατότητες της γερμανικής οικονομίας όσο και σε σύγκριση με τις γερμανικές επενδύσεις σε άλλες ευρωπαϊκές οικονομίες παρόμοιου μεγέθους με την ελληνική⁴⁰.

³⁹Invest in Greece

⁴⁰ Τράπεζα της Ελλάδος

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΑΝΑΚΑΜΨΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ -

4.1 Γερμανικές προτάσεις στήριξης επιχειρήσεων και αντιμετώπισης της κρίσης

Με σκοπό την ενίσχυση της εξωστρέφειας των εταιρειών-επιχειρήσεων και ανάκαμψης από την παγκόσμια οικονομική κρίση, η γερμανική κυβέρνηση, υπό την αιγίδα του Ομοσπονδιακού Υπουργείου Οικονομίας και Ανάπτυξης, έχει προχωρήσει στην εκπόνηση ενός ολοκληρωμένου πλαισίου δράσεων, το οποίο προβλέπει α) την συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων φορέων και οργανισμών, β) την αξιοποίηση υφισταμένων μηχανισμών και την δημιουργία νέων, γ) την χρηματοδότηση των ενεργειών αυτών⁴¹.

Οι κυριώτεροι άξονες του πλαισίου ενίσχυσης της εξωστρέφειας είναι οι εξής

1. Θεσμοί

α) Μεικτά Επιμελητήρια στο εξωτερικό, Αντιπροσωπείες και Αντιπρόσωποι της γερμανικής οικονομίας

Η γερμανική οικονομία υποστηρίζεται στις αγορές του εξωτερικού σε 120 πόλεις που βρίσκονται σε 80 χώρες, μέσω Μεικτών Επιμελητηρίων, Αντιπροσωπειών και Αντιπροσώπων (ΑΗΚ - www.ahk.de). Η ακριβής τους επωνυμία είναι Γερμανικά Επιμελητήρια Εξωτερικού Εμπορίου – Deutsche Auslandshandelskammern. Τα ΑΗΚ, καθώς και τα Εμπορικά και Βιομηχανικά Επιμελητήρια που εδρεύουν στην Γερμανία υπάγονται στην Κεντρική Ένωση Γερμανικών Επιμελητηρίων (Deutsche Industrie- und Handelskammertag - DIHK)⁴². Τα ΑΗΚ διαθέτουν 40.000 μέλη, εκ των οποίων το 1/3 είναι γερμανικές εταιρείες και τα 2/3 εταιρείες των χωρών στις οποίες εδρεύουν. Η γερμανική ομοσπονδιακή κυβέρνηση προωθεί την υιοθέτηση από όλα τα Επιμελητήρια της υπηρεσίας DEinternational. Πρακτικά, αυτό σημαίνει ότι οι γερμανικές εταιρείες θα μπορούν να λαμβάνουν ένα παρόμοιο επίπεδο υπηρεσιών από όλα τα μεικτά γερμανικά Επιμελητήρια ανά τον κόσμο. Ιδίως για τις μικρομεσαίες εταιρείες, επιδιώκεται η ευκολότερη πρόσβαση στις αγορές, ο προσανατολισμός προς τις ανάγκες των πελατών, καθώς και η διαφάνεια και ευκολία χρήσης των υπηρεσιών που παρέχουν τα

⁴¹ <http://agora.mfa.gr/frontoffice>.

⁴² Industrie- und Handelskammertag - DIHK

Επιμελητήρια. Το πρώτο στάδιο για την ίδρυση ενός Γερμανικού Επιμελητηρίου στο εξωτερικό είναι η ίδρυση Αντιπροσωπείας ή ανεύρεση Αντιπροσώπου της γερμανικής οικονομίας.

Τα Μεικτά Επιμελητήρια ασχολούνται επ' αμοιβή με την αντιμετώπιση των αναγκών των γερμανικών επιχειρήσεων στην χώρα αρμοδιότητός τους (π.χ. ανεύρεση εταίρων, εισαγωγέων, χονδρεμπόρων, ανεύρεση πληροφοριών, έρευνες αγοράς, επίλυση διαφορών, κ.λ.π.).

β) Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Εξωτερικής Οικονομίας

Η Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Εξωτερικής Οικονομίας υπάγεται στο Ομοσπονδιακό Υπουργείο Οικονομίας και Τεχνολογίας . Αποστολή της είναι η παροχή πληροφοριών προς τις γερμανικές εταιρείες για τις αγορές του εξωτερικού σε ό,τι αφορά εξαγωγές, εισαγωγές, σύναψη συνεργασιών παντός είδους και επενδύσεις στο εξωτερικό. Απευθύνεται κυρίως προς τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις που αποτελούν την ραχοκοκκαλιά της γερμανικής οικονομίας. Επίσης, στα καθήκοντά της περιλαμβάνεται η αξιολόγηση των εκθέσεων οικονομικού περιεχομένου που συντάσσουν οι ανά τον κόσμο γερμανικές Πρεβείες και Προξενεία.

γ) Διπλωματικές Αντιπροσωπείες του Υπουργείου Εξωτερικών

Μέρος της αποστολής του δικτύου των 220 γερμανικών Πρεσβειών και Γενικών Προξενείων ανά την υφήλιο είναι η προαγωγή των γερμανικών οικονομικών συμφερόντων στην χώρα υποδοχής τους. Ωστόσο, οι διπλωματικές αντιπροσωπείες δεν ασχολούνται με «εμπορικού» ή «οικονομικού» τύπου ανάγκες των εταιρειών, καθώς με το έργο αυτό ασχολούνται τα Μεικτά Επιμελητήρια.

δ) Γερμανικοί Οίκοι

Τα «Γερμανικά Κέντρα Βιομηχανίας και Εμπορίου» (Deutschen Industrie- und Handelszentren – DIHZ), γνωστά και ως «Γερμανικοί Οίκοι» ή «Οίκοι της Γερμανικής Οικονομίας» ενώνουν υπό την ίδια στέγη την εκπροσώπηση της γερμανικής οικονομίας, των ομοσπονδιακών κρατιδίων και της ομοσπονδιακής κυβέρνησης. Εξυπηρετούν κυρίως τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

2. Μέσα

α. Ασφάλιση επενδύσεων

Παροχή εγγυήσεων

Η ομοσπονδιακή κυβέρνηση αναλαμβάνει την ασφάλιση έναντι του πολιτικού κινδύνου επενδύσεων που πραγματοποιούν στο εξωτερικό εταιρείες με έδρα στην Γερμανία.

Προϋπόθεση είναι οι χώρες υποδοχής των επενδύσεων να παρέχουν επαρκή νομική προστασία στις ξένες επενδύσεις. Δεν καλύπτονται οικονομικοί κίνδυνοι. Οι αιτήσεις των εταιρειών για παροχή εγγυήσεως εξετάζονται από μία διϋπουργική επιτροπή, υπό την αιγίδα του Υπουργείου Οικονομίας και Τεχνολογίας, με την συμμετοχή ειδικών του ιδιωτικού τομέα. Η παροχή των εγγυήσεων αποσκοπεί και στην διεύρυνση των οικονομικών σχέσεων της Γερμανίας με την χώρα υποδοχής της επένδυσης.

Παρέχονται εγγυήσεις προς τις ακόλουθες μορφές επενδύσεων:

- Συμμετοχές γερμανικών εταιρειών σε επενδυτικά σχέδια ξένων εταιρειών
- Συμμετοχή σε επενδύσεις από παραρτήματα ή αντιπροσωπεΐες γερμανικών εταιρειών
- Λήψη δανείων με σκοπό την εξεύρεση κεφαλαίων για επενδυτικό σχέδιο είτε από επιχειρήσεις είτε από Τράπεζες
- Διαφόρων ειδών επενδύσεις, όπως αυτές που απορρέουν από συμβόλαια παροχής υπηρεσιών στον ενεργειακό τομέα (πετρέλαιο και φυσικό αέριο) καθώς και η έκδοση χρεωγράφων.

Η παροχή εγγυήσεων καλύπτει τους εξής κινδύνους:

- Εθνικοποίηση, απαλλοτρίωση ή ισοδύναμα μέτρα
- Μη εκπλήρωση νομικών δεσμεύσεων από κρατικές ή από το κράτος ελεγχόμενες υπηρεσίες
- Πόλεμο, επανάσταση και εξέγερση ή τρομοκρατικές ενέργειες σε συνδυασμό με τον πόλεμο ή την επανάσταση
- Στάσεις πληρωμών ή προβλήματα μετατρεψιμότητας του νομίσματος και κίνησης κεφαλαίων, μόνον εφ' όσον πρόκειται για νέες επενδύσεις.

Η εγγύηση πρέπει να έχει δοθεί πριν από την υλοποίηση της επένδυσης. Η διάρκειά της είναι 15ετής και μπορεί να παραταθεί κατά την λήξη της για μία 5ετία. Σε περίπτωση επέλευσης του κινδύνου, παρακρατείται το 5% του ποσού.

Κόστη:

- Υποβολή αίτησης: Για ποσά κάλυψης έως € εκ., δεν υπάρχει επιβάρυνση. Για ποσά κάλυψης άνω των €εκ. το τέλος ανέρχεται σε 0,5 τοις χιλίοις με ανώτατο όριο τα €10.000.
- Τέλος: 0,5 % ετησίως επί του κεφαλαίου και του καλυπτομένου εισοδήματος. Επί εισοδήματος που δεν έχει ακόμη πραγματοποιηθεί το τέλος ανέρχεται στο 1/6 του 0,5%.

Συμφωνίες προώθησης και προστασίας επενδύσεων

Επιδιώκεται η σύναψη διμερών συμφωνιών με προώθησης και προστασίας επενδύσεων με αναπτυσσόμενα και υπανάπτυκτα κράτη ώστε να υπάρχει ένα σταθερό νομικό πλαίσιο για τις γερμανικές επενδύσεις στο εξωτερικό.

Τα κυριότερα σημεία αυτών των συμφωνιών είναι τα εξής:

- Ορισμός εννοιών, όπως "Επένδυση", "Εισόδημα" και "Επενδυτής",
- Αντιμετώπιση των επενδύσεων με το καθεστώς της ίσης εθνικής μεταχείρισης και παροχή της ρήτρας του «πλέον ευνοουμένου κράτους»
- Εγγύηση ελεύθερης κυκλοφορίας κεφαλαίου και εισοδήματος - κερδών
- Προστασία ατομικής ιδιοκτησίας, παροχή δίκαιης αποζημίωσης σε περίπτωση απαλλοτρίωσης καθώς και εγγύηση δικαιώματος προσφυγής στην δικαιοσύνη
- Καθορισμός διεθνούς δικαιοδοτικού οργάνου για την επίλυση τυχόν διαφορών μεταξύ επενδυτού και χώρας υποδοχής.

Παροχή εγγυήσεων για πιστώσεις χωρίς την παραχώρηση ενυπόθηκων εγγυήσεων

Η χορήγηση κρατικών εγγυήσεων για την χρηματοδότηση εξαγωγών γίνεται μέσω των εξής οργανισμών:

- PwC Aktiengesellschaft Wirtschaftsprüfungsgesellschaft
- EULER HERMES Kreditversicherungs- Aktiengesellschaft

Χρηματοδότηση επενδύσεων σε αναπτυσσόμενες χώρες

Η χρηματοδότηση είναι δυνατή μέσω της ομοσπονδιακής κυβέρνησης, αλλά και άλλων εθνικών και διεθνών θεσμών, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω του Ευρωπαϊκού Ταμείου Αναπτύξεως (ΕΤΑ), η Παγκόσμια Τράπεζα, περιφερειακές αναπτυξιακές Τράπεζες, κ.λ.π.⁴³

β. Πολιτική υποστήριξη

- Πολιτική ανοικτών θυρών για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις από τις Γερμανικές Πρεσβείες, τα Γερμανικά Επιμελητήρια στο εξωτερικό και τους λοιπούς εκπροσώπους του γερμανικού κράτους.
- Άσκηση πίεσης και δημιουργία ομάδων πίεσης για την επίτευξη των στόχων των γερμανικών εταιρειών. Αυτό περιλαμβάνει την υποστήριξη πριν ή κατά την διάρκεια των διαδικασιών ανάθεσης έργων και προμηθειών στο εξωτερικό
- Υποστήριξη των γερμανικών επιχειρήσεων κατά την υλοποίηση των επενδύσεων του ή την εκτέλεση των συμβολαίων τους στο εξωτερικό
- Υποστήριξη για την είσπραξη των οικονομικών απαιτήσεων τους όταν η κανονική οδός δεν επαρκεί

γ. Εκθεσιακή Πολιτική

Επιλογή των εθνικών συμμετοχών σε στενή συνεργασία με την AUMA, που αποτελεί τον Εκθεσιακό Οργανισμό της Γερμανικής Οικονομίας και είναι επιφορτισμένος με

⁴³ Ιστοσελίδα Γερμανικής Πρεσβείας στην Αθήνα

το έργο του συντονισμού των εμπλεκόμενων φορέων, οργανισμών και εταιρειών. Ετησίως, επιλέγονται 200 έως 240 διεθνείς εκθέσεις ή ανάλογες διεθνείς εκδηλώσεις στις οποίες συμμετέχει επισήμως η Γερμανία. Οι μικρού και μεσαίου μεγέθους γερμανικές επιχειρήσεις, οι οποίες αποτελούν το 90% των γερμανικών συμμετοχών, σπανίως μετέχουν χωρίς κρατική οικονομική ενίσχυση. Η ενίσχυση παρέχεται μέσω των κλαδικών Συνδέσμων των εταιρειών.

δ. Ανάπτυξη συνεργασιών

Το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Οικονομίας και Τεχνολογίας υποστηρίζει την ανάπτυξη συνεργασιών των γερμανικών εταιρειών στο εξωτερικό ως μέσο εισόδου τους στις ξένες αγορές. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της διοργάνωσης εκδηλώσεων, που μπορεί να έχουν την εξής μορφή:

- Συναντήσεις εταιρειών
- Ημερίδες
- Ημέρες της Γερμανικής Οικονομίας

Οι εκδηλώσεις αυτές είναι αρμοδιότητα της Ομοσπονδιακής Υπηρεσίας Εξωτερικής Οικονομίας

ε. Εξαγωγικές πιστώσεις Hermes

Μέσω των επονομαζομένων «Καλύψεων Hermes» - “Hermesdeckungen“ μπορούν οι εξαγωγείς να ασφαλισθούν έναντι κινδύνων. Το 2008, ο οργανισμός Hermes ασφάλισε εξαγωγές ύψους €17 δις., προς 158 χώρες, εκ των οποίων το 92,7% κατευθύνθηκε σε αναπτυσσόμενες ή υποανάπτυκτες χώρες.

στ. Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις

Πέραν των επισήμων Συμφωνιών Οικονομικής Συνεργασίας που συνάπτει το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Οικονομίας και Τεχνολογίας με άλλες χώρες, οι διμερείς οικονομικές σχέσεις προωθούνται από αυτό μέσω μεικτών οικονομικών επιτροπών ή επιτροπών συνεργασίας καθώς και άλλων οικονομικών εκδηλώσεων, όπως διμερή επιχειρηματικά συμβούλια και επιχειρηματικά συνέδρια.

ζ. Ηλεκτρονική Πλατφόρμα Εξωτερικής Οικονομίας iXPOS

Για να καταστεί ευκολότερη η πληροφόρηση των γερμανικών επιχειρήσεων για τα τεκταινόμενα στις ξένες αγορές και τις υπηρεσίες ή ευκαιρίες που υπάρχουν, το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Οικονομίας και Τεχνολογίας με την συνεργασία των εμπλεκόμενων δημοσίων και ιδιωτικών φορέων της οικονομίας δημιούργησε την ηλεκτρονική πλατφόρμα iXPOS . Σε αυτήν ενσωματώνονται πληροφορίες από 70 φορείς, όπως Υπουργεία, επιχειρηματικοί σύνδεσμοι τόσο σε ομοσπονδιακό όσο και σε περιφερειακό ή κλαδικό επίπεδο, τα γερμανικά Επιμελητήρια εντός και εκτός της

χώρας, καθώς και λοιποί εμπλεκόμενοι Οργανισμοί. Το έργο της διαχείρισης της πλατφόρμας ανήκει στην Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Εξωτερικής Οικονομίας

η. Κέντρο ηλεκτρονικού εμπορίου

Στην ηλεκτρονική διεύθυνση www.e-trade-center.com μπορούν γερμανικές και ξένες εταιρείες να αναρτήσουν την ζήτηση ή την προσφορά των προϊόντων τους. Η διαχείριση της ιστοσελίδας γίνεται από 14 γερμανικούς οργανισμούς ποικίλης προέλευσης, υπό την αιγίδα του Ομοσπονδιακού Υπουργείου Οικονομίας και Τεχνολογίας, μέσω της Ομοσπονδιακής Υπηρεσίας Εξωτερική Οικονομίας⁴⁴.

4.2 Τα κύρια μέτρα αντιμετώπισης της κρίσης σε επίπεδο μικροοικονομικής και μακροοικονομικής πολιτικής

Η αντιμετώπιση της κρίσης χωρίζεται σε δύο σκέλη που αφορούν καταρχήν τις δράσεις των κεντρικών τραπεζών για την προστασία της υπάρχουσας ρευστότητας και την αναβάθμισή της, και στη συνέχεια τη δημοσιονομική πολιτική των εκάστοτε κυβερνήσεων. Τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την αντιμετώπιση της κρίσης περιλαμβάνουν μέτρα για την εξασφάλιση ρευστότητας για τις χρηματοπιστωτικές αγορές, βελτίωση της κεφαλαιακής διάρθρωσης των τραπεζών και απαλλαγή τους από τα προβληματικά και επικίνδυνα στοιχεία του ενεργητικού τους. Το τελευταίο θα μπορούσε να επιτευχθεί με τη δημιουργία μιας ‘κακής τράπεζας’ (bad bank) που θα απάλλασσε τις εμπορικές τράπεζες από τα τοξικά σύνθετα προϊόντα ώστε να επιτραπεί η ανάκαμψη του συστήματος.

Σε επίπεδο μακροοικονομικής πολιτικής τα μέτρα μπορεί να περιλαμβάνουν την τόνωση της ιδιωτικής κατανάλωσης, τη χαλάρωση της νομισματικής πολιτικής με τη μείωση των επιτοκίων, αύξηση των δημοσίων επενδύσεων σε έργα υποδομής και την υιοθέτηση μεσοπρόθεσμων δημοσιονομικών προγραμμάτων.

4.3 Οικονομική κρίση και ΕΕ: ο κίνδυνος διάσπασης της κοινής αγοράς

Στην ΕΕ, η οικονομική κρίση συνέπεσε με τη συμπλήρωση δέκα χρόνων από την εισαγωγή του ευρώ, προσδίδοντας έτσι στην επέτειο την ανάγκη μεταρρύθμισης για την αντιμετώπιση μελλοντικών προκλήσεων. Η κρίση επηρεάζει την ΕΕ σε δύο διαστάσεις :

- Την ΕΕ ως ένα συνεκτικό οικοδόμημα και
- την ΕΕ ως ένα σύνολο επιμέρους περιοχών και κρατών
-

Αναφορικά με την πρώτη διάσταση, αναγνωρίζεται θετικά η ύπαρξη της ευρωζώνης ως αντίβαρο στην κρίση, αλλά και η δυναμική αντίδραση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.

⁴⁴ www.e-trade-center.com

Παρόλα αυτά όμως, τα επακόλουθα βήματα πραγματοποιήθηκαν σε μεγάλο βαθμό εκτός του θεσμικού πλαισίου διακυβέρνησης της ΕΕ ενώ οι μελλοντικές αντιδράσεις αποτελούν πρόκληση καθώς απαιτούν συντονισμένα και συνοχικά βήματα από τα κράτη μέλη. Σε αντίθεση όμως με τα ανωτέρω, είναι εμφανής σήμερα ο κίνδυνος διάσπασης της κοινής αγοράς εξαιτίας των ασυντόνιστων και μονομερών μέτρων στήριξης που έχουν υιοθετήσει τα κράτη-μέλη. Παράλληλα, τα υπάρχοντα μέσα αντίδρασης που έχουν προβλεφθεί, για την περίπτωση κρίσεων εκτός της ευρωζώνης, δεν καλύπτουν την πιθανότητα μεγάλων διαφοροποιήσεων. Η σημερινή κρίση απειλεί να δημιουργήσει ένα χάσμα μεταξύ των παλαιών και των νέων κρατών-μελών, καθώς τα τελευταία επηρεάζονται δυσανάλογα τόσο από τις άμεσες εκφάνσεις της κρίσης όσο και από τις επιπτώσεις των μέτρων αντιμετώπισης που λαμβάνουν τα μέλη της ευρωζώνης. Ανάλογη είναι η κατάσταση και για τα περιφερειακά κράτη της ΕΕ που έχουν defacto «ευρωποιηθεί»⁴⁵.

4.4 Τρόποι αντιμετώπισης κρίσης από δυο ισχυρές οικονομίες Γερμανία-Κίνα. Σύγκριση μεθόδων αντιμετώπισης κρίσης

Ο τρόπος αντιμετώπισης της κρίσης των δύο ισχυρότερων πλεονασματικών οικονομιών του κόσμου είναι εκ διαμέτρου αντίθετος. Από τη μια πλευρά είναι η Γερμανία και από την άλλη η Κίνα. Η Γερμανία, η ισχυρότερη οικονομία της Ευρώπης, είναι μια οικονομία παραδοσιακά εξαγωγική. Για την ακρίβεια η οικονομία της Γερμανίας είναι εξαρτημένη από τις εξαγωγές. Η οικονομία της εξαρτάται δηλαδή από τη δυνατότητα των άλλων να καταναλώνουν τα προϊόντα της.

Η ΕΕ, με τα ανοικτά σύνορά της και την απουσία δασμών, αποτέλεσε για δεκαετίες τον κατ' εξοχή πελάτη των προϊόντων της. Τα ανοικτά σύνορα της ΕΕ έδωσαν τη δυνατότητα και το ζωτικό χώρο στη γερμανική βιομηχανία να αναπτυχθεί. Η Γερμανία, ηγούμενη της ΕΕ, προωθεί τη λιτότητα σε ολόκληρη την ευρωζώνη. Προσπαθεί να πλάσει μια Ευρώπη καθ' εικόνα και καθ' ομοίωσή της. Θέλει φαινομενικά να καταστήσει όλες τις χώρες τις ΕΕ πλεονασματικές χωρίς εξαρτήσεις από δανεικά κεφάλαια. Στην πραγματικότητα αυτός είναι ένας στόχος που δεν πρόκειται να επιτευχθεί και η Γερμανία. Στην παρούσα φάση η λιτότητα δίνει το τελειωτικό χτύπημα στην όποια βιομηχανία είχε μείνει στις πιο αδύναμες χώρες της ΕΕ προς όφελος των γερμανικών επιχειρήσεων. Μακροπρόθεσμα αυτή η πρακτική, η οποία αφαιρεί πόρους από την περιφέρεια της ΕΕ αφαιρεί πελάτες από τη Γερμανική βιομηχανία. Δεν υπάρχουν ανά τον κόσμο αρκετές χώρες – καταναλωτές για την απορρόφηση των προϊόντων υψηλής τεχνολογίας που παράγει η Γερμανία.

Η Κίνα στον αντίποδα αποτελεί την ταχύτερα αναπτυσσόμενη οικονομία του κόσμου εδώ και χρόνια. Όπως γνωρίζουμε, πολύ σημαντικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα της Κίνας αποτελεί το πολύ μικρό κόστος εργασίας στο εσωτερικό της. Η πλειοψηφία των προϊόντων που

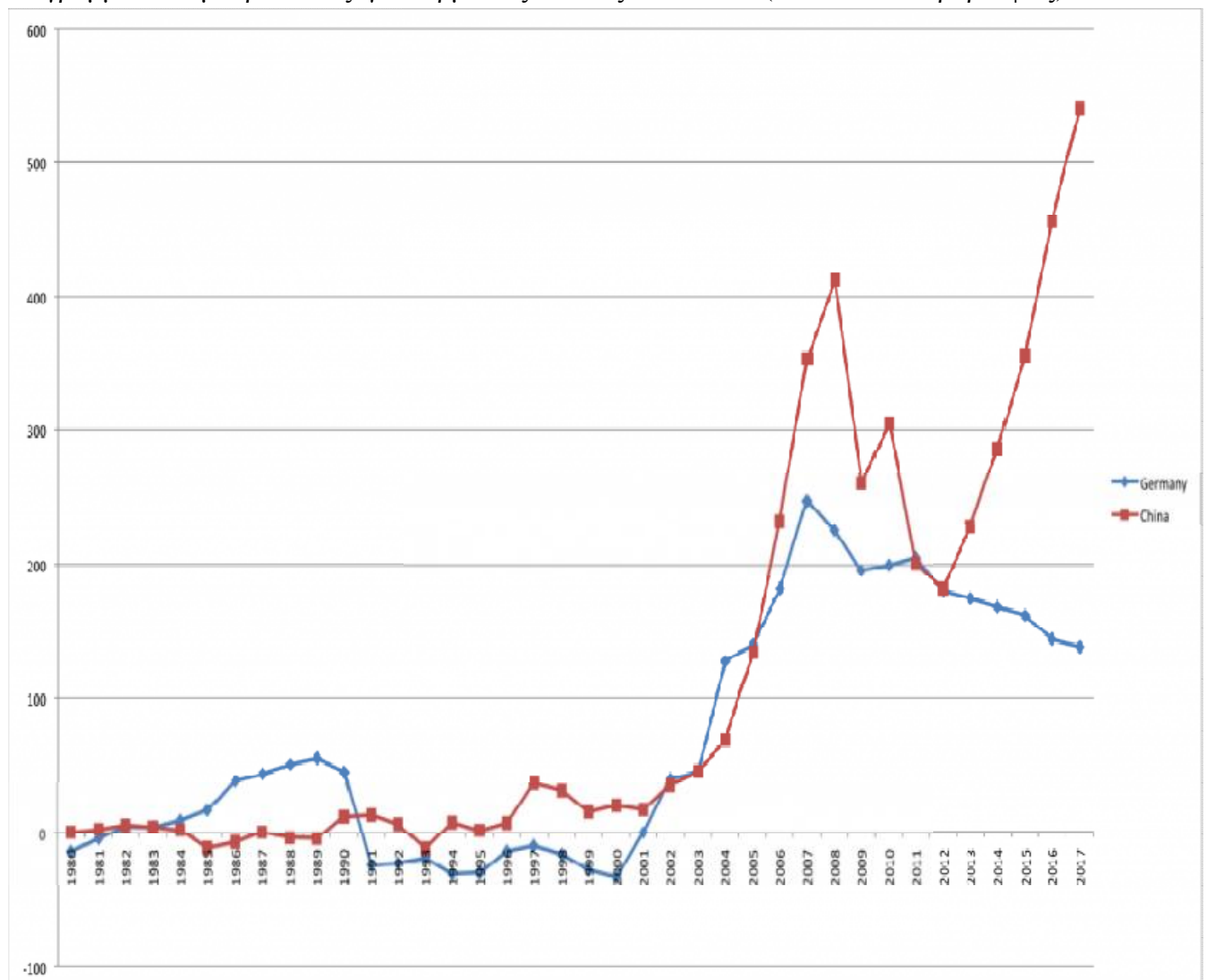
⁴⁵ Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής & Εξωτερικής Πολιτικής

παράγονται στην Κίνα προορίζονται για εξαγωγές. Οι χαμηλοί μισθοί των Κινέζων εργαζομένων δεν τους επιτρέπουν να είναι καταναλωτές των προϊόντων που παράγονται στη χώρα τους.

Για τα επόμενα χρόνια η Κίνα κινείται με δειλά βήματα σε αντίθετη κατεύθυνση από τη Γερμανία. Με την κρίση να σαρώνει την παγκόσμια οικονομία η Κίνα έχει εγκαινιάσει ένα φιλόδοξο πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων στο εσωτερικό της με σκοπό να τονώσει την εσωτερική ζήτηση για ένα τμήμα των προϊόντων της, χωρίς όμως να χάσει ένα από τα σημαντικότερα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματά της.

Στο παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζουμε το εμπορικό ισοζύγιο της κάθε μιας από τις δύο χώρες. Τα ποσά είναι σε δισεκατομμύρια δολάρια. Παρατηρούμε ότι και οι δύο χώρες έχουν τεράστια εμπορικά πλεονάσματα, τα οποία όμως για τη Γερμανία προβλέπεται να έχουν πτωτική τάση για τα επόμενα χρόνια, ενώ αντίθετα για την Κίνα προβλέπεται τεράστια αύξηση. Για τα έτη από το 2011 και μετά παρουσιάζονται προβλέψεις

Διάγραμμα 4.1 Εμπορικό ισοζύγιο Γερμανίας – Κίνας 1980-2017 (2011 – 2017 προβλέψεις)

Πηγή: World Economic Outlook, IMF 2012

Παρατηρούμε ότι ενώ μέχρι φέτος τα πλεονάσματα των δύο χωρών βρίσκονται περίπου στα ίδια επίπεδα, αυτά της Κίνας αναμένεται να εκτοξευτούν πάνω από τα 500 δισεκατομμύρια δολάρια ετησίως μέχρι το 2017. Αντίθετα τα πλεονάσματα της Γερμανίας προβλέπεται να παρουσιάσουν μια ελαφρά κάμψη. Ελαφρά βέβαια φαίνεται στο διάγραμμα, στην πραγματικότητα πρόκειται για μείωση πάνω από 50 δισεκατομμυρίων δολαρίων. Το εμπορικό πλεόνασμα της Γερμανίας εξακολουθεί όμως να είναι μεγάλο.

Ένα μεγάλο εμπορικό πλεόνασμα δεν είναι απαραίτητα πλεονέκτημα για μια οικονομία, ιδιαίτερα σε καιρούς κρίσης. Κάνει μια χώρα εξαρτώμενη από την εφημερία των άλλων. Όταν η ευημερία καταρρέει, αυτό αποτελεί απειλή για την πλεονασματική χώρα εξίσου μεγάλη με την απειλή για την ελλειμματική. Χωρίς τους μηχανισμούς ανακύκλωσης πλεονασμάτων, που παρουσιάσαμε παλαιότερα, οι πλεονασματικές χώρες είναι καταδικασμένες να αποτύχουν και αυτές. Η λιτότητα που προσπαθεί να επιβάλει η Γερμανία ακυρώνει τους μηχανισμούς ανακύκλωσης των πλεονασμάτων, θέτοντας σε κίνδυνο την ευημερία της, ενώ αντίθετα η Κίνα προσπαθεί με δειλά βήματα να τους ενισχύσει.

Η διαφορετική αντιμετώπιση της κρίσης μπορεί να απαντηθεί με δυο ερμηνείες. Η πρώτη έχει να κάνει με το μέγεθος των πλεονασμάτων της Γερμανίας και της Κίνας, τον πληθυσμό τους και το κατά κεφαλή ΑΕΠ τους, όπως προβλέπεται να διαμορφωθούν στο μέλλον. Στο διάγραμμα 4.2 παρουσιάζουμε τη διαχρονική εξέλιξη του κατά κεφαλή ΑΕΠ των δύο χωρών⁴⁶.

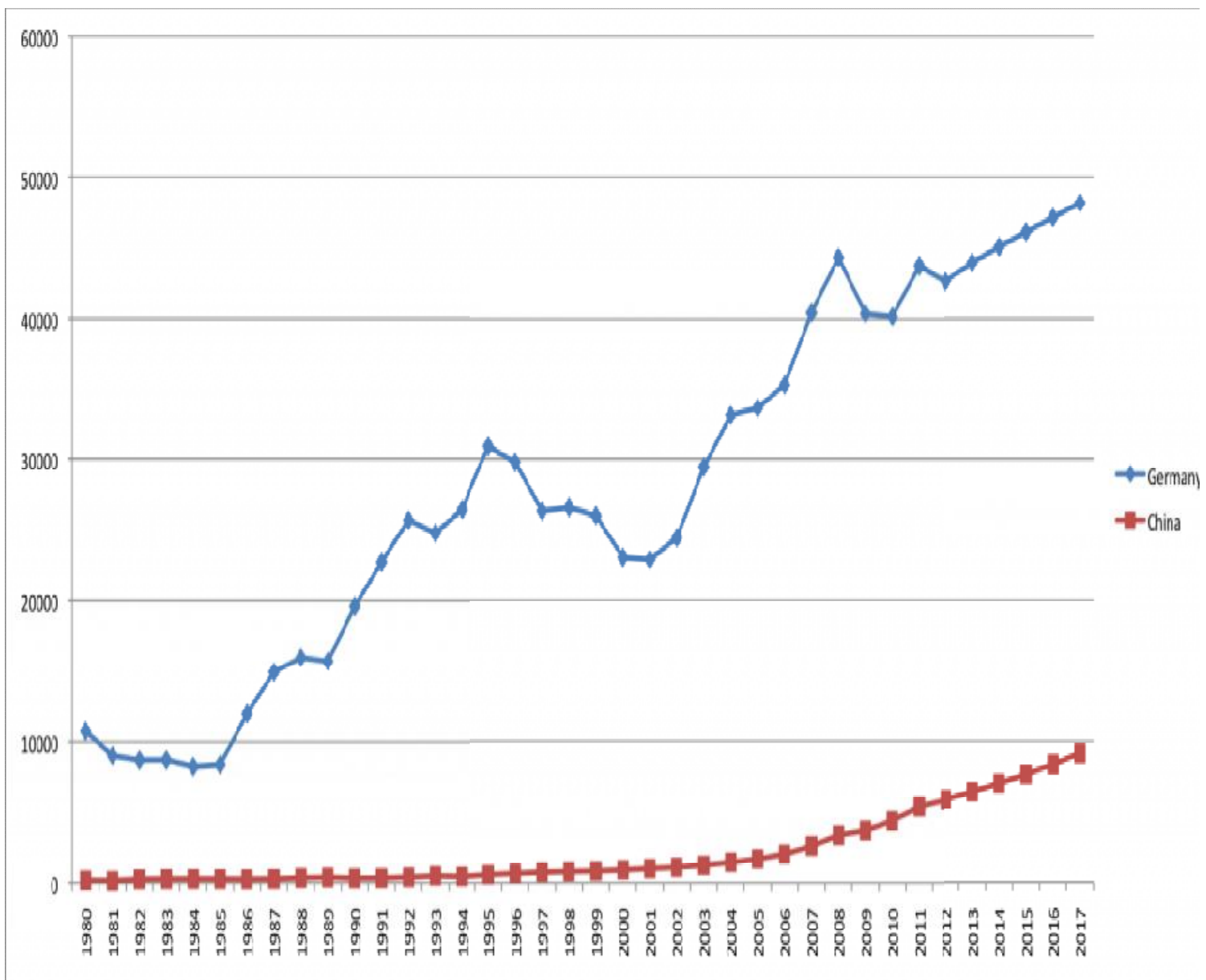
Το 2017 το εμπορικό πλεόνασμα της Κίνας θα είναι 540 δισεκατομμύρια δολάρια. Ο πληθυσμός της για την ίδια περίοδο αναμένεται να φτάσει τα 1,4 δισεκατομμύρια ανθρώπους. Θα αντιστοιχούν λοιπόν περίπου 400 δολάρια εξαγωγών ετησίως για κάθε κάτοικο, όταν το ετήσιο εισόδημά του θα είναι 9.000. Για να καταναλωθούν λοιπόν αυτά τα πλεονάσματα μέσα στην Κίνα θα απαιτούνταν το 5% περίπου του ετησίου εισοδήματος ενός ήδη μικρού εισοδήματος του κάθε Κινέζου. Αντίθετα στη Γερμανία το εμπορικό πλεόνασμα θα διαμορφωθεί στα 138 δισεκατομμύρια δολάρια και ο πληθυσμός αναμένεται να φτάσει τα 80 εκατομμύρια. Θα αντιστοιχούν λοιπόν 1700 δολάρια εξαγωγών ανά κάτοικο με ετήσιο εισόδημα 48.200 δολάρια. Το 3,5% ενός σχετικά καλού εισοδήματος. Η Γερμανία λοιπόν θα είναι μελλοντικά λιγότερο εξαρτημένη από τις εξαγωγές της και θα μπορεί υπό όρους να προωθήσει τμήμα των πλεονασμάτων της στην εσωτερική αγορά. Η διατήρηση λοιπόν των σημερινών μηχανισμών πλεονασμάτων άθικτων δεν είναι τόσο μεγάλη προτεραιότητα για τη Γερμανία.

Το δεύτερο σκέλος έχει να κάνει με τον τραπεζικό τομέα των δύο χωρών. Η Γερμανία διαθέτει πολύ πιο ανεπτυγμένο και ισχυρό τραπεζικό σύστημα. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι τράπεζες δρουν στα πλαίσια της ανοιχτής αγοράς εδώ και δεκαετίες και έχουν την ευχέρεια να διαχειρίζονται τμήμα των πλεονασμάτων της χώρας, τα οποία είναι πολύ σημαντικά. Ο τραπεζικός τομέας της Γερμανίας έχει γίνει πλέον ισχυρότερος από την

⁴⁶ Πηγή: World Economic Outlook, IMF 2012

παραδοσιακά ισχυρή βιομηχανία της και τα συμφέροντα αυτών των δύο κλάδων της οικονομίας δεν είναι πάντα ευθυγραμμισμένα. Η ανακύκλωση των πλεονασμάτων της πραγματικής οικονομίας της Γερμανίας γίνεται όχι με μόνιμους μηχανισμούς, αλλά με τη χορήγηση δανείων από το χρηματοπιστωτικό της σύστημα και ενώ είναι προς το συμφέρον της βιομηχανίας αυτή η ροή χρημάτων να συνεχίζεται για να δημιουργούνται αγορές για τα προϊόντα της, το τραπεζικό σύστημα βρίσκεται αντιμέτωπο με ένα ολοένα αυξανόμενο δανειακό χαρτοφυλάκιο στην κατοχή του, το οποίο σε συνθήκες χρήσης δεν μπορεί να εξυπηρετηθεί.

Διάγραμμα 4.2 Εξέλιξη ΑΕΠ Κίνας-Γερμανίας 1980-2017 (2010-2017 προβλέψεις)

Πηγή: Πηγή: World Economic Outlook, IMF 2012

4.5 Αντιμετώπιση επιπτώσεων οικονομικής κρίσης στον χρηματοπιστωτικό τομέα στην Ε.Ε

Η ανάλυση των παραγόντων που οδήγησαν στην χρηματοπιστωτική κρίση, σε συνδυασμό με την σοβαρότητα των επιπτώσεων της, οδήγησαν τα κράτη στην ανάληψη σημαντικών πρωτοβουλιών για την αναμόρφωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος, τόσο σε εθνικό, όσο και σε διεθνές επίπεδο. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.), η προσπάθεια αυτή έχει λάβει την μορφή ενός διευρυμένου προγράμματος μεταρρυθμίσεων σε όλους τους επιμέρους τομείς του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Οι νομοθετικές και ρυθμιστικές αυτές παρεμβάσεις, οι οποίες έχουν οδηγήσει στην δημιουργία νέων ευρωπαϊκών θεσμών και οργανισμών, στοχεύουν κατά κύριο λόγο στην δημιουργία ασφαλιστικών δικλείδων που θα εγγυούνται την σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος, με απώτερο στόχο την αποφυγή μελλοντικών χρηματοπιστωτικών κρίσεων τέτοιου μεγέθους.

Από την άποψη αυτή, η ρυθμιστική μεταρρύθμιση που λαμβάνει χώρα αυτή την στιγμή στην Ευρωπαϊκή Ένωση διαφέρει σημαντικά από τις προηγούμενες μεταρρυθμίσεις, οι οποίες στόχευαν καταρχήν στην δημιουργία μιας ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, μέσω της σταδιακής απελευθέρωσης των εθνικών χρηματοπιστωτικών συστημάτων και την ενίσχυση του ανταγωνισμού. Στόχος αυτού του κειμένου πολιτικής είναι η ανάδειξη των διαφορετικών οικονομικών και πολιτικών δυνάμεων και παραγόντων που έχουν διαμορφώσει το ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό ρυθμιστικό πλαίσιο, τόσο στο παρελθόν, όσο και στο πλαίσιο της τρέχουσας μεταρρυθμιστικής προσπάθειας.

Το συμπέρασμα της παρούσας μελέτης είναι ότι αν και οι νέες ρυθμίσεις θα βελτιώσουν αναμφίβολα την σταθερότητα του συστήματος, η προσέγγιση που ακολουθείται δεν αναμένεται να αλλάξει ριζικά την ισορροπία μεταξύ των αρχών του ανταγωνισμού και της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας, καθώς ο υφιστάμενος ρυθμιστικός σχεδιασμός εξακολουθεί να αποδίδει προτεραιότητα στην δημιουργία μιας ενιαίας ευρωπαϊκής χρηματοπιστωτικής αγοράς, χωρίς όμως να παρέχει τις αναγκαίες ασφαλιστικές δικλείδες που θα εγγυηθούν την σταθερότητα του. Η δημιουργία αυτών των ασφαλιστικών δικλείδων προϋποθέτει μια πιο φιλόδοξη προσέγγιση σε επίπεδο περιεχομένου των μεταρρυθμίσεων, οι οποίες θα πρέπει να αξιολογήσουν εκ νέου βασικές δομές και πρακτικές του χρηματοπιστωτικού συστήματος⁴⁷.

Η ρύθμιση του τραπεζικού συστήματος έχει βασιστεί σε ένα συνδυασμό μέτρων που στοχεύουν καταρχήν στην πρόληψη των τραπεζικών κρίσεων, αλλά και στην παροχή ενός πλέγματος ασφαλείας από την στιγμή που εντοπίζεται μια ενδεχόμενη κρίση (Davis 1993). Η πρώτη δέσμη ρυθμίσεων αποτελεί το υπόβαθρο της «προληπτικής εποπτείας», και συνίσταται από μέτρα όπως οι κεφαλαιακές υποχρεώσεις, οι οποίες στοχεύουν στην διατήρηση ενός ελάχιστου επιπέδου κεφαλαίων σε σχέση με τις υποχρεώσεις ή τις απαιτήσεις της τράπεζας, ώστε να αποτραπεί η αλόγιστη επέκταση των τραπεζικού ισολογισμού μέσω δανεισμού

⁴⁷ ΕΛΙΑΜΕΠ, «Ανταγωνισμός, σταθερότητα & ρύθμιση στον ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό τομέα», Κατσίκας Δ., 2012

(leverage). Άλλα μέτρα που συνδέονται με την προληπτική εποπτεία έχουν να κάνουν με ειδικές προϋποθέσεις για την έκδοση άδειας άσκησης τραπεζικών εργασιών (για παράδειγμα σε σχέση με το αρχικό κεφάλαιο, ή την πιστοποίηση εξειδικευμένου προσωπικού), την διατήρηση συστημάτων διαχείρισης κινδύνου, κ.α. Η δεύτερη δέσμη μέτρων αποσκοπεί στην δημιουργία ενός πλέγματος ασφαλείας για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων μιας τραπεζικής κρίσης, και αποτελείται ουσιαστικά από την παροχή κρατικών εγγυήσεων για την ασφάλεια των καταθέσεων, και από την λειτουργία της κεντρικής τράπεζας ως δανειστή έσχατης ανάγκης για το τραπεζικό σύστημα.

Καθώς η ρύθμιση του τραπεζικού τομέα αποσκοπεί κατά κύριο λόγο στην εξασφάλιση της σταθερότητας και την αποφυγή τραπεζικών κρίσεων, τα περισσότερα κράτη παραδοσιακά ανέχονταν, και συχνά ευνοούσαν, μέσω συγκεκριμένων ρυθμιστικών μέτρων, τον περιορισμό του ανταγωνισμού, καθώς θεωρούνταν πως ο έντονος ανταγωνισμός στον τραπεζικό κλάδο μπορεί να οδηγήσει στην αποσταθεροποίηση του. Ο ανταγωνισμός μπορεί να επηρεάσει αρνητικά την σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος, με δύο κυρίως τρόπους. Σε συνθήκες έντονου ανταγωνισμού, η αύξηση του αριθμού των τραπεζικών ιδρυμάτων οδηγεί σε αυξημένες πιθανότητες δημιουργίας τραπεζικού πανικού. Ταυτόχρονα, η ανάγκη διασφάλισης μεριδίου της αγοράς ικανού να εγγυηθεί την επιβίωση σε συνθήκες αυξημένου ανταγωνισμού, δημιουργεί κίνητρα στις τράπεζες για την ανάληψη περισσότερων επενδυτικών κινδύνων (τόσο στην πλευρά των υποχρεώσεων, όσο και στην πλευρά των απαιτήσεων μιας τράπεζας), αυξάνοντας έτσι την πιθανότητα χρεοκοπίας⁴⁸.

4.6 Προτάσεις γερμανικής κυβέρνησης για περαιτέρω αντιμετώπιση της κρίσης

Την προσθήκη ενός παραρτήματος, στο οποίο θα καταγράφονται συστάσεις για εξειδικευμένα για κάθε χώρα μέτρα ενίσχυσης της ανάπτυξης, εξετάζει η γερμανική κυβέρνηση, σύμφωνα με δημοσίευμα του πρακτορείου Bloomberg τον Απρίλιο του 2012. Σημειώνεται ότι ο Γάλλος σοσιαλιστής ηγέτης Φρανσουά Ολάντ είναι υπέρ της προσθήκης αναπτυξιακών μέτρων στο δημοσιονομικό σύμφωνο, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται η έκδοση ευρωομολόγων για τη χρηματοδότηση έργων υποδομής στην Ευρώπη και η αύξηση των δανείων που χορηγεί η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων .

Δημοσίευμα της ηλεκτρονικής έκδοσης της εφημερίδας Financial Times παραπέμπει σε αξιωματούχους στο Βερολίνο, οι οποίοι θεωρούν ότι υπάρχει περιθώριο ενός συμβιβασμού μεταξύ του Ολάντ και της γερμανίδας καγκελαρίου Άγκελα Μέρκελ, παρά το γεγονός ότι η προσέγγιση του σοσιαλιστή υποψήφιου συνεπάγεται την ανάληψη δαπανών που θα χρηματοδοτηθούν με έσοδα από τη φορολόγηση των χρηματοπιστωτικών συναλλαγών. Το ίδιο δημοσίευμα σημειώνει ότι η κυρία Μέρκελ είναι επίσης υπέρ της επιβολής κάποιας φορολόγησης των χρηματοπιστωτικών συναλλαγών.

⁴⁸ Davis 1993, Vives 2010

Το Bloomberg σημειώνει ότι η έμφαση της ΕΕ όσον αφορά την αντιμετώπιση της κρίσης χρέους. Η Γερμανία αντιμετωπίζει εκκλήσεις από όλη την Ευρωζώνη να χαλαρώσει την έμφασή της στη λιτότητα, καθώς ούτε το τείχος αντιπυρικής προστασίας ύψους 1 τρισ. δολαρίων που αποφάσισε η Ευρωζώνη ούτε τα απεριόριστα δάνεια της ΕΚΤ στις ευρωπαϊκές τράπεζες δεν κατάφεραν να σταματήσουν την κρίση από τα να απειλεί την Ισπανία και την Ιταλία. Η Ευρώπη χρειάζεται ανάπτυξη με τη μορφή διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων σύμφωνα με την καγκελάρια Μέρκελ⁴⁹.

4.7 Προτάσεις ΕΟΚΕ για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης στην ΕΕ

Σε συνεδρία της η ολομέλεια της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής (ΕΟΚΕ) ενέκρινε ένα πρόγραμμα με προτάσεις πάνω σε τέσσερα βασικά ζητήματα που απασχολούν αυτήν τη στιγμή την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.)

- Οικονομική ανάκαμψη
- Θεμελιώδη δικαιώματα και το ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο
- Αειφόρος ανάπτυξη
- Διακυβέρνηση
-

Το πρόγραμμα αυτό ετοιμάστηκε από τον Πρόεδρο της ΕΟΚΕ Μάριο Σέπι, συζητήθηκε με τους άλλους φορείς της κοινωνίας των πολιτών (εργοδότες, αγρότες, οικολόγους κλπ.) και το τελικό κείμενο αποτελεί μια συναινετική κατάληξη. Το πρόγραμμα που περιέχει πολύ ενδιαφέρουσες προτάσεις είναι η συμβολή της ΕΟΚΕ για αντιμετώπιση της κρίσης και άλλων προβλημάτων που απασχολούν την Ευρωπαϊκή Ένωση και θα δοθεί στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και στο Ευρωκοινοβούλιο.

Οι προτάσεις αυτές αγγίζουν τα προβλήματα που δημιούργησε η κρίση και ιδιαίτερα τις επιπτώσεις στην απασχόληση, στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, στο τραπεζικό σύστημα και ακόμη τα προβλήματα της αειφόρου ανάπτυξης, τα προβλήματα του κοινωνικού αποκλεισμού, της ενέργειας, του δημοκρατικού ελλείμματος των διαδικασιών λήψης αποφάσεων σε πολλούς διεθνείς Οργανισμούς, την παγκόσμια επισιτιστική πρόκληση κλπ.

Οι σημαντικότερες προτάσεις της ΕΟΚΕ έχουν ως εξής:

Όσον αφορά την οικονομική ανάκαμψη η ΕΟΚΕ επισημαίνει ότι:

- Απαιτούνται περισσότερες επενδύσεις στην καινοτομία, τις υποδομές, την έρευνα και την εκπαίδευση, ώστε η οικονομία να εξέλθει ενισχυμένη από την ύφεση. Πρέπει να δοθεί έμφαση σε φιλικά προς το περιβάλλον προγράμματα εξοικονόμησης ενέργειας προκειμένου να επιταχυνθεί η μετάβαση σε μια οικολογική οικονομία με χαμηλές

⁴⁹ <http://www.bloomberg.com/>, «Αναπτυξιακά μέτρα στο δημοσιονομικό πρόγραμμα εξετάζει η Γερμανία», 04/2012

εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα. Τα μέτρα υποστήριξης των επιχειρήσεων, ιδιαίτερα των ΜΜΕ, πρέπει να εξασφαλίζουν ευκολότερη πρόσβαση στη χρηματοδότηση, υπό την προϋπόθεση όμως να διαθέτουν οι επιχειρήσεις αυτές τις κατάλληλες δομές διαχείρισης. Οι προϋποθέσεις του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης δεν πρέπει να αποτελούν εμπόδιο σε μακρόπνοες επενδύσεις με δυνατότητες μελλοντικής ανάπτυξης.

- Πρέπει να διευρυνθεί η φορολογική βάση των κρατών μελών, με την κατάργηση των φορολογικών παραδείσων, με την παύση του φορολογικού ανταγωνισμού και με τη λήψη μέτρων αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής και της απάτης. Πρέπει να απαιτηθεί η συνεισφορά όσων αποκόμισαν οφέλη από την έλλειψη κατάλληλου ρυθμιστικού πλαισίου λειτουργίας των χρηματοπιστωτικών αγορών.
- Η πολιτική στον τομέα της αγοράς εργασίας πρέπει να συμβάλει στην ευφυή αναδιάρθρωση της οικονομίας. Είναι προτιμότερο για όλους τους παράγοντες το προσωπικό να μην απολύεται αλλά αντ' αυτού να συνεχίσει να εργάζεται και να επιμορφώνεται. Η υποστήριξη στους ανέργους πρέπει να συνδέεται με τον επαγγελματικό επαναπροσανατολισμό και την επαγγελματική επιμόρφωση. Πρώτιστη προτεραιότητα, σε περίοδο κρίσης είναι η ένταξη των νέων στην αγορά εργασίας.
- Για τους χαμηλόμισθους πρέπει να αναζητηθούν ειδικές λύσεις. Εν προκειμένω, στοχοθετημένες άμεσες ενισχύσεις όπως η προσωρινή αύξηση των επιδομάτων ανεργίας ή οι μεταβιβαστικές πληρωμές κοινής ωφέλειας θα μπορούσαν να τονώσουν τη ζήτηση: επιμορφωτικά ή οικολογικά κουπόνια μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την αγορά εξοπλισμού ηλικιακής ενέργειας ή καρτών απεριορίστων διαδρομών στα μέσα μαζικής μεταφοράς

Για να βοηθηθούν οι φορείς χάραξης ευρωπαϊκών πολιτικών να ωθήσουν την αναδιάρθρωση των χρηματαγορών πέραν της διαχείρισης της κρίσης, αποκαθιστώντας την εμπιστοσύνη στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα η ΕΟΚΕ προτείνει⁵⁰:

- Την πρόβλεψη αποτελεσματικών και αποδοτικών δομών ρύθμισης και εποπτείας του διεθνούς και ευρωπαϊκού τραπεζικού κλάδου που θα εγγυώνται τη σταθερότητα και τη διαφάνεια των χρηματαγορών για τους καταναλωτές, τις κρατικές εποπτικές αρχές, τους επενδυτές και τους άλλους φορείς και που θα καθορίζουν επακριβώς τις ευθύνες των προσώπων που διοικούν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, των επενδυτικών συμβούλων, των σχεδιαστών προϊόντων, των οργανισμών αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας και των άλλων φορέων της χρηματαγοράς για την αποκατάσταση της μακροπρόθεσμης εμπιστοσύνης.
- Το προβλεπόμενο σύστημα θα πρέπει να ορίζει αδιαμφισβήτητες ρυθμιστικές και εποπτικές αρμοδιότητες σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, να συνδράμει τα

⁵⁰ ΕΟΚΕ, Προτάσεις ΕΟΚΕ για αντιμετώπιση της κρίσης στην ΕΕ, 2010

χρηματοπιστωτικά ιδρύματα διασφαλίζοντας τη συνεργασία μεταξύ των αρχών, να προφυλάσσει από την επιδίωξη προσωπικού οικονομικού όφελος ή την ομαδική εγωιστική συμπεριφορά παραγόντων που δρουν στον χρηματοπιστωτικό τομέα, να επιτρέπει τη συμμετοχή των αντιπροσωπευτικών οργάνων της κοινωνίας των πολιτών στη διασφάλιση της διαφάνειας και να μερινά ώστε οι τράπεζες να επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους στον βασικό τους ρόλο, δηλαδή στην παροχή του αναγκαίου κεφαλαίου στην πραγματική οικονομία.

- Η επιδίωξη του κέρδους από τους οικονομικούς παράγοντες πρέπει να ρυθμίζεται προκειμένου να εξυπηρετεί την πραγματική οικονομία. Θα πρέπει να δημιουργηθεί ένα ευρωπαϊκό μέσο που να προσανατολίζει την ευρωπαϊκή αποταμίευση σε παραγωγικές επενδύσεις.

Όσον αφορά την πολιτική συνοχή για την οποία η Ευρωπαϊκή Ένωση διαθέτει χρηματοδότηση από τα Διαρθρωτικά Ταμεία ύψους 347 δισεκ. Ευρώ (για την περίοδο 2007-2013), η ΕΟΚΕ τονίζει ότι ο βασικός ρόλος των Διαρθρωτικών Ταμείων πρέπει να παραμείνει η μεγαλύτερη σύγκλιση των περιφερειών της Ευρώπης και η δημιουργία των απαραίτητων υποδομών στα κράτη μέλη που προσχώρησαν πρόσφατα στην Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω ενός καλύτερου συντονισμού ανάμεσα τους.

Προς τούτο η κοινοτική νομοθεσία και οι πρακτικές της Κοινότητας πρέπει να απλουστευτούν και να προσαρμοστούν στις πραγματικές ανάγκες. Είναι απαραίτητο να επιδιωχθεί και να εξασφαλιστεί η καλύτερη διακυβέρνηση των Διαρθρωτικών Ταμείων και της περιφερειακής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης: τόσο η Επιτροπή όσο και τα κράτη μέλη πρέπει να αποδεχτούν την ενεργό συμμετοχή της οργανωμένης κοινωνίας των πολιτών και του ιδιωτικού τομέα στην κατάρτιση και στην εκτέλεση των σχεδίων, ιδίως των ΜΜΕ και των οργανώσεων της κοινωνικής οικονομίας.

Η ανανεωμένη κοινωνική ατζέντα της Επιτροπής καθορίζει για τα επόμενα χρόνια προτεραιότητες πολιτικής και συγκεκριμένα οριζόντια και πολυδιάστατα μέτρα, που καλύπτουν ευρύ φάσμα τομέων, από την απασχόληση μέχρι την εκπαίδευση, την υγεία, τη μετανάστευση και τον διαπολιτισμικό διάλογο.

Η ατζέντα αυτή υιοθετήθηκε πριν το 2008 και λόγω της σοβαρής οικονομικής και χρηματοπιστωτικής κρίσης, είναι απαραίτητο να προωθήσει η Ευρωπαϊκή Ένωση μια Ευρώπη βασισμένη στην αμοιβαία ενίσχυση της αλληλεγγύης, του σεβασμού των εργαζομένων και της οικονομικής ανταγωνιστικότητας. Γι' αυτόν τον λόγο, η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή ζητά την υιοθέτηση ενός ολοκληρωμένου προγράμματος δράσης στο πεδίο της κοινωνικής πολιτικής και την ανανέωση της κοινωνικής ατζέντας βάσει των ακόλουθων μέτρων:

1. Τη λήψη μέτρων για την ενεργό καταπολέμηση της φτώχειας, των διακρίσεων και του κοινωνικού αποκλεισμού, που να προβλέπουν στόχους για τις επιδόσεις των

συστημάτων κοινωνικής προστασίας, τη συνθεώρηση των διασυνοριακών δικαιωμάτων των ασθενών και την ενθάρρυνση της αλληλεγγύης μεταξύ των γενεών.

2. Τη ρητή επιβεβαίωση του στόχου της κινητικότητας ως ευκαιρίας προσιτής σε όλους και της αρχής της υπεροχής των θεμελιωδών κοινωνικών δικαιωμάτων έναντι των οικονομικών ελευθεριών και των κανόνων ανταγωνισμού, λαμβάνοντας πολιτικά και δικαστικά μέτρα εάν χρειαστεί, προκειμένου να αποκλειστεί κάθε δυνατότητα καταπάτησης αναφαίρετων θεμελιωδών δικαιωμάτων και να αρθούν οι αμφισημίες που προέκυψαν μετά τις αποφάσεις του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών και την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων.
3. Τη συνθεώρηση της ισότητας των φύλων ως αρχής απαραίτητης για την επίτευξη των κοινοτικών στόχων της ανάπτυξης, της απασχόλησης και της κοινωνικής συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και την ανάληψη ειδικών δράσεων για την αντιμετώπιση των συνεχιζόμενων μισθολογικών διαφορών μεταξύ των δύο φύλων.
4. Την ενίσχυση των συστημάτων εργασιακών σχέσεων τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο: Θα πρέπει να πραγματοποιηθεί η ενδεδειγμένη διαβούλευση με τους κοινωνικούς εταίρους σε κοινοτικό επίπεδο, όπως προβλέπει το άρθρο 138 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, με στόχο να διασφαλιστεί η εφαρμογή των κοινών μακροπρόθεσμων προγραμμάτων εργασίας τους και να προαχθούν οι διεθνικές συλλογικές συμφωνίες με ένα σταθερό νομικό πλαίσιο.
5. Την υποστήριξη των κρατών μελών κατά την εφαρμογή, την εναρμόνιση και την παρακολούθηση των κοινών αρχών του συστήματος αυτού. Είναι αναγκαία η υιοθέτηση σταθερού νομικού πλαισίου για τις συλλογικές διαπραγματεύσεις, προκειμένου να ενισχυθεί η θέση του κοινωνικού διαλόγου στη συζήτηση για την ευελιξία με ασφάλεια.
6. Στην συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων και της οργανωμένης κοινωνίας πολιτών στη μεταφορά, την εφαρμογή και την αξιολόγηση της κοινωνικής νομοθεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
7. Στη συνεκτίμηση της κοινής ρύθμισης και της αυτορρύθμισης, των συμφωνιών και των εθελοντικών κωδίκων συμπεριφοράς και προτύπων που συμπληρώνουν το νομοθετικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον κοινωνικό τομέα, σύμφωνα με τις αρχές της κοινωνικής ευθύνης των επιχειρήσεων.
8. Στο δικαίωμα πρωτοβουλίας των πολιτών ως πρόσθετου μέσου για την προαγωγή μιας κοινωνικής Ευρώπης πλησιέστερης στους πολίτες.

4.8 Μέτρα αντιμετώπισης κρίσης στις χώρες που αντιμετωπίζουν τα μεγαλύτερα προβλήματα

4.9 Στρατηγική για την Ευρώπη του 2020

Για την αξιολόγηση της προόδου υλοποίησης της στρατηγικής «Ευρώπη 2020», συμφωνήθηκαν 5 πρωταρχικοί στόχοι για όλη την ΕΕ οι οποίοι θα βοηθήσουν τις χώρες της ΕΕ να ξεπεράσουν τις επιπτώσεις που έχει επιφέρει η οικονομική κρίση. Αυτοί οι στόχοι σε επίπεδο ΕΕ μετατρέπονται στη συνέχεια σε εθνικούς στόχους για κάθε κράτος μέλος, αντικατοπτρίζοντας τις διαφορετικές καταστάσεις και συνθήκες κάθε χώρας. Οι πέντε στόχοι σε επίπεδο ΕΕ για το 2020 είναι οι παρακάτω:

1. **Απασχόληση** :απασχόληση του 75% της ηλικιακής κατηγορίας 20-64 ετών
2. **Έρευνα και Ανάπτυξη** :Το 3% του ΑΕΠ της ΕΕ πρέπει να επενδύεται στην Έρευνα και την Ανάπτυξη
3. **Κλιματική αλλαγή / Ενέργεια**: μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά 20% (ή και 30%, εφόσον οι συνθήκες το επιτρέπουν) σε σχέση με το 1990 εξασφάλιση του 20% της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές αύξηση κατά 20% της ενεργειακής απόδοσης
4. **Εκπαίδευση** : μείωση κάτω από 10% του ποσοστού εγκατάλειψης του σχολείου ολοκλήρωση τριτοβάθμιων σπουδών τουλάχιστον για το 40% της ηλικιακής κατηγορίας 30-34 ετών
5. **Φτώχεια / Κοινωνικός αποκλεισμός**: μείωση τουλάχιστον κατά 20 εκατομμύρια των ατόμων που βρίσκονται ή κινδυνεύουν να βρεθούν σε κατάσταση φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού

Τα χαρακτηριστικά των στόχων είναι ότι απεικονίζουν γενικά την πρόοδο που θα πρέπει να σημειώσει η ΕΕ σε κύριους τομείς μέχρι το 2020 ενώ ταυτόχρονα μετατρέπονται σε εθνικούς στόχους ελέγχει τη δική του πρόοδο. Δεν προϋποθέτουν καταμερισμό των υποχρεώσεων – καθώς είναι κοινός στόχος που υλοποιούνται με συνδυασμό εθνικής δράσης και δράσης σε επίπεδο ΕΕ ενώ είναι αλληλένδετοι και αλληλοενισχυόμενοι, δεδομένου ότι⁵¹:

- οι βελτιώσεις στην εκπαίδευση συμβάλλουν στην αύξηση της απασχόλησης και τη μείωση της φτώχειας

⁵¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ευρώπη 2020»

- η προώθηση της E&A / Καινοτομίας στην οικονομία, συνδυαζόμενη με αποτελεσματικότερο δυναμικό, αυξάνει την ανταγωνιστικότητα και δημιουργεί θέσεις εργασίας
- η επένδυση σε καθαρότερες τεχνολογίες καταπολεμά την κλιματική αλλαγή και ταυτόχρονα δημιουργεί νέες ευκαιρίες επιχειρηματικότητας και απασχόλησης.

4.10 Ο ρόλος της ΕΚΤ

Τα πέντε σημαντικότερα ινστιτούτα οικονομικής έρευνας στη Γερμανία διαφώνησαν στα πορίσματά τους σε ό,τι αφορά το ρόλο της ΕΚΤ. Σύμφωνα με τα πέντε ινστιτούτα, η ΕΚΤ αντιμετωπίζει στην τωρινή συγκυρία «ένα δίλημμα», δεδομένου ότι οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις κατά πλειοψηφία φρονούν ότι «αν παραστεί ανάγκη, η ΕΚΤ θα φροντίσει για όλα».

Επίσης, τα ινστιτούτα συμπίπτουν στην εκτίμηση ότι, «η ΕΚΤ διαμορφώνει πολιτική με γνώμονα το ασθενέστερο μέλος της ευρωζώνης, παρά με το σύνολο μελών της», όταν αποφασίζει τα αθρόα τριετή δάνεια στις τράπεζες με μεγάλο πρόβλημα ρευστότητας. Τα πέντε ινστιτούτα, φορείς έκφρασης διαφορετικών οικονομικών θεωριών, προτείνουν όμως διαφορετικές προσεγγίσεις, όσον αφορά τον απεγκλωβισμό της ΕΚΤ από το «δίλημμα» της. Παραδείγματος χάρη, δύο από τα ινστιτούτα, το RWI και το IWH, τάσσονται υπέρ της προσέγγισης να καταστεί η ΕΚΤ «ο δανειστής της ύστατης προσφυγής», «η υπερτράπεζα», η οποία να εγγυάται το υφιστάμενο χρέος των κρατών μελών.

Αντιθέτως το Ifo, μαζί με το IfW, θεωρητικά εγγύτερα στην παράδοση της Κεντρικής τράπεζας στο Βερολίνο (Bundesbank), κρίνουν «αδιέξοδη» την ανωτέρω προσέγγιση, θεωρώντας αυτήν εξίσου επίφοβη για τα γερμανικά συμφέροντα, καθώς - εκτός των άλλων - προαπαιτεί και αυξημένη συμμετοχή του Βερολίνου στο μετοχικό κεφάλαιο της ΕΚΤ. Δεδομένου ότι με μια ΕΚΤ να έχει τον ρόλο «υπερτράπεζας» και εγγυήτριας χρέους, τα επιτόκια των κρατών στην περιφέρεια θα έχουν καθοδική τάση «οι κυβερνήσεις τους θα χαλαρώσουν με τρόπο "ανέξοδο" τις προσπάθειες στο δημοσιονομικό πεδίο», προσθέτουν Ifo και IfW.

Η κρίση χρέους στην ευρωζώνη δεν έχει περάσει παρά το ότι οι αγορές έχουν ηρεμήσει αναφέρεται στην έκθεση του ΟΟΣΑ. Ο ΟΟΣΑ προειδοποίησε, ότι οι τράπεζες παραμένουν αδύναμες, το χρέος των κρατών συνεχίζει να αυξάνεται και οι δημοσιονομικοί στόχοι δεν είναι βέβαιο ότι θα επιτευχθούν. Καθώς η ευρωζώνη οδεύει προς ύφεση, την δεύτερη μέσα σε τρία χρόνια, ο ΟΟΣΑ είπε ότι χρειάζονται φιλόδοξες οικονομικές μεταρρυθμίσεις, ενώ δεν υπάρχουν περιθώρια εφησυχασμού. Η εμπιστοσύνη των αγορών στο χρέος των κρατών της ευρωζώνης παραμένει εύθραυστη και οι προοπτικές ανάπτυξης είναι ασυνήθιστα αβέβαιες και εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την επίλυση της κρίσης χρέους. Αποκλίνοντας από τις προβλέψεις του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ο

οργανισμός προέβλεψε ρυθμό ανάπτυξης 0,2% για την ευρωζώνη φέτος αντί ύφεσης. Οι οικονομολόγοι είναι διχασμένοι για το μέγεθος της ύφεσης φέτος, αν και οι περισσότεροι συμφωνούν ότι η αδύναμη επιχειρηματική εμπιστοσύνη και η λιτότητα πλήττουν την αγοραστική δύναμη των νοικοκυριών και οδηγούν σε αύξηση της ανεργίας, με αποτέλεσμα η ανάπτυξη στην Ευρώπη να εξαρτάται κατά κύριο λόγο από τη ζήτηση στην Ασία και στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Το ύψος του δημόσιου χρέους στην ευρωζώνη αναμένεται να αγγίξει το 91% του ΑΕΠ το 2013, παρά την θέσπιση πολύ σκληρών μέτρων λιτότητας, των σκληρότερων τα τελευταία πενήντα χρόνια, ξεπερνώντας κατά πολύ το όριο που έχει τεθεί. Ο ΟΟΣΑ προειδοποίησε ακόμη ότι θα πρέπει να υπάρξει ισορροπία μεταξύ του τι είναι εφικτό και τι είναι πολιτικά δυνατό όσον αφορά τους στόχους μείωσης των ελλειμμάτων, διαφορετικά η ΕΕ θα χάσει την αξιοπιστία της.

Η ευρωζώνη πρέπει να «θέσει πιο αξιόπιστα και λεπτομερή μεσοπρόθεσμα δημοσιονομικά σχέδια», ανέφερε η έκθεση και πρόσθεσε ότι η κρίση ενίσχυσε την αποφασιστικότητα των Ευρωπαίων αξιωματούχων να επιβάλουν μέτρα λιτότητας, αλλά η ύφεση στις χώρες της Νότιας Ευρώπης ίσως καταστήσει δύσκολη την επιβολή κυρώσεων στα κράτη-μέλη που δεν επιτυγχάνουν τους στόχους. Όσον αφορά τις τράπεζες, η ενίσχυσή τους είναι κρίσιμης σημασίας για να ξεπεραστεί η κρίση και ζήτησε από την Ε.Ε. να διασφαλίσει ότι η χρηματοδοτική ικανότητα των ταμείων διάσωσης είναι αρκετά μεγάλη για την στήριξη των οικονομιών της Ιταλίας και της Ισπανίας, σε περίπτωση που χάσουν την πρόσβασή τους στις αγορές κεφαλαίων⁵².

⁵²Εφημερίδα Κέρδος, Μελέτη ΟΟΣΑ, 03/2012

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Είναι γεγονός ότι η παγκόσμια οικονομική κρίση η οποία ξέσπασε στις ΗΠΑ το 2007 με την κατάρρευση του χρηματοπιστωτικού συστήματος, είχε άμεσο αντίκτυπο στην παγκόσμια οικονομία και ανεπηρέαστη δε θα μπορούσε να μείνει η Ευρώπη. Τα αποτελέσματα και οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης έγιναν εμφανή στην Ευρώπη και στις οικονομίες των χωρών με καθυστέρηση σχεδόν ενός χρόνου.

Τα ευάλωτα σημεία των οικονομιών της ΕΕ άρχισαν να γίνονται ορατά με την εμφάνιση της κρίσης στην Ευρώπη, με αποτέλεσμα , οικονομίες με σαθρό υπόβαθρο να αρχίσουν να παρουσιάζουν έντονα προβλήματα τόσο στον δημοσιονομικό τομέα, όσο και στην νομισματική πολιτική τους. Η γερμανική οικονομία επιβεβαίωσε τον χαρακτηρισμό της ως ηγέτιδα και κυρίαρχη οικονομία στην ΕΕ καθώς τα οικονομικά της μεγέθη δεν επηρεάστηκαν παρά ελάχιστα και μάλιστα , μόνο κατά τα δυο πρώτα χρόνια της οικονομικής κρίσης, ανακάμπτοντας άμεσα. Οι οικονομίες που επλήγησαν περισσότερο και εντονότερα είναι της Ελλάδας, της Ιρλανδίας, της Ουγγαρίας, της Πορτογαλίας, της Ισπανίας και τους τελευταίους μήνες του 2011, η οικονομία της Ιταλίας παρουσίασε τεράστια προβλήματα όσον αφορά στην ρευστότητά της. Ενδεικτικό της δυσχερούς κατάστασης στην οποία περιήλθαν οι ανωτέρω χώρες , είναι η εκτίναξη της ανεργίας σε 23% για την Ιταλία το πρώτο τρίμηνο του 2012 και σε 20% για την Ελλάδα.

Η γερμανική οικονομία παίζει καθοριστικό ρόλο στη στήριξη των ασθενών οικονομιών, παρέχοντας δάνεια με μακρά περίοδο αποπληρωμής σε συνεργασία με τα δανειακά πακέτα του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Τα πέντε σημαντικότερα ινστιτούτα οικονομικής έρευνας στη Γερμανία δημιούργησαν έναν πίνακα ωστόσο για τις συνιστώσες της μεγαλύτερης ευρωπαϊκής οικονομίας σήμερα, επισημαίνοντας όμως ότι η κρίση χρέους στην ευρωζώνη παραμένει ο «υπ' αριθμόν ένα κίνδυνος» για τη γερμανική οικονομία.

Τα πορίσματα των ινστιτούτων προηγούνται, χρονικώς, των επίσημων προβλέψεων που κάνει στο οικονομικό πεδίο η κυβέρνηση. Ενδεικτικό της αισιόδοξης προσέγγισης είναι η πρόβλεψη για το ρυθμό ανάπτυξης της γερμανικής οικονομίας ότι το 2012 ανέρχεται στο 0,9% - από 0,8% έως το 2011. Προβλέπεται ότι ο ρυθμός ανάπτυξης θα επιταχυνθεί το 2013 στο 2% . Οι αντίστοιχες κυβερνητικές προβλέψεις είναι 0,7% και 1,6%. Το ΔΝΤ στην εαρινή εκτίμησή του για το 2012 βλέπει τη σταδιακή επικράτηση «συγκυριακών παραγόντων ανάπτυξης», όσον αφορά τη γερμανική οικονομία, που θα έχουν αποτέλεσμα ευνοϊκό και για τα ελλείμματα και για την ίδια την απασχόληση. Παραδείγματος χάρη, για το δημοσιονομικό έλλειμμα του 2013 η πρόβλεψη από το ΔΝΤ είναι ότι πρακτικά θα εκμηδενιστεί, μειούμενο στο 0,2% του γερμανικού ΑΕΠ, έναντι 0,6% φέτος.

Όμως, η κρίση χρέους και εμπιστοσύνης στην ευρωζώνη, προϊδεάζουν τα ίδια πορίσματα, «προς το παρόν δεν έχει κατ' ουσίαν επιλυθεί», αποτελώντας πρωταρχικό κίνδυνο για την οικονομία της Γερμανίας. Με την ευκαιρία αυτήν, λοιπόν, επαναφέρεται στο προσκήνιο ο

προσφιλής σε πολλούς οικονομικούς παράγοντες στο Βερολίνο τρόπος για την «ενδεδειγμένη αντιμετώπιση της κρίσης χρέους», δηλαδή η πρόταση σύστασης του μηχανισμού για την «συντεταγμένη χρεοκοπία» κάποιων μελών της ευρωζώνης. Μία πρόταση που έχει υποβαθμίσει, πάντως, η ίδια η γερμανική κυβέρνηση.

Τα πέντε ινστιτούτα συμφωνούν ότι η Γερμανία είναι υπεύθυνη για τη δημοσιονομική λιτότητα πανευρωπαϊκά. Το γερμανικό χρέος έχει ξεπεράσει το 80% του ΑΕΠ πλέον και η ακλόνητη γερμανική οικονομία ίσως θα πρέπει να επαναδιαπραγματευτεί τους όρους με τους οποίους έχει δανείσει χώρες που επλήγησαν από την οικονομική κρίση. Σαφώς, η βιομηχανία της Γερμανίας είναι βαριά και αποτελεί σημαντικό έρεισμα για την ευρωπαϊκή οικονομία, ωστόσο σε μια περίοδο κοινωνικών αναταραχών σε πολλές χώρες παγκοσμίως και σε μια πολιτική ασταθή συγκυρία στην πληθώρα των ευρωπαϊκών χωρών, η δύναμη της γερμανικής οικονομίας φαντάζει να επηρεάζεται περισσότερο από κάθε προηγούμενη κρίση οικονομικής φύσεως. Βεβαίως, η Γερμανία παραμένει ο κυρίαρχος στην στρατηγική που εφαρμόζει η ΕΕ για την εξυγίανσή της. Οι προτάσεις της γερμανικής κυβέρνησης για αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης στην ΕΕ παρουσιάζονται παρακάτω.

Ο συνδυασμός στέρεας δημοσιονομικής πολιτικής και μέτρων για την ανάπτυξη και την απασχόληση είναι ο τρόπος, με τον οποίο, κατά τις εκτιμήσεις της Γερμανίας, ότι θα βγει η Ευρωπαϊκή Ένωση από την κρίση. Ειδικότερα, σε ό,τι αφορά στην ανάπτυξη η Γερμανία θεωρεί ότι πρέπει να στηρίζεται «στην παιδεία, στην έρευνα, στη δύναμη της ανανέωσης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, σε μια λογική εξέλιξη των μισθών και κυρίως στο άνοιγμα των αγορών εργασίας» και όχι σε «ακριβά προγράμματα». Η σταθερή δημοσιονομική κατάσταση είναι απαραίτητη προκειμένου να απαλλαγεί η ΕΕ από την υπερχρέωση των τελευταίων ετών και η ανάπτυξη πρέπει να είναι βιώσιμη για αυτό απαιτούνται διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, οι οποίες θα άρουν τα εμπόδια για την ανάπτυξη και θα βελτιώσουν την ανταγωνιστικότητα των κρατών. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο έχει την ευθύνη για την εφαρμογή της παραπάνω πολιτικής. Η ανάπτυξη που προτείνεται δεν κοστίζει πάντα πολλά χρήματα και πρέπει να είναι αποτέλεσμα ακριβών προγραμμάτων για την πραγματική οικονομία.

Όπως παρατηρήσαμε και στο τελευταίο κεφάλαιο, η Γερμανία προτείνει μέτρα για την αντιμετώπιση των συνεπειών της οικονομικής κρίσης, ενώ λύση είναι να μειωθούν τα εμπόδια για την πρόσληψη νέων ανθρώπων και να βελτιωθεί η επαγγελματική εκπαίδευση. Ο προγραμματισμός τώρα στην Ευρώπη πρέπει να διαμορφωθεί πιο ευέλικτα με τη χρήση των κοινοτικών πόρων από τα διαρθρωτικά ταμεία, ώστε κατ' αυτόν τον τρόπο να μπορέσουν να δανειοδοτηθούν καλύτερα και μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις.

Η οικονομική κρίση στην Ευρώπη λοιπόν έχει κλονίσει την εμπιστοσύνη στις παγκόσμιες αγορές και ο τρόπος για να επανακτήσει η Ευρώπη παγκοσμίως τη εμπιστοσύνη, εξαρτάται και από την αξιοπιστία σε αυτό το ζήτημα. Οι στόχοι για την έξοδο από την κρίση σύμφωνα με την καγκελάρια Μέρκελ είναι η σταθερή δημοσιονομική πολιτική, η βιώσιμη ανάπτυξη, οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις και η έμφαση στο σύστημα επαγγελματικής εκπαίδευσης.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλιογραφία

- Βαρβαρέσος Στέλιος , Ημερίδα « ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ- Η κρίση του ελληνικού μοντέλου τουριστικής ανάπτυξης και η διεθνής οικονομική κρίση» , 04/2009
- Ηγουμενάκης Νίκος Γ., «Τουριστική Οικονομία» Τόμος Β Εκδόσεις «Interbooks» , Αθήνα , 2001
- Ηγουμενάκης Ν., Κραβαρίτης Κ.& Λύτρας Π.,“ Εισαγωγή στον τουρισμό”, Εκδόσεις Interbooks , 1998
- Θεοδωρόπουλος Σ., «Εξελίξεις και προοπτικές της ευρωπαϊκής οικονομίας», Εκδόσεις Σταμούλη 2006
- Κώττη Πετράκη Χ., Κώττης Χ., «Μακροοικονομική Θεωρία και Πολιτική» , Εκδόσεις «Παπαζήση» , Αθήνα, 2001
- Μαντάλης – Χατζηαποστόλης, «Διεθνείς Οικονομικές Κρίσεις» ΤΕΙ Ηρακλείου Κρήτης, 2010
- Παντελής Σαράντης - Καλαϊτζιδάκης Καλυβίτης, «ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΜΕΓΕΘΥΝΣΗ - Θεωρία και Πολιτική» Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2007
- Ρόκος Τ. Συγκρατημένη η τουριστική ανάπτυξη στην Ευρώπη εν μέσω βαθιάς οικονομικής κρίσης»,,, Travel Daily News, 01/2012
- Στουρνάρας Ι. , Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση, οι επιπτώσεις, οι προοπτικές και η νέα αρχιτεκτονική», Καθηγητής στο Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Αθηνών, Επιστημονικός Διευθυντής IOBE
- Ανδρεάδης Σ. , πρόεδρος ΣΕΤΕ, εφημερίδα Έθνος, 07/2008
- Blauch, Fritz: "Der Schwarze Freitag, Inflation und Wirtschaftskrise" Reihe: Deutsche Geschichte der neuesten Zeit, dtv, München 1990

- Balderston, Theodore, The Origins and Course of the German Economic Crisis, November 1923 – May 1932, Berlin 1993
- Karl Heinz Roth - Παγκόσμια Κρίση, Ανταπαντήσεις, 2009

Ηλεκτρονικές Πηγές

- http://news.kathimerini.gr/4dcgi/w_articles_economyagor_1_21/09/2008_285575 , Μιράντα Ξαφά -μέλος του διοικητικού συμβουλίου του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου- , άρθρο «Πώς ξεκίνησε και πώς θα λήξει η χρηματοπιστωτική κρίση» , Σεπτέμβριος 2008
- http://www.enthesis.net/index.php?option=com_content&view=article&id=259
- www.Economist.com <http://www.sigmalive.com/inbusiness/news/financials/KYΠE>, 2012
- <http://www.traveltimes.gr>, 2011, «Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ρίχνει την προσοχή της στον τουρισμό»
- <http://www.traveldailynews.gr/news/article/50280/> , «Ο ευρωπαϊκός τουρισμός ανακάμπτει από την οικονομική κρίση», Καραντζαβέλου Β., 05/2011
- <http://www.traveldailynews.gr/news/article/52481> , Κουμέλης Θ., «Αύξηση 6% στις διεθνείς αφίξεις για την Ευρώπη το 2011», 03/2012
- http://ec.europa.eu/economy_finance/eu/forecasts/2011_autumn_forecast_en.htm
- <http://www.express.gr/news/finance> ΑΠΕ-ΜΠΕ 2012
- <http://www.diodos.gr/>, Άρθρο του Spiegel αναφέρεται στην οικονομία της Γερμανίας εν μέσω κρίσης που είναι μάλλον ανθηρή, 01/2012
- <http://www.isotimia.gr/>, άρθρο «Η κρίση δυναμώνει τη Γερμανία», Μορφίδης Στ., 04/2012
- <http://www.dw.de/dw/article/0,,15899047,00.html>, άρθρο « Σε άνοδο η γερμανική οικονομία», Sabine Kinkartz/Σταμάτης Ασημένιος

- <http://agora.mfa.gr/frontoffice>
- <http://e-trade-center.com>
- <http://www.bloomberg.com/>, «Αναπτυξιακά μέτρα στο δημοσιονομικό πρόγραμμα εξετάζει η Γερμανία», 04/2012
- Ιστοσελίδα Γερμανικής Πρεσβείας στην Αθήνα

Άλλες πηγές-Ημερίδες-Σεμινάρια-Ομιλίες-Φορείς-Οργανισμοί

- ΕΟΤ, Συνέντευξη Ανδρεάδη , πρόεδρος ΣΕΤΕ, εφημερίδα Έθνος, 07/2008
- ΕΟΚΕ, Προτάσεις ΕΟΚΕ για αντιμετώπιση της κρίσης στην ΕΕ, 2010
- European Comission, Στρατηγικό Πρόγραμμα «Ευρώπη 2020»
- World Economic Outlook, IMF 2012
- Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής & Εξωτερικής Πολιτικής
- Industrie- und Handelskammertag - DIHK
- Invest in Greece
- Τράπεζα της Ελλάδος
- Ελληνικός Οργανισμός Εξωτερικού Εμπορίου (ΟΠΕ)
- Deutsche Bundesbank
- ΙΝΕ ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, Η ελληνική Οικονομία και η Απασχόληση, Ετήσια Έκθεση 2009
- ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ – ΓΡΑΦΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ,2011
- Commerzbank
- Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού
- Αθηναϊκό Πρακτορείο Ειδήσεων

- **National Bureau of Economic Research**
- **European Travel Comission, European Tourism , Trends and Prospects**
- **ΕΛΙΑΜΕΠ, «Ανταγωνισμός, σταθερότητα & ρύθμιση στον ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό τομέα», Κατσίκας Δ., 2012**
- **Μελέτη World Travel & Tourism Council , 2012 , Δυσοίωνες οι προβλέψεις του WTTC για τον τουρισμό στην Ευρώπη**
- **ΕΛΣΤΑΤ**
- **ΟΟΣΑ**